

พระราชอำนาจ

ประมวล รุจน์เสรี

อาศัยรวก

"...เราอ่านแล้ว เราชอบมาก เขียนได้ดี เขียนได้ถูกต้อง"

คือ กระแสพระราชดำรัสที่ทรงตรัสกับนายปิ๊ มาลากุล ณ อยุธยา และทรงรับสั่งให้เชิญกระแสพระราชดำรัสนี้มาแจ้งกับข้าพระพุทธเจ้า

"เรา" ทรงชี้พระหัตถ์ไปที่พระอุระของพระองค์ "ให้ไปบอกเขาว่า เราชอบมาก"

ข้าพระพุทธเจ้าได้ยกมือทั้งสองประนมเหนือศีรษะน้อมรับกระแสพระราชดำรัสนี้จากท่านปิ๊ มาลากุล ณ อยุธยา เมื่อได้พบกัน ณ วันที่ 8 สิงหาคม 2548 เวลา 17.00 น. ณ บ้านของท่านปิ๊ฯ

กระแสแห่งความปลื้มปิติ และปลื้มปิติ เอ้อลั่นทวนหัวใจของข้าพระพุทธเจ้าจนมิอาจจะพรรณนาความใดๆ ออกมาได้ ถือเป็นพระมหากรุณาธิคุณอันล้นพ้นต่อข้าของแผ่นดินคนหนึ่งและขอพระราชทานกราบบังคมทูลเพิ่มเติมว่า

คนไทยในปัจจุบันอยู่ในสภาวะที่เครียดจัดกับปัญหา 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้เกรงจะขยายตัวออกไปจนเกิดการเสียดินแดนขึ้นในสมัยของใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท ปัญหาน้ำมันแพงขึ้นอย่างไม่หยุดยั้ง คนไทยตั้งแต่ชนบทจนถึงในเมืองต่างมีหนี้สินล้นพ้นตัว มีค่าครองชีพสูงขึ้น โรคเอดส์-ยาเสพติดกลับมาระบาดมากขึ้น คุณธรรมศีลธรรมของผู้คนเสื่อมทรามลง เกิดการปล้นฆ่า ฉกชิง วังราว ช่มชืด อนาคตข้างหน้ามากมายนานาปัญหาทุจริตคอร์รัปชันเกิดขึ้นในทุกระดับการปกครอง แต่กระบวนกรตรวจสอบปราบปรามอ่อนแอเพราะถูกรอบงำและแทรกแซง วันนี้ราชการอ่อนแอ-คนไทยอ่อนแอ ทำให้คนไทยเครียด-วิตกกังวล-มองไม่เห็นอนาคต

คนไทยทุกหมู่เหล่าคงได้แต่หวังในพระบรมเดชานุภาพ ในใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาทที่จะปกแผ่ลงมาเยี่ยวยาแก้ไขปัญหากว้างไกลและดำรงชาติดำรงไทยไว้ภายใต้ "พระราชอำนาจ" ในใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท แต่คนไทยส่วนใหญ่ในปัจจุบันกลับขาดความรู้ความเข้าใจใน "พระราชอำนาจ" ที่ถูกต้องและเพียงพอ

- ✿ คนไทยส่วนใหญ่ยังเข้าใจว่า พระมหากษัตริย์ไทยต้องอยู่ภายใต้กฎหมายรัฐธรรมนูญ ทั้งที่กฎหมายรัฐธรรมนูญทุกฉบับพระมหากษัตริย์ทรงให้ความเห็นชอบหรือทรงมีพระบรมราชานุมัติก่อนจึงจะประกาศใช้บังคับได้
- ✿ คนไทยส่วนใหญ่รู้จัก "พระราชอำนาจ" ตามลายลักษณ์อักษรที่ปรากฏไว้ในรัฐธรรมนูญเท่านั้น ทั้งที่ยังมี "พระราชอำนาจ" ตามนิติราชประเพณีอีกมาก
- ✿ ราชการเองก็ยังไม่เข้าใจในเรื่องของ "พระราชสมภารเจ้า" จึงได้ตรากฎหมายและใช้กฎหมายเกี่ยวกับสมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก ผิดนิติราชประเพณีทำให้เกิดสังฆเภท สงฆ์แยกเป็น 2 ฝ่าย
- ✿ คนไทยส่วนใหญ่ทราบดีว่า ยามที่เกิดวิกฤตการณ์ใด ๆ ขึ้นในบ้านเมืองเกินกว่ากำลังความสามารถที่จะใช้กลไกตามปกติของทางราชการและกฎหมายเยี่ยวยาได้ พระมหากษัตริย์ของคนไทยจะทรงแก้ไขวิกฤตการณ์เหล่านั้นได้เสมอ

ด้วยเหตุนี้ ข้าพระพุทธเจ้าจึงค้นคว้าเรียบเรียงเขียน "พระราชอำนาจ" ขึ้นมาท่ามกลางกระแสวิกฤตการณ์และความเลวร้ายต่าง ๆ และก็มีได้มีความคาดหวังแม้แต่น้อยว่าคนไทยจะให้ความสนใจในหนังสือนี้ เพราะข้าพระพุทธเจ้าถูกขัดขวางเป็นประจำจากคนบางกลุ่มบางพวกเสมอ นับตั้งแต่ได้ออกหนังสือ "การใช้อำนาจ เป็นธรรมชาติของมนุษย์"

เมื่อข้าพระพุทธเจ้าได้น้อมรับกระแสพระราชดำรัสดังกล่าวนี้มาแล้วทำให้ต้องพยายามแพร่กระจายหนังสือเล่มนี้ให้กว้างขวางในหมู่คนไทยให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ เพื่อให้ "พระราชอำนาจ" ในใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาทมาเป็นมหาจักรชัยเคลื่อนประเทศและประชาชนชาวไทยสืบไป

ควรมีควรแล้วแต่จะทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม

(นายประมวล รุจนเสรี)

คำนำ

พระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์ เป็นของสูงที่คนไทยยกไว้ทูลเกล้าทูลกระหม่อม มาตั้งแต่โบราณกาลนับพันปี พระราชอำนาจที่เคยมีอย่างสมบูรณ์เบ็ดเสร็จ เด็ดขาดได้เปลี่ยนแปลงไปตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ และขนบธรรมเนียมนิติราชประเพณี ทำให้คนไทยยุคประชาธิปไตยปฏิบัติตนต่อพระราชอำนาจ ต่อสถาบันพระมหากษัตริย์เหมาะสมบ้างไม่เหมาะสมบ้าง อย่างรู้เท่าไม่ถึงการณ์บ้าง

บุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการใช้อำนาจอธิปไตยในพระปรมาภิไธยของพระมหากษัตริย์ จะต้องมีความเข้าใจอย่างลึกซึ้งในอำนาจที่จะต้องบริหารจัดการ มิใช่เพียงบริหารอำนาจตามตัวอักษรที่ปรากฏ บางเรื่องบางกรณีก็ไม่ปรากฏหลักการปฏิบัติในการใช้อำนาจไว้เป็นลายลักษณ์อักษร จะต้องใช้อำนาจจัดการเรื่องเหล่านั้นตามวัฒนธรรม ความเชื่อ ค่านิยมของคนไทย และนิติราชประเพณี บางกรณีผู้ใช้อำนาจก็คำนึงถึงความถูกต้องของขั้นตอนและกระบวนการทางกฎหมายเท่านั้น มิได้คำนึงถึงความถูกต้องโดยธรรม

ความจริงถ้าคนไทย และผู้มีหน้าที่ทุกฝ่ายได้เข้าใจประวัติความเป็นมาของพระราชอำนาจในสถาบันพระมหากษัตริย์ว่า การปกครองในระบอบประชาธิปไตยของไทยในปัจจุบัน เกิดจากการเตรียมการและยินยอมพร้อมใจของพระมหากษัตริย์ไทย มิได้เกิดจากการต่อสู้แย่งชิงอำนาจของประชาชนโดยตรง มิได้เป็นความขัดแย้งอย่างรุนแรงระหว่างสถาบันพระมหากษัตริย์กับประชาชนเหมือนฝรั่งเศสและประเทศอื่น ๆ ในทางตรงกันข้าม ความสัมพันธ์ของประชาชนกับพระมหากษัตริย์ของเราเป็นมาด้วยความมีใจ ผูกพันซึ่งกันและกันอย่างไม้อาจแยกหรือทุบให้แตกสลายลงได้ พระมหากษัตริย์ไทยทุกพระองค์ทรงปกครองดูแลประชาชนเยี่ยงบิดาปกครองบุตร ทรงห่วงใยในทุกข์สุข ชีวิตความเป็นอยู่ของราษฎร และราษฎรก็ถวายความเคารพ ความศรัทธา ความเชื่อมั่น อย่างหมดจิตใจต่อสถาบันแห่งนี้

มรดกทางการเมืองการปกครองเช่นนี้ หากได้มีการค้นคว้ารวบรวมไว้ให้ นักการเมืองรุ่นใหม่ได้ศึกษาและเข้าใจ ก็จะช่วยให้สามารถมองเห็นแนวทางและวิธีการบริหารจัดการอำนาจอธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ให้เกิดมีความวัฒนาสถาพร ประเทศชาติ ประชาชนก็จะเจริญก้าวหน้า ไม่เกิดจลาจลกลางเมือง ประชาชนรัฐบาล และทุกฝ่าย ต่างก็จะได้ทำหน้าที่ของตนตามครรลองแห่งการปกครองที่ได้ตัดสินใจเลือกไว้

งานเขียนชิ้นนี้จะไม่เป็นประโยชน์สำหรับคนที่มิได้มีความคิดและจิตใจที่ มั่นคงในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข นอกจากจะไม่เป็นประโยชน์แล้วยังจะเป็นที่ขัดหูขัดตา รำคาญใจเพิ่มขึ้น เสียดสุขภาพจิตของผู้ที่นั่นเปล่า ๆ

จึงใคร่เรียนไว้แต่ที่นี้ว่า ขอร้องผู้มิได้มีจิตใจและความคิดที่มั่นคงในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข อย่าได้อ่านงานเขียนชิ้นนี้เลย

นายประมวล รุจนเสรี

29 กรกฎาคม 2548

สารบัญ

เจ้าชีวิต-เจ้าแผ่นดิน	1
อธิปไตยพระราชทาน	7
พระราชสถานะ	14
พระราชอำนาจตามกฎหมาย	22
พระราชอำนาจตามนิติราชประเพณี	31
พระบรมเดชานุภาพแห่งรัชกาลที่ 9	38
ความสำคัญกับการปฏิบัติ	48
ท้ายเล่ม	57
บรรณานุกรม	61

เจ้าชีวิต - เจ้าแผ่นดิน

คนไทยรุ่นใหม่ที่มีอายุต่ำกว่า 75 ปี ลงมา โดยเฉพาะผู้สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี - โท - เอก จากต่างประเทศ จะมองภาพลักษณ์ของเจ้าชีวิต - เจ้าแผ่นดิน ผิดไปจากความเป็นจริง และจะทราบถึงคุณสมบัติ วัตรปฏิบัติ การใช้อำนาจของพระเจ้าแผ่นดินในประวัติศาสตร์ของตนเองน้อยมาก อาจจะมีความเข้าใจผิดในสาระสำคัญเลยไปว่า พระเจ้าแผ่นดินของไทยในอดีต ใช้อำนาจปกครองราษฎรด้วยการบังคับ กดขี่ ข่มเหง ย่ำยีประชาชน เพื่อความเข้าใจที่ถูกต้อง ลองพิจารณาจากงานเขียนชุดนี้และพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวถึงเจ้าฟ้ามหาชีวิตรุทหิต พระราชโอรส เมื่อวันที่ 8 กรกฎาคม ร.ศ.112 ว่า

"การที่เป็นพระเจ้าแผ่นดินไม่ใช่สำหรับมั่งมี ไม่ใช่สำหรับคุมเหงคนเล่นตามชอบใจ มิใช่เกลียดไว้แล้ว จะได้แก้เผ็ด มิใช่เป็นผู้สำหรับจะกินนอนสบาย... เป็นเจ้าแผ่นดินสำหรับแต่เป็นคนจนและเป็นคนที่อดกลั้นต่อสุขต่อทุกข์ อดกลั้นต่อความรักและความชัง อันจะเกิดขึ้นมาในใจ หรือมีผู้ยุยง เป็นผู้ปราศจากความเกียจคร้าน... และเป็นผู้ป้องกันความทุกข์ของราษฎรซึ่งอยู่ในอำนาจปกครอง..."

สมบูรณาญาสิทธิ

อดีตอำนาจสูงสุดในแผ่นดินเป็นของพระมหากษัตริย์ ทรงเป็นเจ้าชีวิตที่ทรงมีพระราชอำนาจเหนือชีวิตของคนทุกคน จะให้ประหารชีวิต ลงโทษราษฎรใดๆ ได้ตามพระราชอัธยาศัยและทรงเป็นเจ้าแผ่นดิน หรือ เป็นเจ้าของแผ่นดินทั่วพระราชอาณาจักร ราษฎรทั้งหลายเป็นข้าของแผ่นดิน จะมีสิทธิครอบครองที่ดินได้ต้องขอพระบรมราชานุญาตก่อน นั่นคือ ความเป็นสมบูรณาญาสิทธิราชย์ที่เราเรียกอีกอย่างหนึ่งว่าพระเจ้าแผ่นดิน

การดำรงฐานะของเจ้าชีวิตเจ้าแผ่นดินของพระมหากษัตริย์ไทยในอดีตมี รูปแบบการใช้อำนาจรัฐาธิปัตย์แตกต่างกันไปบ้างตามกาลสมัย แต่ก็ยังคงรักษาไว้ซึ่งพระราชอำนาจสูงสุดเหนือเกล้าเหนือกระหม่อมของผู้คนตลอดทั่วพระราชอาณาจักร และทรงเป็นผู้นำทางจิตใจของคนไทยโดยไม่เปลี่ยนแปลงตลอดเวลากว่า 1,000 ปีที่ผ่านมาจนถึงปัจจุบัน

สมัยกรุงสุโขทัยมีพระมหากษัตริย์ที่เรียกว่า "พ่อขุน" เป็นเจ้าชีวิต - เจ้าแผ่นดิน ทรงเป็นผู้ครองนครที่ดูแลทุกข์สุข ปกครองบ้านเมืองให้อยู่อย่างปลอดภัย คอยปกป้องดูแลราษฎรให้มีความสุขได้รับความยุติธรรมเสมอหน้ากัน ราษฎรมีสิทธิในการร้องทุกข์ต่อพระมหากษัตริย์ และมีเสรีภาพในการทำมาค้าขาย เป็นการปกครองเยี่ยงบิดากับบุตร หรือ "พ่อปกครองลูก"

ในสมัยอยุธยา พระมหากษัตริย์ในฐานะเจ้าชีวิต - เจ้าแผ่นดิน ทรงเป็นสมมติเทพของคนไทยตามอิทธิพลลัทธิมหายานปนลัทธิพราหมณ์ที่มีความเชื่อว่า พระมหากษัตริย์เป็นพระจักรพรรดิและได้มีการยกฐานะพระมหากษัตริย์เท่ากับพระอินทร์ ผู้เป็นใหญ่ในเทวภูมิ (ราชบัลลังก์ของพระมหากษัตริย์เหมือนแท่นบัลลังก์ของพระอินทร์ประดับด้วยรูปสิงห์และครุฑตามความเชื่อในเทพต่าง ๆ เช่น พระอิศวร พระพรหม พระนารายณ์ พระนามของพระมหากษัตริย์ไทยหลายพระองค์จึงทรงพระนามตามชื่อเทพพรหมเหล่านั้น เช่น พระนารายณ์มหาราช พระรามาริบัติ) ขณะเดียวกัน "พระมหากษัตริย์" ในสมัยอยุธยา ก็ทรงเป็นองค์เอกอัครศาสนูปถัมภกในพระพุทธศาสนา คนไทยเชื่อว่าพระมหากษัตริย์ของตนคือพระ "ธรรมราชา" เป็นผู้มีพระบรมเดชานุภาพทรงความเข้มแข็งเด็ดขาดควบคู่ไปกับทรงต้องบำรุงพระพุทธศาสนา

หลังจากพระนเรศวรมหาราชทรงขับไล่พม่าเข้าศึกไปจากกรุงศรีอยุธยาแล้ว พระเจ้าแผ่นดินในรัชกาลต่อ ๆ มา ก็หันไปบำรุงด้านศาสนา ศิลปวัฒนธรรม มิได้บำรุงด้านทหารให้เข้มแข็งเหมือนเดิม มินานก็เสียกรุงศรีอยุธยา ครั้งที่ 2 แก่พม่าอีกครั้งหนึ่ง จนอยุธยาต้องล่มสลายลงเมื่อ พ.ศ. 2310

สมัยพระเจ้าตากสินมหาราชทรงเป็นพระมหากษัตริย์ ต้องใช้พระราชอำนาจเด็ดขาดกอบกู้บ้านเมือง ขับไล่ศัตรูจนสถาปนากรุงธนบุรีเป็นราชธานี กอบกู้เอกราชได้สำเร็จ ขณะเดียวกันพระองค์ก็ทรงรักษาความเป็นธรรมราชาด้วยแต่พระองค์ก็ทรงครองราชย์อยู่ในช่วงเวลาอันสั้น

สมัยกรุงรัตนโกสินทร์ ความเป็นเจ้าชีวิต - เจ้าแผ่นดิน เปลี่ยนแปลงรูปแบบอีกครั้ง จากเทพสมมติ มาเป็น "อเนกชนนิกรสมุสรมมติ" คือ เป็นพระเจ้าแผ่นดินที่ประชาชนทั้งปวงยอมรับ ด้วยการที่ข้าราชการและราษฎรทั้งปวงพร้อมกันกราบทูลวิงวอนเชิญสมเด็จพระยามหากษัตริย์ศึกขึ้นครองราชสมบัติ นอกจากประชาชนจะยอมรับในองค์พระมหากษัตริย์แล้ว ประชาชนยังมีความเชื่ออีกว่า พระมหากษัตริย์ทุกพระองค์จะต้องทรงตั้งมั่นในหลักธรรมะ คือ ทศพิธราชธรรม สังคหวัตถุ และ จักรวรรดิวัตร ที่จะทรงใช้ในการทรงคุ้มครองและทำประโยชน์ให้แก่แผ่นดินและราษฎร

ธรรมะศาสตร์

ลักษณะและรูปแบบการใช้พระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์ซึ่งเป็น เจ้าชีวิต - เจ้าแผ่นดิน ของคนไทยที่ผ่านมามีได้ใช้อำนาจยุทธโศภนหรือพระแสงราชศาสตรามาเป็นเครื่องมือแสดงอำนาจบาตรใหญ่กับราษฎร หรือประชาชนในปกครองตามอำเภอใจ การใช้พระราชอำนาจทั้งปวงมี ธรรมะศาสตร์ เป็นอาวุธ คือ การใช้ธรรมะเป็นเครื่องมือเป็นอาวุธ เป็นเครื่องกำกับการใช้อำนาจในการปกครอง ปกป้องรักษาคุ้มครองไพร่ฟ้าประชาชน ดัง "บิดาปกครองบุตร" ดัง สมมติเทพและธรรมราชา ดัง อเนกชนนิกรสมุสรมมติ

วิชาธรรมศาสตร์ เป็นวิชาทางการปกครองบ้านเมืองที่มีมาช้านาน ตั้งแต่ก่อนพุทธกาล เป็นไปตามลัทธิพราหมณ์ที่สอนไว้ว่า ผู้จะทำหน้าที่เป็นพระมหากษัตริย์จะต้องเรียนรู้วิชาการต่างๆ ดังมีตำนานเล่าขานว่า ฤาษีมโนสารเหาะไปนำคัมภีร์ธรรมศาสตร์มาจากกำแพงจักรวาล (ไม่ปรากฏรายละเอียดของคัมภีร์) และในศาสนาพราหมณ์กำหนดหน้าที่ของบุคคลในวรรณะกษัตริย์ไว้ให้ทำหน้าที่ป้องกันประชาชนและทำหน้าที่บริจาคตาน บูชายัญ ศึกษา เป็นต้น

นอกจากคัมภีร์ธรรมศาสตร์จะบอกเล่ากล่าวขานถึงหลักปฏิบัติการใช้อำนาจของพระมหากษัตริย์ไว้ต่าง ๆ เป็นเครื่องยึดถือของพระมหากษัตริย์ของไทย ในสมัยกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี พระมหากษัตริย์ของไทยยังได้มีการออกกฎหมายเทียบบาล ป้องกันมิให้พระองค์ทรงใช้อำนาจในทางที่ผิดไว้เป็น พระราชศาสตร์ ดังความว่า

"...พระเจ้าอยู่หัวดำรงด้วยกิจการคติถ้อยความประการใด ๆ ต้องกฎหมายประเพณีเป็นยุติธรรมแล้ว ให้กระทำตาม ถ้ามิชอบ จงอาจเปิดทูลทัดทานครั้งหนึ่ง สองครั้ง สามครั้ง ถ้ามิฟังให้หรือไว้อย่าเพิ่งส่งไป ให้ทูลในที่รโหฐาน ถ้ามิฟังจึงให้กระทำตาม ถ้าผู้ใดมิได้กระทำตามพระอัยการดังนี้ ท่านว่าผู้นั้น ละเมิดพระราชอาญา" หรือ

"อนึ่ง ทรงพระโกรธแก่ผู้ใดและตรัสเรียกพระแสง อย่าให้เจ้าพนักงานยื่น ถ้ายื่นโทษถึงตาย"

หลักฐานข้อมูลที่นำมาเสนอไว้นี้เป็นเครื่องยืนยันว่า "เจ้าชีวิต - เจ้าแผ่นดิน" ของไทยได้ใช้พระราชอำนาจด้วยความระมัดระวัง ด้วยความเที่ยงธรรม มิได้ลุแก่พระราชอำนาจ กตขี้ รังแก ข่มเหง ราษฎรแต่อย่างใด

นอกจากนี้ ตามคำสอนของพระพุทธศาสนาได้กล่าวถึงกษัตริย์ว่า เกิดจากการที่มหาชนได้สมมติบุคคลผู้หนึ่งขึ้นเป็นผู้ว่ากล่าวผู้ที่ควรว่ากล่าวได้โดยชอบ ดิเตยีน ผู้ควรดิเตยีนได้โดยชอบ และขับไล่ผู้ที่ควรขับไล่ได้โดย

ชอบ ให้บุคคลนั้นเป็นหัวหน้าเป็นใหญ่ จึงเรียกว่ากษัตริย์ เมื่อกษัตริย์ได้ทำให้ชนเหล่านั้นมีความสุขได้โดยธรรม จึงเรียกว่า "ราชา" คติทางพุทธศาสนา พระมหากษัตริย์หรือพระเจ้าแผ่นดินจึงเป็นผู้รับมอบอำนาจมาจากประชาชนปกครองเพื่อให้ประชาชนพอใจ

นอกจากนี้ พระพุทธศาสนายังมีอิทธิพลต่อการใช้พระราชอำนาจของ เจ้าชีวิต - เจ้าแผ่นดิน ของไทยเป็น อย่างยิ่งคำสอนขององค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ที่ปรากฏใน พระบาลีสถิตตันตปิฎกขุททกนิกายว่า

- ❖ พระเจ้าแผ่นดินทรงรู้ว่าตนกำลังกริ้วจัดจะไม่ฟังลงอาชญาแก่ใคร
- ❖ พระเจ้าแผ่นดินพึงรู้ว่าจิตใจของตนผ่องใสจึงใคร่ครวญความผิดที่ผู้อื่นทำไว้ พิจารณาให้เห็น แจ่มแจ้งด้วยการมองว่า มีส่วนที่เป็นประโยชน์เป็นโทษ แล้วจึง ลงโทษบุคคลนั้น ๆ ตามสมควร
- ❖ กษัตริย์เหล่าใดถูกอคติครอบงำ ไม่ทรงพิจารณาเสียก่อนแล้วทำไป ทรงลงอาชญาโดยผลุนผลัน กษัตริย์เหล่านั้นปกครองด้วยโทษนาติเตียน เมื่อถึงชีวิตไปพ้นจากโลกนี้แล้วย่อมไปสู่ทุคติ
- ❖ พระราชาที่ทรงยึดถือในทศพิชราชธรรม เป็นผู้บำเพ็ญด้วย กาย วาจา ใจ และดำรงมั่นอยู่ใน ชันติ โสรัจจะ และ สมภาติ
- ❖ พระราชาที่ครองราชย์ด้วยกุศลกรรมบก 10 ย่อมจะทำให้มหาชน ผู้กำเรบริ้อนกายและจิตให้ดับ หายไปได้เหมือนมหาเมฆยังแผ่นดินให้ชุ่มชื้นด้วยน้ำ

นอกจากนี้ พระมหากษัตริย์ในสมัยโบราณยังต้องปฏิบัติตนให้อยู่ในราชธรรม 38 ประการ เช่น ต้องดูแล รักษาประชาชนนุคจรรุรักษาศิษย์หรือมารดาภิบาลลูกของตน ฯลฯ

ด้วยเหตุนี้ พระมหากษัตริย์ของไทยตั้งแต่อดีตมา แม้จะเป็นสมบูรณาญาสิทธิราชย์ แต่ก็มิได้ใช้พระแสงราช ศาสตร์ปกครองเช่นฆ่าข่มเหงรังแกประชาชนกลับใช้ธรรมะคือ ทศพิชราชธรรม ราชสังคหวัตถุ และ จักรวรรดิวัตร เป็นอาวุธ ใช้ปัญญาปกครองบ้านเมือง

ทศพิชราชธรรม คือ ทาน (การให้) , ศีล (การตั้งสังวรกาย - ใจ ให้สุจริต) , ปริจจาคะ (การบริจาค) , อาชชวะ (ความซื่อตรง) , มัททวะ (ความอ่อนโยน) , ตปะ (ทำหน้าที่ครบถ้วนไม่หลีกเลี่ยงเกียจคร้าน) , อักโกระ (ความไม่โกรธ) , อวิหิงสา (ความไม่เบียดเบียนมนุษย์และสัตว์) , ชันติ (ความอดทนต่อสิ่งที่ควรอดทน) , และ อวิโรธ ณะ (การคิดการกระทำที่ถูกต้องดีงาม ปราศจากอารมณ์ยินดียินร้าย)

ราชสังคหวัตถุ 4 คือ สัสสมะรัง (ความรู้ในการบำรุงพืชผลในประเทศให้สมบูรณ์) , ปุริสมะรัง (รู้จัก สงเคราะห์ หรือชุปเลี้ยงคนที่ควร) , สัมมาปาสัง (รู้จักผูกใจคนให้จงรักภักดีด้วยการปกครองที่ทำให้เกิดความสุข ความเจริญ) , และ วาจาเปยยัง (คำพูดอันอ่อนหวานไพเราะ)

จักรวรรดิวัตร 12 ได้แก่

1. พระเจ้าแผ่นดินทรงรู้ว่าตนกำลังกริ้วจัดจะไม่ฟังลงอาชญาแก่ใคร
2. ปกป้องคุ้มครองกษัตริย์เมืองต่าง ๆ ที่เป็นเมืองประเทศราช
3. ปกป้องคุ้มครองพระราชวงศ์และบริวาร
4. ปกป้องคุ้มครองพราหมณ์และคหบดี
5. ปกป้องคุ้มครองชาวชนบท
6. ปกป้องคุ้มครองสมณพราหมณ์
7. ปกป้องคุ้มครองสัตว์ทั้งหลาย
8. ห้ามปรามราษฎรมิให้กระทำการที่ไม่ถูกต้องชอบธรรม
9. พระราชทานทรัพย์แก่ผู้ไร้ทรัพย์
10. สอบถามธรรมจากสมณพราหมณ์ เพื่อขจัดสิ่งที่เป็นโทษเป็นบาปให้กระทำการที่เป็นคุณเป็นบุญ
11. ละความยินดีใคร่ติดในอธรรม
12. ละความละโมภโลก

พระพุทธศาสนา

พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่คนไทยนับถือมาตั้งแต่ พ.ศ. 600 สมัย ขุนหลวงเฒ่า กษัตริย์ไทยพระองค์หนึ่ง ที่ตั้งถิ่นฐานตอนใต้ของจีน ได้ประกาศตนเป็นพุทธมามกนับถือพระพุทธศาสนา ศิลปินของพ่อขุนรามคำแหงก็ ยืนยันว่า พ่อขุนรามคำแหงกระทำไอยทานแก่มหาเศรษฐีราชปราชญ์เรียนปฏิภาณไตรซึ่งเป็นการเอาใจลงปลงใจเชื่อ ในพระพุทธศาสนาอย่างแท้จริง

คนในเมืองสุโขทัยมักทาน มักทรงศีล มักไอยทาน พ่อขุนรามคำแหงเจ้าเมืองสุโขทัย ทั้งชาวแม่ ชาวเจ้า ท่วยบัว ท่วยนาง ลูกเจ้าลูกขุนทั้งสิ้นทั้งหลาย ทั้งผู้ชาย ผู้หญิง มีศรัทธาในพระพุทธศาสนาทรงศีลในพระราชทุกคน

ในไตรภูมิพระร่วง หรือไตรภูมิภิกษาของพระเจ้าลิไทยืนยันว่า คนไทยในสมัยนั้นยึดมั่นในพระพุทธศาสนาถึง ชั้น "เอาใจลง ปลงใจเชื่อแก่ พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์" รู้จักคิดและชอบ รู้จักบาปและบุญ รู้จักประโยชน์ในชั่วนี้ ชั่วหน้า รู้จักกลัวแก่บาปและอายุแก่บาป ซึ่งแตกต่างจากคนไทยในปัจจุบันที่ไม่ค่อยรู้จักบุญ รู้จักบาป ไม่ปลงใจเชื่อ ในพระรัตนตรัยอย่างจริงจัง

โดยที่พระมหากษัตริย์ผู้เป็นเจ้าของชีวิต - เจ้าแผ่นดินของคนไทย มั่นคงในพระพุทธศาสนา คอยส่งเสริมบำรุง พระพุทธศาสนามาเป็นเวลานานนับพันปี เจ้าชีวิต - เจ้าแผ่นดินของคนไทย ยังได้พยายามให้คนไทยยำเกรงต่อการ ทำผิดศีล ดังปรากฏตามคำสอนของพระเจ้าลิไท ในหนังสือไตรภูมิพระร่วง ว่า

ผู้ใดฆ่าสัตว์ ไปเกิดในโลหะกุ่มกีนรก ยมบาลลงโทษเอาเชือกเหล็กรัดคอขาดแล้วเอาหัวไปทอดในหม้อ เหล็กที่ลวกเป็นไฟ

ผู้ใดเป็นข้าราชการ พระเจ้าแผ่นดินใช้ให้ไปเอาส่วยสาอากรจากราษฎร แล้วทำการฉ้อราษฎร์บังหลวงเก็บ ภาษีอากรมากกว่ากำหนด ตายไปเกิดในโบรณณมิพนรก ถูกลงโทษให้ลงไปอยู่ในแม่น้ำที่เต็มไปด้วยอาคม และกิน อาคมนั้นต่างข้าวทุกวัน

ด้วยอิทธิพลของพระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธศาสนาที่ได้ยกตัวอย่างมา พระพุทธศาสนาจึงเป็นศูนย์ รวมของจิตใจคนไทย สร้างความสามัคคีในหมู่ชนชาวไทย แต่ก็ช่วยให้คนไทยสามารถอยู่ร่วมกับศาสนิกชนอื่น ๆ ได้ ด้วยความสันติสุข ช่วยให้การใช้พระราชอำนาจของเจ้าชีวิต - เจ้าแผ่นดิน ของไทยเกือบทุกพระองค์อยู่ในแนวทาง ของราชธรรม ทศพิชราชธรรม จักรวรรดิวัตร และราชสังคหวัดถุ ความยึดมั่นผูกพันกันเช่นนี้ เราจึงได้เห็นการสร้าง วัด สร้างสถูปเจดีย์ ถวายพระพุทธศาสนาภายหลังที่ทำศึกสงครามชนะมา เพื่อเป็นการถวายเป็นการฆ่าศึกศัตรู

เจตจำนงอันยิ่งใหญ่ของพระมหากษัตริย์ไทยทุกพระองค์เช่นที่กล่าวมานี้มีมาโดยต่อเนื่อง ดังตัวอย่างกรณี ของพระเจ้าตากสินมหาราช ที่มีจารึกไว้ว่า

**"อันตัวพ่อชื่อว่าพระยาตาก
ทนทุกข์ยากกู้ชาติพระศาสนา
ถวายแผ่นดินให้เป็นพุทธบูชา
แต่ศาสนาสมณะพระพุทธโคดม"**

ฯลฯ

หรือพระราชปณิธานของพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ที่ว่า

**"ตั้งใจจะอุปถัมภก ยอยกพระพุทธศาสนา
ป้องกันขอบขัณฑสีมา รักษาประชาชนและมนตรี"**

ฯลฯ

ต่อมาพระมหากษัตริย์ในสมัยที่มีกฎหมายรัฐธรรมนูญใช้บังคับ กำหนดให้พระมหากษัตริย์ต้องเป็นพุทธมามกและอัครศาสนูปถัมภก

รัฐธรรมนูญทุกฉบับที่ประกาศใช้ก็

วัฒนธรรมอำนาจ

ด้วยอิทธิพลของพระพุทธศาสนา และความสืบทอดของสถาบันพระมหากษัตริย์ไทยมีมาอย่างยาวนานนับพันปี ทำให้เกิดวัฒนธรรมการใช้อำนาจของพระมหากษัตริย์ไทยในสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ผู้เป็นเจ้าของชีวิต - เจ้าแผ่นดินของคนไทยทั่วราชอาณาจักรที่คนไทยได้ยกย่องเทิดทูนนับถือและมีปฏิสัมพันธ์ต่อองค์พระเจ้าแผ่นดินหรือพระมหากษัตริย์ ดังนี้

สมัยก่อนสุโขทัย คนไทยมีทัศนคติต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ในฐานะผู้นำที่จะทำให้เกิดพิธีกรรมในการแก้ไขปัญหาความอดอยากแค้นแค้นที่เกิดจากภัยธรรมชาติและการรุกรานจากชนกลุ่มอื่น ๆ ในขณะที่เดียวกันก็ถือเอาพระมหากษัตริย์เป็นผู้นำหรือ หัวหน้าในการรบบป้องกันข้าศึกศัตรู

สมัยกรุงสุโขทัยเป็นราชธานี พระมหากษัตริย์ทรงเป็นผู้ครองนคร ทรงอำนาจเหนืออาณาประชาราษฎร์ทั้งปวง แต่มีวัฒนธรรมการใช้อำนาจแบบ "พ่อปกครองลูก" ที่ใกล้ชิดกับราษฎร ทรงอบรมสั่งสอนราษฎรให้อยู่ในศีลธรรมตามคำสอนของพระพุทธศาสนา ให้สิทธิแก่ราษฎรสั่งกระดิ่งร้องทุกข์และทรงพิจารณาด้วยความยุติธรรมเสมอกันไม่ว่าไพร่หรือขุนนาง และที่สำคัญคนไทยในสมัยนั้นมีเสรีภาพในการค้าขาย ทำมาหากิน

ในสมัยกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี 417 ปี ได้เกิดการเปลี่ยนแปลง วัฒนธรรมการใช้พระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์หรือพระเจ้าแผ่นดินไปมาก จาก วัฒนธรรมพ่อปกครองลูกเข้ามาสู่วัฒนธรรมของ **เทพสมมติ** กับ **วัฒนธรรมธรรมราชา**

เทพสมมติ เป็นอิทธิพลความเชื่อของศาสนาพราหมณ์ที่เชื่อว่าพระมหากษัตริย์เป็นเทวราชหรือสมมติเทพที่จุติลงมาปกครองมนุษย์ แก้ไขปัญหาความทุกข์ยากลำเค็ญของมนุษย์ เทียบฐานะพระมหากษัตริย์เท่ากับพระอินทร์ สถาปัตยกรรมก็สะท้อนถึงวัฒนธรรมเทพสมมติหรือเทวราชา แม้แต่พระนามของพระมหากษัตริย์หลายพระองค์ก็สะท้อนมาจากวัฒนธรรมเทพสมมติ เช่น พระนารายณ์มหาราช พระรามธิบดี

วัฒนธรรมการใช้อำนาจของพระมหากษัตริย์จึงค่อนข้างจะสมบูรณได้เด็ดขาด แต่ก็มีพระธรรมศาสตร์ พระราชศาสตร์คอยเป็นเครื่องกำกับป้องกันการเข้มแข็งแก่ประชาชน

นอกจากนี้ **ธรรมราชา** ก็เป็นวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นจากการที่พระมหากษัตริย์ทรงเป็นพุทธศาสนูปถัมภก ที่ทรงทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา วัตถุประสงค์ต่าง ๆ ทรงสังคยานาพระไตรปิฎก มีการยกย่องพระมหากษัตริย์ว่าเป็นพระโพธิสัตว์ มีการสร้างพระราชวังกับวัดอยู่ใกล้กัน เช่น พระบรมมหาราชวังกับวัดพระแก้ว แสดงว่าพระพุทธศาสนากับพระมหากษัตริย์เป็นสิ่งที่แยกกันไม่ออก วัฒนธรรม "ธรรมราชา" นี้ชัดเจนเข้ามาปนเปในบางส่วนของวัฒนธรรม "เทวราชา" ในสมัยพระบรมไตรโลกนาถ แต่ศูนย์กลางแห่งอำนาจยังคงอยู่ที่พระมหากษัตริย์ ราษฎรมีฐานะเป็นข้าแผ่นดิน พระมหากษัตริย์ทรงเป็นผู้นำทั้งทางจิตวิญญาณและทางทหาร แต่ทรงประพฤติปฏิบัติพระองค์เองและทรงใช้พระราชอำนาจอยู่ภายใต้กรอบของธรรมะ จึงไม่ทำให้ราษฎรเดือดร้อนต่อต้านขัดขวาง

สมัยรัตนโกสินทร์ได้เกิดวัฒนธรรมใหม่เกิดขึ้น ในสถาบันพระมหากษัตริย์ที่ยอมรับกันว่าพระมหากษัตริย์ทรงเป็น "อเนกชนนิกรสโมสรสมมติ" กล่าวคือ พระมหากษัตริย์ต้องเป็นบุคคลที่ประชาชนทั้งปวงยอมรับ เริ่มต้นตั้งแต่รัชกาลที่ 1 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ เมื่อสมเด็จพระยามหากษัตริย์ศึกได้ปราบปรามจลาจลในกรุงธนบุรีแล้ว บรรดาข้าราชการและราษฎรทั้งปวง ก็พร้อมกันกราบทูลวิงวอนอัญเชิญสมเด็จพระยามหากษัตริย์ศึกขึ้นเสวยสวรรยาธิปัตย์ดำรงแผ่นดินสืบไป วัฒนธรรมนี้ตกทอดเป็นมรดกมาถึงรัชกาลที่ 2 - 3 - 4 และ 5 ที่ข้าราชการและราษฎรได้ช่วยกันเลือกสรรบุคคลขึ้นมาดำรงตำแหน่งพระมหากษัตริย์ทั้งสิ้น มีรัชกาลที่ 6 ที่ 7 ที่แตกต่างกันไปบ้าง แต่ 2 รัชกาลถัดมาก็ใช้วัฒนธรรมเดียวกัน (ในสมัยรัชกาลที่ 8 - 9 รัฐสภาในขณะนั้นได้ลงมติเห็นชอบให้อัญเชิญขึ้นครองราชย์)

ผลแห่งวัฒนธรรมอำนาจที่เปลี่ยนแปลงไปทำให้การทรงใช้พระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์ ในฐานะเจ้าชีวิต - เจ้าแผ่นดิน เปลี่ยนแปลงไปด้วยกล่าวคือ เจ้าชีวิต - เจ้าแผ่นดิน ในสมัยรัตนโกสินทร์จะต้องทรงใช้พระราชอำนาจเพื่อปกป้องคุ้มครองดูแลความทุกข์สุข ความยากไร้ของประชาชนอย่างแท้จริง เช่น รัชกาลที่ 1 ทรงใช้พระราชอำนาจในการสร้างพื้นฐานต่าง ๆ ให้กับคนไทยทุกด้าน รัชกาลที่ 2 ทรงส่งเสริมกวีและศิลปะ รัชกาลที่ 3 ทรงส่งเสริมพาณิชย์กรรมและสถาปัตยกรรม รัชกาลที่ 4 ทรงริเริ่มนำวิทยาการใหม่ ๆ มาใช้ รัชกาลที่ 5 ทรงปฏิรูปการปกครอง การบริหาร การสร้างสาธารณูปการ การเลิกทาส ฯลฯ รัชกาลที่ 6 ทรงเตรียมการมอบอำนาจอธิปไตยให้

คนไทยต่อจากรัชกาลที่ 5 และทรงสามารถในทางปราชญ์และกวี รัชกาลที่ 7 ทรงมอบอำนาจอธิปไตยให้ปวงชนชาวไทย รัชกาลที่ 8 ยังไม่ได้ทรงปฏิบัติพระราชกรณียกิจด้วยพระองค์เองก็สิ้นพระชนม์ชีพเสียก่อน และรัชกาลที่ 9 ปัจจุบันก็ทรงงานอย่างอเนกคุณูปการต่อคนไทย

สรุป

พระมหากษัตริย์ของไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันได้ผ่านกาลเวลามานานนับ 1,000 ปี แม้จะทรงมีพระราชอำนาจแบบเบ็ดเสร็จเด็ดขาด แต่ลักษณะการใช้พระราชอำนาจของแต่ละยุคแต่ละสมัยไม่ได้เป็นไปเพื่อออกชี้ข่มเหงรังแกประชาชนแม้แต่น้อย สมัยสุโขทัยเป็นราชธานีก็ทรงใช้อำนาจแบบพ่อปกครองลูก ให้ความยุติธรรมแก่ราษฎรอย่างเสมอหน้า ให้สิทธิเสรีภาพในการค้าขายและส่งเสริมให้ราษฎรคนไทยมั่นคงในพระพุทธศาสนา

สมัยอยุธยาเป็นราชธานี แม้จะมีอิทธิพลของวัฒนธรรมในลัทธิพราหมณ์ที่ล้นไหลมาจากเขมร คือ วัฒนธรรมเทวราชา หรือ เทพสมมติ ก็ไม่ปรากฏว่ามีพระมหากษัตริย์พระองค์ใดทรงกดขี่ข่มเหงรังแกประชาชน กลับนำประชาชนให้มีความเข้มแข็ง และขยายพระราชอาณาจักรออกไป และทรงใช้พระราชอำนาจอยู่ในกรอบของธรรมะ ทั้งลัทธิธรรมศาสตร์และ "ราชศาสตร์" อันได้แก่ กฎมณเฑียรบาล จำกัดการใช้พระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์ ป้องกันการกดขี่ข่มเหงใช้อำนาจรังแกและลงโทษประชาชนให้รอบคอบ รัดกุม ต่อมาเมื่อพระพุทธศาสนาเข้ามาเข้มแข็งขึ้นในหมู่คนไทยก็หันมาใช้อำนาจแบบพระธรรมราชาและจักรพรรดิราชา ภายใต้ทศพิธราชธรรม ราชสังคหวัตถุ และจักรวรรดิวัตร 12

สมัยกรุงธนบุรีและกรุงรัตนโกสินทร์ แม้พระมหากษัตริย์จะยังเป็นเจ้าชีวิต - เจ้าแผ่นดิน ก็มีได้ทรงใช้อำนาจกดขี่รังแกประชาชนคนไทยแต่อย่างใด กลับนำคนไทย ต่อสู้ข้าศึกศัตรูกอบกู้บ้านเมืองขึ้นมาจนได้รับการยกย่อง เชื้อถือและถึงกับกราบบังคมทูลให้ทั้ง 2 พระองค์ขึ้นเป็นพระมหากษัตริย์ในวาระเวลาที่ต่างกัน ได้เกิดวัฒนธรรมอำนาจใหม่ขึ้นมาเป็นอเนกชนนิกรสโมสรรสมมติมาถึงปัจจุบัน

ด้วยความยึดมั่นในพระพุทธศาสนาและปรัชญาการปกครองต่าง ๆ ที่ มุ่งต่อความมั่นคงของชาติบ้านเมือง และความอยู่ดีมีสุขของราษฎร มิได้มุ่งสั่งสมทรัพย์ศฤงคาร ความร่ำรวย หรือความสุขสบายเหมือนพระมหากษัตริย์ในประเทศอื่น ๆ จึงทำให้คนไทยมีความยึดมั่นจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์และแยกจากกันไม่ออก

อริปไตยพระราชทาน

ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 4 ทรงให้ประกาศว่า

"พระเจ้าแผ่นดิน คนทั้งปวงยกไว้เป็นที่พึ่ง ใครมีทุกข์ร้อนถ้อย ความประการใด ก็ยอมมาร้องให้ช่วย ดั่งหนึ่งทารกเมื่อมีเหตุแล้วก็ มาร้องหาบิดามารดา เพราะฉะนั้น พระเจ้าแผ่นดิน ชื่อว่าคนทั้งปวง ยกย่องให้เป็นบิดามารดาของตัวแล้วก็มีความกรุณาแก่คนทั้งปวง ดั่งหนึ่งบิดามารดากรุณาแก่บุตรจริง ๆ โดยสุจริต"

พระมหากษัตริย์คุณของพระองค์ตามประกาศนี้ทำให้คนไทยทั้งปวงได้มีโอกาสร้องทุกข์ต่อพระมหากษัตริย์ ได้ มีแค่เพียงการจัดทุกข์ร้อนถ้อยความของราษฎร พระองค์ยังทรงเตรียมการแก้ปัญหาภัยต่าง ๆ ที่จะเกิดตามมา ในอนาคตอีกด้วย ภัยคุกคามของแผ่นดินเวลานั้นคือ ภัยจากฝรั่ง

ภัยจากฝรั่งที่ปรากฏก็คือ การรุกรานล่าอาณานิคมของตะวันตกต่อหลายประเทศรอบประเทศไทย (ต่อมา ประเทศไทยก็เผชิญปัญหาเช่นเดียวกัน) และภัยที่เกิดจากอิทธิพลทางความคิดและกระแสวัฒนธรรม "ประชาธิปไตย" ที่ตามมาภายหลัง

สิ่งที่พระองค์เตรียมการไว้ก็คือ มีการยอมรับเอาวัฒนธรรมประเพณีแบบฝรั่งบางอย่างเข้ามาใช้ มีการเรียนรู้ภาษาอังกฤษเพื่อให้ฝรั่งเห็นว่าชาติไทยมิใช่ชาติป่าเถื่อน (ฝรั่งชอบอ้างที่ต้องมาทำการรุกรานประเทศต่าง ๆ เพื่อช่วยเหลือให้พ้นจากความป่าเถื่อน) มีการศึกษาทำความเข้าใจถึงแนวคิดฝรั่ง นอกจากนี้เริ่มมีการกระจายพระราชอำนาจการบริหารประเทศไปให้ข้าราชการ และขุนนางมีสิทธิมีส่วนในการบริหารประเทศร่วมกับพระมหากษัตริย์ ได้ทรงตราพระราชบัญญัติว่าด้วยราคาที่ดินขึ้นใช้ เลิกล้มการเป็น "เจ้าของแผ่นดิน" ที่พระองค์ทรงมีมาแต่เดิมด้วยการออกกฎหมายฉบับดังกล่าวบังคับ พระองค์เองต้องซื้อที่ดินที่จะพระราชทานให้แก่บุคคลต่าง ๆ แทนที่จะใช้พระราชอำนาจ สั่งเอา การเปลี่ยนแปลงเช่นนี้คือ การเตรียมการเบื้องต้นไปสู่การพระราชทานอำนาจอริปไตยให้แก่ปวงชนชาวไทยในรัชกาลที่ 7

เตรียมการ

พระราชดำริที่จะพระราชทานอำนาจอริปไตยให้แก่ปวงชนชาวไทยที่เห็นชัดเจนเป็นรูปเป็นร่าง เกิดขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 5 สืบต่อจากการวางรากฐานที่รัชกาลที่ 4 ได้ทรงดำเนินการไว้บ้างแล้ว มีดังนี้

1. ทรงตั้งสภาที่ปรึกษาราชการแผ่นดิน ในช่วงปี พ.ศ. 2416 ทำหน้าที่ปรึกษาหารือข้อราชการต่าง ๆ ที่เป็นปัญหา ดำเนินการออกกฎหมายมาแก้ปัญหาต่าง ๆ (พระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้งสมาชิกและทรงเป็นประธานสภาด้วยพระองค์เอง) เช่น ออก พระราชบัญญัติพิทักษ์เกษียณอายุลูกทาส พระราชบัญญัติสำหรับการพระคลังมหาสมบัติ
2. ทรงตั้งสภาที่ปรึกษาส่วนพระองค์ ต่อมาเปลี่ยนชื่อเป็น องคมนตรีสภา ช่วยแบ่งเบาพระราชภารกิจ เช่น การสืบราชการเรื่องใดเรื่องหนึ่ง การสอบสวนข้าราชการ
3. พ.ศ. 2428 คณะทูตไทย ณ กรุงลอนดอนและปารีสได้ถวายความเห็นโดยอ้างถึงภัยจากลัทธิจักรวรรดินิยมที่กำลังแพร่ระบาดซึ่งประเทศไทยมีอาจหลีกเลี่ยงได้ ควรป้องกันปัญหานี้โดยเปลี่ยนมาปกครองในระบอบ Constitutional Monarchy เพื่อประเทศทางตะวันตกจะมีได้นำมาอ้างแล้วแทรกแซงกิจการภายในของไทย แต่ยังไม่ให้มีปาลิเมนต์ (รัฐสภา) ยังคงให้พระมหากษัตริย์มีอำนาจสูงสุด แต่ให้ขุนนางชั้นผู้ใหญ่ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารราชการแผ่นดินด้วยเป็นการปกครองแบบอภิชนาธิปไตย (Aristocracy) ผสมกับประชาธิปไตย แต่ขณะนั้นพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 5 ทรงอยู่ระหว่างการปรับปรุงระบบการบริหารประเทศเป็นแบบตะวันตกอยู่ ได้ทรงพบความยากลำบากและอุปสรรคเป็น

อันมาก ทรงต้องเร่งปรับปรุงการบริหารราชการแผ่นดินก่อน จึงยังไม่ทรงเห็นด้วย ดังพระราชดำรัสว่า

"...คอเวอนเมนต์นี้แหละเป็นต้นเหตุที่จะทำให้การทั้งปวงได้สำเร็จตลอด ถ้าการเรื่องนี้ยังไม่เป็นการเรียบร้อยได้แล้ว การอื่น ๆ ยากนักที่จะตลอดไปได้..."

รัชกาลที่ 5 ทรงใช้เวลาในการปฏิรูปการปกครองถึง 18 ปี ก็ยังไม่ประสบความสำเร็จโดยสมบูรณ์ หลักการปฏิรูปของพระองค์ก็ทรงแยกงานบริหารกับงานนิติบัญญัติออกจากกัน ทรงพบว่างานบริหารนั้นเป็นที่หวงแหนของหน่วยงานและเสนาบดี แต่งานนิติบัญญัติกลับไม่มีผู้ใดสนใจ จึงทรงตั้งสภาที่ปรึกษาราชการแผ่นดินขึ้นเป็นการฝึกฝน

ต่อมาในปีที่ 36 ในรัชกาลของพระองค์ ทรงประเมินสถานการณ์การ พระราชทานอำนาจอธิปไตยให้ปวงชนชาวไทยอีกครั้งหนึ่ง ทรงเห็นว่า

"...ถ้าจะตั้งปาลิเมนต์ขึ้นในเมืองไทย เอาความคิดราษฎรเป็นประมาณในเวลานี้แล้ว ข้าพเจ้าเชื่อว่าจะไม่ได้จัดการอันใดสักสิ่งหนึ่งเป็นแน่แท้เทียว คงจะต้องเถียงกัน ปนปี้ไปเท่านั้น..."
 "...ถ้าจะตั้งเป็นปอลิติคัลปาดี้...ก็จะมีได้แต่พวกละเก้าคนสิบคนหรือสี่ห้าคน...ซึ่งจะเข้าทำการเป็น คอเวอนเมนต์ก็ไม่พอ..."

การปฏิรูประบบราชการในสมัยรัชกาลที่ 5 จึงเป็นการเตรียมการที่ยิ่งใหญ่ไว้รอเวลาพระราชทานอำนาจอธิปไตยให้ปวงชนตามแบบ Constitutional Monarchy

พระราชดำรัสของรัชกาลที่ 5 ที่เป็นข้อสรุปสุดท้าย

"...อีก 3 ปีข้างหน้าฉันจะให้ลูกกวชราวุธมอบของขวัญแก่พลเมืองในทันทีที่ได้ขึ้นสู่อบัลลังก์ในฐานะสืบตำแหน่งกษัตริย์ กล่าวคือ ฉันจะให้เขาให้ปาลิเมนต์และคอนสตีติวชัน อีก 3 ปี คงไม่ช้านักมิใช่หรือ...ฉันจะอยู่หลังราชบัลลังก์ของลูกเอง อยู่อย่างพ้อในหลวงอย่างไรละ...และหมดกังวลในพลเมืองที่รักของฉัน..."

ในสมัยรัชกาลที่ 6 พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวก็ได้ทรง สืบสานพระราชปณิธานของรัชกาลที่ 5 ทรงสร้างเมือง "ดุสิตธานี" ขึ้นมาเป็นเมืองตัวอย่างในการปกครองแบบประชาธิปไตย ให้มีคณะรัฐบาล มีพรรคการเมือง มีการเลือกตั้งผู้แทนราษฎร (เรียกว่า เซชชูบุรุช) มีการออกหนังสือพิมพ์

ในรัชสมัยนี้ เกิดกบฏ เมื่อ 1 มีนาคม 2455 แต่ถูกปราบปรามลงได้ กบฏครั้งนี้เกิดจากความไม่พอใจในความเหลื่อมล้ำในสถานะของข้าราชการด้วยกันเท่านั้น มิได้กระทำไปเพื่อประชาชนโดยรวมแต่อย่างใด

นอกจากนี้ยังทรงมีพระราชดำริจะให้การศึกษาด้านการเมืองแก่ประชาชนเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการปกครองตนเองตามรูปแบบเทศบาลและยังทรงมีพระราชปณิธานแน่วแน่ที่จะพระราชทานรัฐธรรมนูญให้แก่ราษฎรในระยะเวลาอันใกล้ แต่เกิดสภาวะเศรษฐกิจตกต่ำภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 1 เสียก่อน

สมัยรัชกาลที่ 7 พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเตรียมการ พระราชทานอำนาจอธิปไตยให้กับปวงชนชาวไทยด้วยการจัดตั้ง "อภิรัฐมนตรีสภา" ขึ้นเป็นที่ปรึกษาราชการแผ่นดินของพระองค์ ทรงตราพระราชบัญญัติธรรมนูญ พ.ศ. 2470 ขึ้น จัดระเบียบวิธีการประชุมคล้ายกับรัฐสภา ให้มี สภาเสนาบดี ทำหน้าที่คล้ายกับ คณะรัฐมนตรี เตรียมการให้มีการปกครองท้องถิ่นแบบ "เทศบาล" ขึ้น เพื่อสอนให้ประชาชน รู้จักการใช้

สิทธิออกเสียงเลือกตั้ง (ต่อมาคณะราษฎรได้จัดตั้งเทศบาลขึ้นในปี พ.ศ.2476 เพื่อเป็นโรงเรียนสอนประชาธิปไตย) ได้ทรงปรับปรุงสภาที่ปรึกษาราชการแผ่นดินในสมัยรัชกาลที่ 5 ให้มีสมาชิกเพิ่มถึง 227 คน โดยมีเหตุผลตามพระราชดำรัสตอนหนึ่งว่า

"เรามีความประสงค์ที่จะทดลอง และปลูกฝังการศึกษาในวิธีการปรึกษาได้เถียง ให้สำเร็จเป็นมติดิตตามแบบอย่างที่เหมาะสมใหญ่ เพราะฉะนั้น จึงได้ตัดแปลงสิ่งที่มีอยู่แล้วให้ใช้ได้เหมาะสมตามสภาพของบ้านเมืองที่มีอยู่ในเวลานี้ ถ้าหากถึงเวลาอันควรที่จะเปลี่ยนแปลงวิธีการปกครองประเทศต่อไปก็จะทำได้"

ที่สำคัญที่สุดทรงจัดเตรียมการให้มีรัฐธรรมนูญขึ้นด้วยพระองค์เอง ทรงปรึกษานายเรมอนด์ บี. สตีเฟนส์ ชาวอเมริกัน ที่ปรึกษากระทรวงการต่างประเทศและพระยาศรีสวัสดิราช ปลัดทูลฉลองกระทรวงการต่างประเทศ ได้มอบทั้งสองท่านเป็นผู้ร่าง รัฐธรรมนูญขึ้นและทรงมีพระราชประสงค์จะพระราชทานให้แก่ราษฎรในวันที่ 6 เมษายน 2475 วันที่ราชวงศ์จักรีครบ 150 ปี

ร่างรัฐธรรมนูญฉบับนี้เป็นภาษาอังกฤษชื่อว่า "An Outline of Changes in the Form of Government" ซึ่งกำหนดให้มี 4 สถาบัน คือ พระมหากษัตริย์, อภิรัฐมนตรีสภา, นายกรัฐมนตรีและคณะรัฐมนตรี, และสถาบันนิติบัญญัติ ให้พระมหากษัตริย์ยังทรงดำรงตำแหน่งหัวหน้าฝ่ายบริหาร แต่ผู้ร่างทั้งสองก็ยังไม่ค่อยเห็นด้วยกับแนวทางดังกล่าวเพราะความไม่พร้อมในเรื่องการศึกษาและความไม่พร้อมของประชาชนส่วนใหญ่ ที่ประชุมอภิรัฐมนตรีสภาก็คัดค้านเช่นกัน จึงทรงระงับการผลักดันรัฐธรรมนูญฉบับนี้ไว้ก่อน ประกอบกับสภาวะเศรษฐกิจของประเทศในขณะนั้นตกต่ำ

พระราชทานอำนาจ

วันที่ 24 มิถุนายน 2475 คณะราษฎรได้ดำเนินการยึดอำนาจเพื่อเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ มาเป็นการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์อยู่ใต้รัฐธรรมนูญ (Constitutional Monarchy) โดยไม่มีการต่อสู้ขัดขวาง ให้คนไทยต้องเสียเลือดเนื้อแม้แต่หยดเดียว คณะราษฎรได้ขอร้องให้พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงอยู่ใต้รัฐธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยามเพื่อบ้านเมืองจะได้เจริญขึ้น ได้ทรงยอมรับตามคำขอร้องและให้ตราพระราชบัญญัติรัฐธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยามชั่วคราว พ.ศ. 2475 และต่อมาก็มีการพระราชทานรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับแรกขึ้นในวันที่ 10 ธันวาคม 2475

เหตุผลที่ไม่มีการต่อสู้ขัดขวางการยึดอำนาจและยังพระราชทานรัฐธรรมนูญให้อีก ก็เพราะทรงพระราชดำริเห็นว่า สมเด็จพระเจ้าแผ่นดินในพระบรมราชจักรีวงศ์ ได้เสด็จเถลิงถวัลยราชย์ ทรงดำเนินพระราชโอบายปกครองราชอาณาจักรด้วยวิธีสมบูรณาญาสิทธิราชย์ภายใต้ทศพิธราชธรรมจรยา ทรงทำนุบำรุงประเทศให้รุ่งเรืองไพบูลย์สืบมาครบ 150 ปีบริบูรณ์ ประชาชนชาวสยามได้รับพระบรมราชบริหารในวิถีความเจริญนานาประการโดยลำดับ จนบัดนี้มีการศึกษาสูงขึ้นแล้ว มีข้าราชการประกอบด้วยวุฒิปัญญาในรัฐาภิบาลนโยบาย สามารถนำประเทศชาติของตนในอันที่จะก้าวหน้าไปสู่สากลอารยธรรมแห่งโลกโดยสวัสดิ สมควรแล้วที่จะพระราชทานพระบรมราชโองาส ให้ข้าราชการ และ ประชาชนของพระองค์ได้มีส่วนมีเสียงตามความเห็นดีเห็นชอบในการจรรโลงประเทศสยามให้วิวัฒนาการไปภายภาคหน้า จึงทรงพระมหากรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมพระราชทานรัฐธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยามตามความประสงค์ ดังมีพระราชดำริ ตอนหนึ่งว่า

"เมื่อประเทศสยามได้มีการศึกษาเจริญขึ้นมากแล้ว ประชาชนคงจะประสงค์ ที่จะให้เปลี่ยนแปลงการปกครองของบ้านเมืองเป็นระบบนี้ และตั้งแต่ ข้าพเจ้าได้รับสืบราชสมบัติจากพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าฯ ข้าพเจ้าก็ได้คิดการที่จะบันดลให้การเปลี่ยนแปลงนั้นเป็นไป

โดยราบรื่นที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ และได้กล่าวถึงความประสงค์นั้น โดยเปิดเผยหลายครั้งหลายหน โดยเหตุนี้เมื่อคณะผู้ก่อการร้องขอให้ข้าพเจ้าเป็นพระมหากษัตริย์ภายใต้รัฐธรรมนูญ ข้าพเจ้าจึงรับรองได้ทันทีโดยไม่มีเหตุข้องใจอย่างใด

เมื่อทรงพระราชทานรัฐธรรมนูญและรัฐธรรมนูญแล้วก็มีได้ทรงทอดทิ้งให้ รัฐบาลภายใต้ระบอบรัฐธรรมนูญ ฉบับที่ 1 บริหารราชการแผ่นดินลำพังแต่ได้ทรงพระราชทานคำแนะนำต่าง ๆ อยู่ เช่น กรณีพระยาโทณวณิกมนตรี ยื่นขอจดทะเบียนสมาคมการเมืองชื่อ สมาคมคณะชาติ เช่นเดียวกับ สมาคมคณะราษฎร ก็ทรงมีพระราชหัตถเลขา ถึงนายกรัฐมนตรีว่า

"สำหรับประเทศสยามซึ่งเพิ่งจะมีรัฐธรรมนูญขึ้นใหม่ ยังหาถึงเวลา สมควรที่จะมีคณะกรรมการเมืองเช่นเขาไม่ ด้วยประชาชนส่วนมากยังไม่ เข้าใจวิธีการปกครองแบบรัฐธรรมนูญเสียเลย... คณะการเมืองจะทำ ประโยชน์จริงให้แก่ประชาชนได้ก็เมื่อ ประชาชนมีความเข้าใจใน วิธีการปกครองแบบรัฐธรรมนูญ"

นอกจากการพระราชทานคำแนะนำแก่นายกรัฐมนตรี และยังทรงเสนอให้มีการแก้ไขพระราชอำนาจในการ แต่งตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรประเภทที่ 2 ซึ่งพระองค์ทรงเห็นว่าเป็นอำนาจในส่วนของพระองค์โดยแท้ แต่รัฐบาล เป็นผู้คัดเลือกเอาแล้วนำมาถวายให้ทรงลงพระนามในช่วงเวลาที่จำกัด ต้องทรงลงพระนามตามข้อเสนอของรัฐบาล เท่านั้น พระองค์ประสงค์จะให้วิธีเลือกตั้งโดยตรงจากประชาชน หรือโดยอ้อมจากบุคคลที่มีความรู้เป็นผู้เลือกหรือ เลือกจากบุคคลที่เป็นข้าราชการหรือเคยเป็นข้าราชการชั้นสัญญาบัตร มีอายุไม่ต่ำกว่า 35 ปี พระองค์ทรงคาดหวัง ว่า สมาชิกสภาประเภทที่ 2 ที่จะทรงตั้งนั้น จะได้คัดเลือกจากบุคคลที่มีความรู้ และความชำนาญในการปกครองทั่ว ๆ ไป

ประการที่สอง ทรงมีพระราชดำริเห็นว่าสภาผู้แทนราษฎรในขณะนั้นยัง มิได้เป็นผู้แทนของราษฎรอย่าง แท้จริง กรณีที่พระมหากษัตริย์ทรงยับยั้งร่างกฎหมายซึ่งต้องเป็นเรื่องสำคัญและเกี่ยวข้องกับประชาชน ควรจะได้ สอบถามประชาชนหรือต้องไต่เสียงข้างมากถึง 2 ใน 3 หรือ 3 ใน 4 ของจำนวนสมาชิกสภาทั้งหมดหรือต้องยุบสภา

ประการที่สาม ทรงมีพระราชดำริว่าการพระราชทานอภัยโทษ ควรให้สิทธิถวายฎีกาถึงพระองค์โดยตรง

พระราชดำริทั้ง 3 ประการนี้ รัฐบาลไม่เห็นด้วย ไม่ได้รับการตอบกลับมาจากรัฐบาล จนในที่สุด พระองค์ ทรงประกาศสละราชสมบัติ

"...ข้าพเจ้าเห็นว่าคณะรัฐบาลและพวกพ้อง ใช้วิธีการปกครองซึ่งไม่ ถูกต้องตามหลักการของเสรีภาพในตัวบุคคล และหลักความยุติธรรม ตามความเข้าใจและยึดถือของข้าพเจ้า ข้าพเจ้าไม่สามารถที่จะ ยินยอมให้ผู้ใดคณะใด ใช้วิธีการปกครองอย่างนั้นในนามของ ข้าพเจ้าต่อไปได้

ข้าพเจ้ามีความเต็มใจที่จะสละอำนาจอันเป็นของข้าพเจ้าอยู่แต่เดิม ให้แก่ราษฎรทั่วไป แต่ข้าพเจ้าไม่ยินยอมยกอำนาจทั้งหลายของ ข้าพเจ้าให้แก่ผู้ใดคณะใดโดยเฉพาะ เพื่อใช้อำนาจนั้นโดยสิทธิขาด และโดยไม่ฟังเสียงอันแท้จริงของประชาราษฎร..."

อำนาจในมือประชาชน

พระราชหัตถเลขาพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว

นับตั้งแต่วันที่ 24 มิถุนายน 2475 ที่คณะราษฎรได้ยึดอำนาจเพื่อเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขภายใต้รัฐธรรมนูญ ในทางทฤษฎีต้องนับเอาว่าประชาชนได้เป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยแล้วโดยสมบูรณ์ ในทางปฏิบัติอำนาจอธิปไตยตกสู่มือประชาชนอย่างไม่ได้เตรียมตัวล่วงหน้ามาก่อน ทุกฝ่ายตั้งสมมติฐานเอาไว้ว่า ประชาชนมีการศึกษาดีแล้ว ข้าราชการมีคุณวุฒิคุณภาพดีแล้ว จึงโอนอำนาจอธิปไตยจากพระมหากษัตริย์สู่ประชาชน แต่การบริหารอำนาจอธิปไตยก็ยังกำหนดไว้ให้พระมหากษัตริย์เป็นผู้ทรงใช้ กล่าวคือ ทรงใช้อำนาจบริหารทางคณะรัฐมนตรี ทรงใช้อำนาจตุลาการทางศาล และทรงใช้อำนาจนิติบัญญัติโดยคำแนะนำยินยอมของสภาผู้แทนราษฎรหรือทางรัฐสภา

ประเด็นที่จะพิจารณาคือประชาชนผู้เป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยได้ใช้อำนาจของตนมากน้อยเพียงใด ให้อำนาจที่กำหนดประเภทและที่มาของรัฐสภาหรือสภานิติบัญญัติ ซึ่งข้อกำหนดที่มาของสภาผู้แทนราษฎรมาจากการเลือกตั้งของประชาชนโดยตรง ส่วนวุฒิสภาหรือสภาสูงมาจากการแต่งตั้งของรัฐบาลเป็นส่วนใหญ่ เว้นแต่รัฐธรรมนูญที่ใช้อยู่ในปัจจุบันที่ให้วุฒิสภามาจากการเลือกตั้งของประชาชนโดยตรง การกำหนดให้วุฒิสภามาจากการแต่งตั้งตามความเห็นของรัฐบาลฝ่ายเดียวไม่เป็นการเปิดทางให้ได้คนดีมีความรู้ความสามารถอย่างแท้จริงเข้ามา มีส่วนใช้อำนาจทางนิติบัญญัติ แต่เป็นการเข้ามาช่วยรักษาสถานะความเป็นรัฐบาล เป็นพวกรัฐบาล ย่อมไม่เป็นการให้เจ้าของอำนาจคือประชาชนมีสิทธิมีเสียงในการใช้อำนาจอย่างเต็มที่ ประเด็นนี้ได้เป็นข้อขัดแย้งระหว่างคณะราษฎรและพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 7 จนที่สุดพระองค์ต้องประกาศสละราชสมบัติ

ในช่วงเวลา 65 ปีแรกของการมีประชาธิปไตย นอกจากประชาชนจะได้เป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยไม่รู้ตัว และเป็นเหตุเป็นปัจจัยในการถูกอ้างเพื่อความชอบธรรมในการปฏิวัติรัฐประหารต่าง ๆ แล้ว ประชาชนชาวไทยส่วนใหญ่ยังไม่รู้จักวิถีชีวิตและความเชื่อที่ถูกตอกในลัทธิประชาธิปไตย ประชาชนรู้แต่ที่บ้านเมืองมีการปกครองในระบอบประชาธิปไตยแต่ต้องมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขอยู่ คนไทยทุกหมู่เหล่ายังยึดมั่นในองค์พระมหากษัตริย์และมั่นใจว่าพระองค์จะทรงแก้ปัญหาวิกฤติการณ์ต่าง ๆ ของบ้านเมืองได้ จึงยังเป็นความโชคดีของประเทศไทย เมื่อเกิดวิกฤติการณ์ทางการเมืองในการแย่งชิงอำนาจในการปกครองประเทศทุกครั้ง พระเจ้าอยู่หัวผู้ทรงพระบารมีและทรงเป็นศูนย์รวมจิตใจของคนไทย จึงทรงแก้วิกฤติการณ์มาได้ทุกครั้ง

อย่างไรก็ตาม กฎหมายรัฐธรรมนูญทั้ง 16 ฉบับ ได้บัญญัติกำหนดสิทธิและหน้าที่ของคนไทยไว้มากบ้างน้อยบ้างตามกาลสมัย เช่น รัฐธรรมนูญฉบับที่ 1 บัญญัติให้คนไทยทุกคนเสมอกันในทางกฎหมาย มีสิทธิเสรีภาพในการนับถือศาสนา เสรีภาพในร่างกาย เคหสถาน ทรัพย์สิน การพูด การเขียน การโฆษณา การศึกษาอบรม การประชุม การตั้งสมาคม และการอาชีพ ขณะเดียวกันก็มีหน้าที่เคารพกฎหมาย ป้องกันประเทศ เสียภาษี ฯลฯ

รัฐธรรมนูญ 16 ฉบับ

ผู้คนโดยทั่วไปถูกชี้นำให้เข้าใจว่า การปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขคือ การปกครองที่พระมหากษัตริย์อยู่ใต้รัฐธรรมนูญ ก็เลยยกฐานะของรัฐธรรมนูญเหนือกว่าฐานะของพระมหากษัตริย์ ความเข้าใจเช่นนี้เกิดจากรัฐธรรมนูญกำหนดว่า พระมหากษัตริย์ผู้เป็นประมุขทรงใช้อำนาจอธิปไตยตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญและการใช้ถ้อยคำภาษาอังกฤษที่ว่า Constitutional Monarchy ที่จริงแล้วพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขของประเทศ ผู้ใดจะล่วงละเมิดมิได้ อยู่ในฐานะที่สูงกว่ารัฐธรรมนูญเพียงแต่ว่าจะทรงใช้พระราชอำนาจใด ๆ ทางนิติบัญญัติ ทางบริหาร ทางตุลาการ ก็ให้เป็นไปตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ ส่วนพระราชอำนาจอื่น ๆ ที่กฎหมายรัฐธรรมนูญมิได้บัญญัติไว้ก็ยังมีอีก โดยเฉพาะราชประเพณีที่จะได้นำมากล่าวต่อไป

สถานะแห่งการดำรงความเป็นพระประมุขของชาติที่คนไทยยกย่องเทิดทูนยอมอยู่เหนือสถานะภาพของรัฐธรรมนูญ ดังปรากฏหลักฐานทางปฏิบัติคือ การประกาศใช้ รัฐธรรมนูญ การแก้ไขรัฐธรรมนูญ การตีความรัฐธรรมนูญ ต้องกระทำในพระปรมาภิไธยทั้งสิ้น

รัฐธรรมนูญฯ ฉบับ 10 ธันวาคม 2475 ข้าราชการ ทหาร พลเรือน และอาณาประชาราษฎร์ ได้นำความกราบบังคมทูลพระกรุณาขอพระราชทานรัฐธรรมนูญเพื่อให้สยามราชอาณาจักรได้มีการปกครองตามวิสัยอารยประเทศ

รัฐธรรมนูญฯ ฉบับ 9 พฤษภาคม 2489 เกิดจากนายปรีดี พนมยงค์ ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ได้ปรารภกับนายควง อภัยวงศ์ นายกรัฐมนตรี ถึงการที่ พระมหากษัตริย์ได้พระราชทานรัฐธรรมนูญฉบับแรกให้แก่ปวงชนชาวไทยมานานถึง 14 ปี ควรจะแก้ไขปรับปรุงเพิ่มเติม สมาชิกแทนราษฎรได้ตั้งกรรมวิธีการวิสามัญขึ้นมาพิจารณาตั้งแต่ 19 กรกฎาคม 2488 ได้แก้ไขเพิ่มเติมจนแล้วเสร็จ พระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล ทรงพระราชดำริเห็นว่าประชากรของพระองค์ประกอบด้วยวุฒิปัญญาในรัฐาภิบาลนโยบาย สามารถจรรโลงประเทศชาติของคนไทยอันที่จัก้าวหน้าไปสู่สากลอารยธรรมแห่งโลกโดยสวัสดิ์ จึงทรงพระราชทานรัฐธรรมนูญฉบับนี้

รัฐธรรมนูญฯ (ฉบับชั่วคราว) 9 พฤศจิกายน 2490 เกิดจากประเทศชาติตกอยู่ในช่วงวิกฤติการณ์ประชาชนขาดแคลนอาหาร เครื่องนุ่งห่มอื่น ๆ เครื่องอุปโภคบริโภคมีราคาสูง ศีลธรรมเสื่อมทราม รัฐบาลและสภาไม่อาจแก้ไขได้ ราษฎรไทยส่วนมากและทหารได้นำความกราบบังคมทูลให้เลิกใช้รัฐธรรมนูญปัจจุบันและประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับใหม่

รัฐธรรมนูญฯ ฉบับ 23 มีนาคม 2492 เนื่องจากการร่างรัฐธรรมนูญฉบับถาวรแทนฉบับชั่วคราว (9 พ.ย. 2490) จึงมีพระบรมราชโองการดำรัสเหนือเกล้าเหนือกระหม่อมให้ตรารัฐธรรมนูญฉบับนี้ขึ้น

รัฐธรรมนูญฯ ฉบับ 8 มีนาคม 2495 เนื่องจากคณะผู้บริหารประเทศ ชั่วคราวนำความกราบบังคมทูลขอพระราชทานพระบรมราชานุญาตให้นำรัฐธรรมนูญฉบับ 2475 กลับมาใช้ใหม่พร้อมกับมีการแก้ไขเพิ่มเติม

รัฐธรรมนูญฯ ฉบับ 18 กันยายน 2500 ด้วยเหตุที่ผู้รักษาพระนครฝ่ายทหารได้นำความกราบบังคมทูลให้มีการใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยให้เป็นไปตามควรแก่สถานการณ์ (นำรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2475 มาใช้บังคับภายใต้เงื่อนไขบางประการ)

ธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร ฉบับ 28 มกราคม 2502 ด้วยหัวหน้าคณะปฏิวัติยึดอำนาจปกครองสำเร็จเมื่อ 20 ตุลาคม 2501 ได้นำความกราบบังคมทูลยกเลิกรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2475 ให้ใช้ธรรมนูญการปกครองไปพลางก่อน เพื่อร่างรัฐธรรมนูญขึ้นมาใหม่

รัฐธรรมนูญฯ ฉบับ 20 มิถุนายน 2511 พระราชทานตามที่สภาร่าง รัฐธรรมนูญเสนอ

ธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร ฉบับ 15 ธันวาคม 2515 ด้วยหัวหน้าคณะปฏิรูป (จอมพลถนอม กิตติขจร) ยึดอำนาจการปกครองแผ่นดินสำเร็จเมื่อ 17 พฤศจิกายน 2514 ได้ประกาศยกเลิกรัฐธรรมนูญฯ พ.ศ. 2511 ขอพระราชทานธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร

รัฐธรรมนูญฯ ฉบับ 7 ตุลาคม 2517 เป็นฉบับสภานิติบัญญัตินำมาขึ้นกราบบังคมทูล

รัฐธรรมนูญฯ ฉบับ 22 ตุลาคม 2519 คณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดินได้นำความกราบบังคมทูลว่าได้เกิดจลาจลวุ่นวาย เมื่อ 6 ต.ค. 2519 จะนำภัยพิบัติความพินาศมาสู่ชาติบ้านเมือง ต้องกอบกู้การปกครองในระบอบประชาธิปไตยด้วยการปฏิรูปการปกครองแผ่นดินอย่างมีขั้นมีตอนตามลำดับ 4 ปีแรกต้องฟื้นฟูเสถียรภาพทางเศรษฐกิจทางการเมือง เพื่อให้เป็นไปตามขั้นตอนและความมุ่งหมายของคณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดิน จึงมีพระบรมราชโองการให้ตรารัฐธรรมนูญนี้ขึ้น

ธรรมนูญการปกครองฯ พ.ศ. 2520 พระราชทานตามคำกราบบังคมทูลของคณะปฏิวัติที่ยึดอำนาจการปกครองเมื่อ 20 ตุลาคม 2520 ซึ่งได้ประกาศยกเลิก รัฐธรรมนูญฉบับที่ใช้อยู่

รัฐธรรมนูญฯ ฉบับ 22 ธันวาคม 2521 พระราชทานพระบรมราชานุมัติตามมติสภานิติบัญญัติยกร่างเสนอ

ธรรมนูญการปกครองฯ พ.ศ. 2534 คณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติได้ยึดและควบคุมอำนาจการปกครองแผ่นดินสำเร็จเมื่อ 23 กุมภาพันธ์ 2534 ได้ขอพระราชทานธรรมนูญการปกครองฯ ชั่วคราว เพื่อยกร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่

รัฐธรรมนูญฯ ฉบับ 9 ธันวาคม 2534 สภานิติบัญญัติแห่งชาติได้กราบบังคมทูลขอพระราชทานพระบรมราชานุมัติให้ใช้รัฐธรรมนูญที่ยกร่างขึ้นมาใหม่

รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน (11 ตุลาคม 2540) รัฐสภาได้ขอพระราชทานพระบรมราชานุมัติร่างรัฐธรรมนูญที่ สภาร่างรัฐธรรมนูญจัดทำขึ้น

สรุป

อำนาจอธิปไตยที่เป็นของปวงชนชาวไทยในปัจจุบัน เป็นมรดกตกทอดมาจากอำนาจอาญาสิทธิ์ที่ พระมหากษัตริย์มีมาอย่างสมบูรณ์ต่อเนื่องยาวนาน และเป็นสิ่งที่พระมหากษัตริย์ของไทยได้วางแนวทางการ พระราชทานอำนาจนี้ให้แก่ปวงชนชาวไทยไว้อย่างเป็นระบบที่ทรงใช้เวลาเตรียมการถึง 2 - 3 รัชกาล แต่ในที่สุด คณะราษฎร ได้ ฉกฉวยโอกาสและพระราชปณิธานในการพระราชทานอธิปไตยของพระมหากษัตริย์ทำการยึด อำนาจเสียก่อน โดยปราศจากการต่อสู้ขัดขวางจากพระมหากษัตริย์และกองทัพของพระองค์แต่อย่างใด ทั้งนี้ก็เพราะ ทรงเห็นแก่อาณาประชาราษฎร์ที่จะต้องสูญเสียชีวิตเลือดเนื้อ กอปรกับการพระราชทานอำนาจอธิปไตยให้แก่ปวงชน ชาวไทยเป็นสิ่งที่พระมหากษัตริย์ของไทยยุคก่อนหน้าและยุคนั้นได้ทรงมีพระราชประสงค์และเตรียมการไว้แล้วจึงไม่ ต่อสู้ขัดขวาง

การพระราชทานอำนาจอธิปไตยให้แก่ปวงชนชาวไทยในปี พ.ศ. 2475 เป็นการลดการใช้พระราชอำนาจที่มี อย่างสมบูรณ์ของสถาบันพระมหากษัตริย์ลงมาสู่ การใช้อำนาจตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญได้หมายความว่า รัฐธรรมนูญมีฐานะเหนือกว่าสถาบันพระมหากษัตริย์แต่อย่างใด

พระมหากษัตริย์ได้ทรงหักท้วงกระบวนการจัดสรรอำนาจให้แก่องค์กร การปกครองแผ่นดินของ คณะราษฎรผู้ก่อการยึดอำนาจในช่วงต้น ๆ เช่น ที่มาของวุฒิสภา การยับยั้งกฎหมาย การพระราชทานอภัยโทษ ก็ เพื่อให้อำนาจอธิปไตยลงสู่มือของประชาชนอย่างแท้จริง แต่ก็ได้รับการเพิกเฉย จนรัชกาลที่ 7 ทรงประกาศสละราช สมบัติ

เมื่อประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยมาจนถึงปัจจุบันกลับปรากฏว่า การใช้อำนาจจัดการปกครอง แผ่นดินหาได้อยู่ในมือประชาชนเจ้าของอำนาจโดยแท้จริงไม่ อำนาจนั้นตกอยู่ในมือข้าราชการโดยเฉพาะทหาร เกิด มีการปฏิวัติรัฐประหาร ฉีกรัฐธรรมนูญที่ใช้อยู่ ร่างขึ้นใหม่ แล้วฉีกกันอีก ร่างใหม่กันอีก เป็นวัฏจักรวนเวียนเช่นนี้ จนมีรัฐธรรมนูญใช้ถึง 16 ฉบับ

รัฐธรรมนูญทุกฉบับ คณะปฏิวัติ คณะรักษาความสงบ หรือผู้ยึดอำนาจการปกครองแผ่นดินได้ยกสร้างขึ้น มา ไม่มีผู้ใดกล้าประกาศใช้รัฐธรรมนูญนั้น ๆ ด้วยตนเอง ต้องนำขึ้นทูลเกล้าฯ ถวายขอพระราชทานจาก พระมหากษัตริย์ทุกฉบับ โดยเฉพาะ 3 ฉบับสุดท้ายคือ รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2521 รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2534 และ รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 ต้องขอพระบรมราชานุมัติจากพระมหากษัตริย์ก่อน มิได้ขอพระราชทานลงมาเหมือนฉบับ อื่น ๆ ก่อนหน้านี้

ที่กล่าวมาทั้งหมดนี้ เป็นเครื่องยืนยันว่า พระมหากษัตริย์ของไทยเป็น ผู้พระราชทานรัฐธรรมนูญ หรือมี พระบรมราชานุมัติให้ใช้รัฐธรรมนูญซึ่งเป็นบทบัญญัติที่กำหนดองค์กรปกครองแผ่นดิน รูปแบบความสัมพันธ์ของ องค์กรปกครองแผ่นดินและอื่น ๆ ฐานะของพระมหากษัตริย์ไทยมิได้อยู่ภายใต้รัฐธรรมนูญ ดังที่เริ่มเกิดความเข้าใจ ผิดกันในทางการเมืองปัจจุบัน

พระราชกฤษฎีกา

สถาบันพระมหากษัตริย์ได้จารึกติดตรึงอยู่ในหัวใจของคนไทยมานาน ที่ได้ทรงปกครองดูแลราษฎรเยี่ยงบิดาปกครองบุตร ไม่ว่าพระมหากษัตริย์พระองค์ใดล้วนมั่นคงอยู่ในพระราชหฤทัยเสมอมาว่า

"จะทรงพระเมตตากรุณาแก่ไพร่ฟ้าข้าแผ่นดิน เหมือนบิดามารดา
รักบุตรในอุทรทั้งพระราชอาณาเขต...ทรงพระราชดำริสอดส่องไปใน
ราชการแผ่นดิน การสิ่งใดเป็นธรรมเนียมที่ถืออยู่ ต้องคงไว้ การสิ่ง
ไรที่จะต้องไปดัดแปลง ก็จะต้องจัดการแก้ไขใหม่ให้ดีขึ้น การสิ่งไร
เป็นที่ร้อนอกสมณพราหมณาจารย์ ข้าราชการ และอาณา
ประชาราษฎร์ ก็ต้องยอมให้ความเย็นใจและความสุขขึ้น..."

ด้วยพระมหากษัตริย์ของไทยจะต้องดำรงพระราชจริยาวัตรอันงามดังนี้ จึงทำให้พระมหากษัตริย์ของไทยทรงเป็น ๘ ผู้สถิตยี่ในดวงใจของคนไทยทั่วหล้า ทรงดำรง พระราชอิสริยยศอยู่ภายใต้การปกครองในระบบรัฐธรรมนูญมาแล้วกว่า 70 ปี แต่ก็ทรงมีพระราชสถานะที่คนไทยยังยกย่องเทิดทูนมาตลอด พระราชสถานะของพระมหากษัตริย์ไทยตามกฎหมายรัฐธรรมนูญที่สำคัญมี 5 พระราชสถานะ คือ ทรงเป็นพระประมุข ทรงเป็นที่เคารพสักการะ ทรงถูกละเมิดมิได้ ทรงเป็นพุทธมามกะและอัครศาสนูปถัมภก และทรงเป็นจอมทัพไทย

พระประมุขแห่งรัฐ

รัฐธรรมนูญของไทยทั้ง 16 ฉบับ บัญญัติให้ประเทศไทยมีการปกครองในระบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ซึ่งถือเป็นมรดกทางวัฒนธรรมการเมืองการปกครองที่ยั่งยืน แต่พระราชภารกิจอาจจะมีการเปลี่ยนแปลงไปบ้าง ตั้งแต่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราชาได้พระราชทานสัมภาษณ์แก่ผู้แทนของนิตยสาร National Geographic ตอนหนึ่งว่า

"...เคยมีผู้กล่าวไว้ว่า ราชอาณาจักรนั้นเปรียบเสมือนปิรามิด มีพระมหากษัตริย์อยู่บนยอดและมีประชาชนอยู่ข้างล่าง แต่สำหรับประเทศไทยแล้ว ดูเหมือนทุกอย่างจะตรงกันข้าม นั่นเป็นสาเหตุที่ทำให้ข้าพเจ้ารู้สึกปวดคอและบริเวณไหล่อยู่เสมอ..."

พระราชฐานะของพระมหากษัตริย์ที่ทรงเป็นประมุขของรัฐและของชาติ มิได้เกิดจากบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญเท่านั้น แต่เกิดจากขนบธรรมเนียมประเพณีของคนไทยมาแต่ดั้งเดิม

ความเชื่อที่สำคัญของคนไทยก็คือ เชื่อว่าพระมหากษัตริย์ทุกพระองค์ทรงประกอบไปด้วย พระปฐพีเพศ ปุญญา คือ ทรงทำความดีมาอย่างวิเศษกว่าคนอื่น ๆ ในชาติปางก่อน จึงทรงประสูติมาอยู่ในสถานะที่เหนือกว่าคนอื่น ๆ เมื่อทรงเป็นพระมหากษัตริย์แล้ว ก็มีพระราชปณิธานที่จะประกอบคุณงามความดีด้วยการบำบัตทุกขบารุงสุขให้แก่ราษฎรและทำนุบำรุงพระบวรพุทธศาสนา พระมหากษัตริย์ของคนไทยจึงทรงเป็นพระธรรมราชาหรือพระธรรมราชาในสายตาของคนไทย

ความผูกพันของพระมหากษัตริย์ไทยกับประชาชนมิได้ผูกพันในฐานะผู้ปกครองกับผู้ใต้ปกครองอย่างทฤษฎีทางการเมืองของตะวันตก แต่เป็นการผูกพันจากหัวใจที่พระมหากษัตริย์ทรงมีต่ออาณาประชาราษฎร์ด้วยความรัก ความเมตตา มิได้เป็นไปโดยข้อสัญญาที่มาจากภาระเสี่ยงเลือกตั้ง เป็นไปตามธรรมเนียมที่พระมหากษัตริย์ไทยทรงยึดถือปฏิบัติมาตลอดว่า

"ผู้ปกครองบ้านเมืองพึงเอาใจใส่ดูแลประชาชน ทำนองเดียวกับ แม่
เต่า แม่ปลา แม่ไก่ และ แม่โค เลี้ยงดูลูกของมันฉันนั้น"

พระราชสถานะแห่งความเป็นประมุขของชาติและของคนไทย นอกจากเกิดจากความเชื่อและความผูกพันแล้ว ยังเกิดจากการสืบราชสันตติวงศ์ตามกฎหมายรัฐธรรมนูญ และกฎมณเฑียรบาลว่าด้วยการสืบราชสันตติวงศ์ พ.ศ. 2467 ใน 2 กรณี

กรณีที่หนึ่ง ราชบัลลังก์ว่างลงโดยที่พระมหากษัตริย์ได้ทรงแต่งตั้งพระ รัชทายาทไว้แล้วตามกฎหมายมณเฑียรบาล ก็ให้คณะรัฐมนตรีแจ้งประธานรัฐสภาเพื่อเรียกประชุมเพื่อรับทราบแล้วอัญเชิญองค์พระรัชทายาทดังกล่าวขึ้นครองราชย์และประกาศให้ราษฎรทราบ

กรณีที่สอง ราชบัลลังก์ว่างลงแต่พระมหากษัตริย์มิได้ทรงแต่งตั้งพระ รัชทายาทไว้ตามกฎหมายมณเฑียรบาล ประธานองคมนตรีต้องเสนอพระนามผู้สืบราชสันตติวงศ์ (เสนอพระนามพระราชธิดาก็ได้) ตามกฎมณเฑียรบาลต่อคณะรัฐมนตรี เพื่อเสนอต่อ รัฐสภาให้ความเห็นชอบ เมื่อรัฐสภาให้ความเห็นชอบแล้ว ให้ประธานรัฐสภาอัญเชิญองค์ผู้สืบราชสันตติวงศ์ขึ้นครองราชย์

ในฐานะที่เป็นประมุข พระมหากษัตริย์ต้องทรงดำรงพระราชสถานะเป็น ผู้นำหรือประมุขของประเทศไทย ในเวทีโลก ในสังคมนานาชาติ ทรงเป็นตัวแทนคนไทยในการเสด็จพระราชดำเนิน ทรงเป็นทูตสันถวไมตรีไปยังประเทศต่าง ๆ ที่มีมิตรประเทศให้ความเชื่อถือยิ่งกว่าบุคคลใด ๆ ที่เป็นผู้แทนรัฐบาล ได้ทรงกระชับสัมพันธไมตรีกับประเทศที่เสด็จไปเยือนทำให้นโยบายต่างประเทศของรัฐบาลดำเนินไปสะดวกราบรื่นขึ้น นอกจากนี้ยังทรงเป็นผู้รับสาส์นตราตั้งเอกอัครราชทูตต่าง ๆ ที่เข้ามาประจำอยู่ในประเทศไทย ทรงมอบสาส์นตราตั้งให้แก่เอกอัครราชทูตของไทยที่ไปประจำประเทศต่าง ๆ ทรงเป็นผู้แทนประเทศไทยในการแสดงความรู้สึกดีใจ - เสียใจ หรือยินดีต่อประเทศหรือผู้นำประเทศต่าง ๆ ที่ประสบชะตากรรมทั้งดี - ร้าย

เนื่องจากพระมหากษัตริย์ของไทยทรงเป็นประมุขของประเทศ จะต้องวางพระองค์ไว้ให้เป็นกลางทางการเมือง ดังคำพระราชทานสัมภาษณ์แก่ผู้สื่อข่าววิทยุ โทรทัศน์ บี.บี.ซี. ว่า

"เราพยายามวางตัวให้เป็นกลางและร่วมมือ โดยสันติวิธีกับทุกฝ่าย เพราะเชื่อว่าความเป็นกลางนี้ จำเป็นสำหรับเรา ประชาชนบางคนอาจสังกัดกลุ่ม การเมือง หรือมีผลประโยชน์ที่ต้องคอยพิทักษ์ป้องกัน แต่คนจำนวนมากไม่มีโอกาสเช่นนั้น เขาไม่สามารถแสดงความประสงค์ของเขาให้ปรากฏชัดเจนได้ เราจึงต้องคำนึงถึงคนเหล่านี้ให้มาก"

ความเป็นกลางทางการเมืองของพระมหากษัตริย์ทำให้ประชาชนและ นักการเมืองทั้งฝ่ายค้านและฝ่ายรัฐบาล ทุก ๆ ฝ่าย ต่างเชื่อมั่นเชื่อถือในพระองค์ที่จะทรงใช้พระราชอำนาจในการพระราชทานคำแนะนำ ให้คำปรึกษาจนเป็นหลักชัยของบ้านเมือง และเกิดพันธสัญญาของประชาคมขึ้นว่า "ทุกฝ่ายจะรักษาไว้ซึ่งระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข"

ในฐานะพระประมุขของชาติ พระมหากษัตริย์ทรงมีพระราชกรณียกิจมากมายตามกฎหมายและตามขนบธรรมเนียมประเพณีที่เป็นไปตามหลักพระธรรมศาสตร์ ราชศาสตร์ ทศพิธราชธรรม ราชสังคหวัดฤกษ์และจักรวรรดิวัตร และโดยมรดกทางวัฒนธรรมที่สถาบันพระมหากษัตริย์ทรงมีสภาพที่ปรึกษาส่วนพระองค์มาตั้งแต่รัชกาลที่ 5 สถาบันพระมหากษัตริย์ของไทยในปัจจุบัน จึงมีคณะองคมนตรีที่ทรงเลือกและทรงแต่งตั้งผู้ทรงคุณวุฒิเป็นประธานองคมนตรีคนหนึ่ง และองคมนตรีอื่นอีกไม่เกิน 18 คน ประกอบเป็นคณะองคมนตรี ทำหน้าที่ถวายความเห็นต่อพระมหากษัตริย์ในพระราชกรณียกิจทั้งปวงที่พระมหากษัตริย์ทรงปรึกษา และปฏิบัติหน้าที่อื่น ๆ ตามที่กฎหมายกำหนด เช่น เสนอชื่อผู้สมควรดำรงตำแหน่งผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ต่อรัฐสภา ประธานองคมนตรีเป็นผู้สำเร็จ

ราชการแทนพระองค์ชั่วคราวในระหว่างที่ไม่มีผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ ให้คณะองคมนตรีเสนอพระนามผู้สืบราชสันตติวงศ์ต่อคณะรัฐมนตรีในกรณีที่ได้ทรงตั้งพระราชทายาทไว้ ฯลฯ

เป็นที่เคารพสักการะ

คนไทยมีความจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์และได้ถวายพระราชสถานะให้ทรงเป็นที่เคารพสักการะเหนือเกล้าเหนือกระหม่อม มาแต่อดีตกาลนานนับ 1,000 ปี ด้วยเหตุผลใดเหตุผลหนึ่งคือ

1. ถวายความเคารพสักการะเพราะความจงรักภักดีที่สืบทอดกันมาในสายเลือดแห่งความเป็นคนไทยตั้งแต่เกิดจนตาย
2. มีความเลื่อมใสศรัทธาในพระราชปณิธานและพระราชกรณียกิจ
3. เคารพสักการะทั้งโดยสายเลือดและเลื่อมใสศรัทธาในพระราชปณิธาน พระราชกรณียกิจและพระมหากรุณาธิคุณต่าง ๆ ประกอบรวมเข้าด้วยกัน

ปัจจุบันคนไทยได้ถวายเคารพสักการะพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ พระองค์ปัจจุบันด้วยเหตุผลตามข้อ 3 ที่พระองค์ได้ทรงบำเพ็ญประโยชน์อย่างอนงคุณูปการต่อคนไทยดังกระแสพระราชดำรัสในการพระราชทานสัมภาษณ์วิทยุ บี.บี.ซี. ที่ว่า

"...กรณีของข้าพเจ้า ซึ่งถูกเรียกโดยคนทั่วไปว่าเป็นพระมหากษัตริย์ แต่โดยหน้าที่ที่แท้จริงแล้วจะห่างไกล หน้าที่ของพระมหากษัตริย์ที่เคยรู้จักหรือ เข้าใจกันมาแต่ก่อน หน้าที่ของข้าพเจ้าในปัจจุบันนั้น ก็คือ ทำอะไรก็ตามที่เป็นประโยชน์
...เราไม่ทราบว่าจะอะไรจะเกิดขึ้นต่อไปภายภาคหน้าแต่ไม่ว่าอย่างไร จะเกิดขึ้นก็ตาม เราก็จะเลือกทำแต่สิ่งที่เป็นประโยชน์..."

ด้วยพระราชสถานะที่ทรงเป็นที่เคารพสักการะของคนไทยทั้งชาติจึงทรงเป็นศูนย์รวมแห่งจิตใจของคนไทย ทรงเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวเป็นศูนย์รวมของความภาคภูมิใจและความมั่นใจในประเทศชาติ และที่สำคัญที่สุดคือเป็นศูนย์รวมแห่งความสามัคคี

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้มีพระบรมราชโองการเรื่องความสามัคคีของคนไทยว่า

"ด้วยเหตุว่าคนในเมืองไทยเคยรวบรวมกันเป็นความคิดอันหนึ่งอันเดียว คือ เอากระแสพระราชดำริพระเจ้าแผ่นดินเป็นประมาณ เมื่อกระแสพระราชดำริเป็นไปอย่างไร คนทั้งปวงเห็นตามโดยจริง เป็นตกลงไปได้โดยง่าย เป็นธรรมยั่งยืนเคยฝึกมาหลายชั่วคนแล้ว... อาศัยพระเมตตากรุณาต่อประชาราษฎร์อันแรงกล้า เป็นที่นิยมยินดีชอบใจของราษฎรทั้งหลายทั้งปวง จึงได้เป็นที่เชื่อใจวางใจของคนทั้งปวง เคยยอมขอมยอมตามมาไม่มีผู้ใดจะคิดฝ่าฝืน ไม่เหมือนในประเทศยุโรปซึ่งมีพระเจ้าแผ่นดินประเพณีต่างๆ รุนแรงไปตามอริยาศัย มีบังคับเรื่องศาสนาเป็นต้น จนคนทั้งปวงมีความเบื่อหน่ายคิดอ่านต่อสู้ลดหย่อนอำนาจพระเจ้า

สำหรับรัชกาลปัจจุบัน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราช ทรงเป็นพระมหากษัตริย์อันเป็นที่เคารพสักการะจากปวงชนชาวไทยอย่างล้นพ้น มีอภิประมาณได้ เพราะไม่ทรงละทิ้งประชาชน ทรงมีพระราชปณิธานที่จะประทับร่วมโชคชะตากับคนไทยตลอดไป ไม่ว่าจะมียุทธภัยอันตรายใด ๆ ทรงแน่วแน่ในพระราชหฤทัยว่า

พระองค์ทรงรักและห่วงใยต่อคนไทยเหนือสิ่งอื่นใด พร้อมทั้งจะเสียสละความสุขและความปลอดภัยส่วนพระองค์ให้แก่คนไทยได้ ไม่ว่าคนไทยเหล่านั้นจะอยู่ใกล้หรือไกล คนที่สามารถเข้าเฝ้าใกล้ชิดมากที่สุดคือ ราษฎร

เมื่อยังทรงมีพระราชพลานามัยแข็งแรง พระองค์ทรงโปรดที่จะเสด็จพระราชดำเนินไปทุกที่ไม่ว่าจะมีอันตรายเพียงใด เพื่อจะได้ทรงทราบทุกข์สุขแล้วพระราชทานพระบรมราชานุญาต และพระราชดำริเพื่อแก้ปัญหาต่าง ๆ อย่างเต็มพระปรีชาญาณ พระราชสถานะของพระองค์ในวันนี้จึงผูกพันกับคนไทย เกินกว่า "เป็นที่เคารพสักการะ" มาเป็นที่ "เคารพ เกิดทุน บูชา"

มิฎฐะละเมิด

รัฐธรรมนูญของไทยทุกฉบับ จะบัญญัติไว้ว่า ผู้ใดจะละเมิดพระมหากษัตริย์มิได้ หรือแม้แต่จะฟ้องร้องพระมหากษัตริย์ในทางใด ๆ ก็มิได้

การที่พระมหากษัตริย์จะทรงถูกละเมิดมิได้มี 2 นัย คือ การละเมิดต่อพระ วรกาย เช่น การแตะต้องพระวรกาย การจับกุมองค์พระมหากษัตริย์ การประทุษร้ายต่อองค์พระมหากษัตริย์ หรือการดูหมิ่นดูแคลนองค์พระมหากษัตริย์ไม่ว่าจะด้วยกาย วาจา จากบุคคล กลุ่มบุคคล องค์กร หรือหน่วยงานใด ๆ

และนัยที่ 2 ด้วยพระราชสถานะที่ทรงอยู่เหนือการเมือง ไม่ทรงกระทำการใดทางการเมืองด้วยพระองค์เอง แม้แต่การใช้อำนาจอธิปไตยอันเป็นอำนาจทางการเมืองที่สูงที่สุดที่ทรงใช้อำนาจนิติบัญญัติทางรัฐสภา อำนาจบริหารทางคณะรัฐมนตรี และอำนาจตุลาการทางศาล จะเกิดความผิดพลาดใด ๆ ขึ้น ก็มีได้ถือว่าทรงกระทำผิด ผู้รับผิดชอบคือ บุคคลที่ลงนามรับสนองพระบรมราชโองการ พระมหากษัตริย์จึงมีอาจถูกกล่าวหาหรือฟ้องร้องในกรณีใด ๆ ได้ และเป็นไปตามหลักที่ยึดมาแต่โบราณว่า พระมหากษัตริย์ทรงกระทำผิดมิได้ (The King Can Do No Wrong)

เรื่องที่ต้องมีผู้ลงนามรับสนองพระบรมราชโองการ ได้แก่ รัฐธรรมนูญ พระราชบัญญัติ พระราชกำหนด พระราชกฤษฎีกา พระราชหัตถเลขา พระบรมราชโองการ อันเกี่ยวกับนิติบัญญัติ บริหาร และตุลาการ อันเป็นราชการแผ่นดิน

ผู้ลงนามรับสนองพระบรมราชโองการแต่ละเรื่องแต่ละกรณีเป็นไปตามที่ รัฐธรรมนูญกำหนด ได้แก่ นายกรัฐมนตรี รัฐมนตรี ประธานรัฐสภา ประธานสภาผู้แทนราษฎร ประธานวุฒิสภา และประธานองคมนตรี ผู้ลงนามรับสนองพระบรมราชโองการจะต้องเป็นผู้รับผิดชอบในการลงนามรับสนองฯ นั้นโดยตรง.

พุทธมามกะและอัครศาสนูปถัมภก

รัฐธรรมนูญทุกฉบับที่ใช้ในประเทศไทยระบุว่า พระมหากษัตริย์ทรงเป็นพุทธมามกะและอัครศาสนูปถัมภก สอดคล้องกับความเชื่อและวัฒนธรรมของคนไทย ที่พระมหากษัตริย์ทรงเป็นพุทธมามกะและทรงทำนุบำรุง พระพุทธศาสนา มาตั้งแต่สมัยกรุงสุโขทัย พระราชภารกิจของพระมหากษัตริย์ทุกรัชกาลต่างทรงมุ่งมั่นต่อความมั่นคงดำรงสถิตยฐานของพระพุทธศาสนาในประเทศไทย จนชาวตะวันตกยกยอมรับว่าประเทศไทยเป็น "ดินแดนแห่งกา สาวพัสเตอร์" (Land of the Yellow Robes) ดังปรากฏในประวัติศาสตร์ชาติไทยดังนี้

- ✿ พ.ศ. 234 อาณาจักรสุวรรณภูมิ (นครปฐม) ได้รับพระสงฆ์จากอินเดียมาประกาศ พระพุทธศาสนา
- ✿ พ.ศ. 612 ชุนหลวงเม้าแห่งอาณาจักรไทยอ้ายลาวประกาศตนนับถือพระพุทธศาสนา
- ✿ ในพุทธศตวรรษที่ 12 พระนางจามเทวีครองเมืองหริภุญไชย (ลำพูน) ทรงนำ พระพุทธศาสนาขึ้นไปประดิษฐานด้วย
- ✿ พุทธศตวรรษที่ 15 พระเจ้าเม็งรายมหาราชาสถาปนา นวบุรีศรีนครพิงค์ขึ้นเป็นราชธานี ได้สถาปนาวัดเชียงมั่นขึ้น
- ✿ สมัยสุโขทัย พระมหากษัตริย์ไทยทุกพระองค์ทรงเป็นพุทธมามกะ พระพุทธศาสนา เจริญรุ่งเรืองอย่างที่สุด

- ☀ สมัยอยุธยาเป็นราชธานี 417 ปี พระมหากษัตริย์ทุกพระองค์ทรงเป็นพุทธมามกะและทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาให้รุ่งเรือง
- ☀ สมัยธนบุรี - กรุงรัตนโกสินทร์ พระมหากษัตริย์ทุกพระองค์ทรงเอาใจใส่ทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลปัจจุบันทรงมีพระราชดำรัสลาผนวชต่อพระบรมวงศานุวงศ์ องคมนตรี คณะรัฐมนตรี ทูตานุทูต สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและข้าราชการ ณ พระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย เมื่อวันที่ 18 ตุลาคม 2499

"โดยที่พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติของเรา ทั้งตามความศรัทธาความเชื่อของข้าพเจ้า ก็เห็นเป็นศาสนาที่ดีศาสนาหนึ่ง เนื่องในบรรดาสัจธรรม คำสั่งสอนอันชอบด้วยเหตุผล จึงเคยคิดอยู่ว่า ถ้าโอกาสอำนวย ข้าพเจ้าควรจักได้บวชสักเวลาหนึ่ง ตามราชประเพณี ซึ่งจักเป็นทางสนองพระเดชพระคุณ พระราชบูรพการีตามคตินิยมด้วย"

ในประเด็นที่เกี่ยวกับทรงเป็นอัครศาสนูปถัมภกนั้น หมายความว่า ทรงให้ความช่วยเหลืออุปถัมภ์แก่ศาสนาทุกศาสนา เริ่มตั้งแต่สมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราชแห่งกรุงศรีอยุธยา ทรงพระราชทานที่ดินให้เป็นที่ตั้งของคริสตศาสนา สมัยอยุธยาต่อมา ก็พระราชทานที่ดินให้ตั้งมัสยิดอิสลาม ทรงแต่งตั้งจุฬาราชมนตรีเพื่อเป็นผู้นำศาสนา อิสลามในประเทศไทย ได้พระราชทานพระราชทรัพย์ในการพิมพ์พระมหาคัมภีร์อัล - กุรอาน ฉบับภาษาไทย พระราชทานเงินอุดหนุนและซ่อมแซมมัสยิดหลายแห่ง เสด็จพระราชดำเนินไปงานเมาลิดกลาง สมัยปัจจุบันก็ทรงให้ความอุปถัมภ์ค้ำชูกับศาสนาอื่น ๆ ตามกาลเทศะที่สมควร แต่กับพระพุทธศาสนาที่ถือเป็นศาสนาประจำชาติแล้ว ทรงอุปถัมภ์ค้ำชูมากเป็นพิเศษ

พระมหากษัตริย์ทรงเข้าไปช่วยดูแลการปกครองของคณะสงฆ์ไทยมาตั้งแต่สมัยสุโขทัยที่มีคณะสงฆ์ไทยอยู่ 2 คณะ คือ คณะคามวาสีและคณะอรัญวาสี แยกการปกครองเป็นอิสระจากกัน ต่างฝ่ายต่างก็มีพระสังฆราชของตนเอง พระมหากษัตริย์ก็ทรงแต่งตั้งพระสังฆราชทั้ง 2 ฝ่าย และยังได้ทรงแต่งตั้งพระสังฆราชประจำหัวเมืองต่าง ๆ

การแต่งตั้งสมณศักดิ์แก่พระภิกษุสงฆ์ถือเป็นการอุปถัมภ์ให้พระสังฆราชแต่ละฝ่ายไปปกครองพระครู เจ้าอาวาส พระภิกษุ - สามเณร ให้ตรงตามพระธรรม พระวินัย มิใช่ฆราวาสไปปกครองพระ

เหตุผลก็คือ สมัยนั้นพระมหากษัตริย์ทรงเป็นเจ้ามหาชีวิต และต่อมาก็ทรงถวายสมณศักดิ์ ซึ่งมีหลายชั้นให้พระสงฆ์โดยมีพัตยศเป็นเครื่องกำหนด นับเป็นราชประเพณีถือปฏิบัติมาแต่สมัยพระเจ้าลิไทแห่งกรุงสุโขทัย อันเป็นการเอาแบบอย่างมาจากประเทศลังกา ในระยะต้นก็มีพระสมณศักดิ์เพียง 2 ระดับ เท่านั้น คือ พระสังฆราช และพระครู

ในสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชทรงตรากฎหมายเกี่ยวกับคณะสงฆ์ขึ้นถึง 10 ฉบับ เช่น ฉบับที่ 6 ประกาศใช้ในปี พ.ศ. 2326 มีข้อความว่า

"ห้ามมิให้ภิกษุสามเณรสงเคราะห์ฆราวาส ให้ผลไม้ ใบบัว ดอกไม้ เป็นต้น อย่าให้ผสมผสานของกล่าวป่าวร้องเรียไรสิ่งของอันเป็นของฆราวาสอันมิใช่ญาติ และห้ามอย่าให้เป็นเหตุให้สอยข้าวสารสินการฆราวาส และห้ามบรรดากการทั้งปวงอันผิดจากพระปาฏิโมกข์สังวรวินัย"

กฎหมายการปกครองคณะสงฆ์ที่เป็นหมวดหมู่ชัดเจน เกิดขึ้นในสมัย ร.ศ. 121 หรือ พ.ศ. 2445 เรียกว่าพระราชบัญญัติลักษณะปกครองคณะสงฆ์ ใช้ต่อกันมาถึงรัชกาลที่ 8 จึงมีการปรับปรุงใหม่

หลักก็คือ แบ่งการปกครองคณะสงฆ์ส่วนกลางและคณะสงฆ์ส่วนภูมิภาค พระมหากษัตริย์ในฐานะองค์อัครศาสนูปถัมภกทรงสถาปนาพระมหาสมณเจ้ากรมพระยา วชิรญาณวโรรส ดำรงตำแหน่ง สกลมหาสังฆปริณายก ซึ่งถือเป็นนิติราชประเพณีที่ยึดถือเป็นหลักปฏิบัติให้พระมหากษัตริย์เป็นผู้ทรงสถาปนาพระสังฆราชมาโดยตลอดจนถึงปัจจุบัน

ร่างพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2484 ได้รับความเห็นชอบจากคณะสงฆ์ก่อน และผ่านสภาผู้แทนราษฎรโดยราบรื่น พระราชอำนาจในการสถาปนาสมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก ยังเป็นของพระมหากษัตริย์ตามคำแนะนำของคณะรัฐมนตรี (ต่างจากกฎหมายที่ใช้อยู่ในปัจจุบันที่ให้แต่งตั้งจากพระสงฆ์ที่ทรงสมณศักดิ์ชั้นสมเด็จพระราชาคณะที่มีอาวุโสสูงสุดเท่านั้น)

สิ่งที่ทุกฝ่ายพึงตระหนักก็คือ อำนาจในการสถาปนาพระสังฆราชเป็นของพระมหากษัตริย์ กำหนดให้คณะรัฐมนตรีเป็นผู้ถวายคำแนะนำก็เป็นเพียงรูปแบบพิธีการเท่านั้น เมื่อรัฐธรรมนูญถวายพระราชอำนาจให้เป็นอัครศาสนูปถัมภก ก็ควรจะยึดเอานิติราชประเพณีมาเป็นหลักปฏิบัติ รัฐบาลไม่ควรจะเข้าไปก้าวก่ายแทรกแซงออก พระราชกำหนดและเปลี่ยนหลักปฏิบัติการสถาปนาสมเด็จพระสังฆราชผิดไปจากเดิม จะทำให้เกิดความแตกแยกในหมู่คณะสงฆ์จนเกิดสังขมาเภท

ปรัชญาของการถวายพระสมณศักดิ์ที่ทรงปฏิบัติกันมา มาจากคติที่พระมหากษัตริย์จะต้องทรงอุปถัมภ์ค้ำชูพระพุทธศาสนา แต่พระองค์ก็สามารถเข้ามาดูแลภิกษุ สามเณร และพุทธบริษัทได้ทั่วถึงตลอดทั่วพระราชอาณาเขตด้วยพระองค์เองได้ จึงต้องพึงพระสงฆ์ผู้ทรงศีลที่บริสุทธิ์เข้ามาช่วยธำรงรักษาไว้สืบทอดพระพุทธศาสนาด้วยการปฏิบัติบูชา การศึกษาเผยแผ่คำสอนที่ถูกต้อง พระมหากษัตริย์จึงทรงอุปถัมภ์พระสงฆ์ด้วยการถวายค่านิตยภัตต์และสมณศักดิ์ซึ่งมิได้เป็นไปเพื่อลาภยศสักการะ ยิ่งสมณศักดิ์สูงเท่าใดก็เท่ากับพระมหากษัตริย์ทรงอุปถัมภ์ให้พระสงฆ์องค์นั้นทำงานถวายพระพุทธศาสนาเท่านั้น สมณศักดิ์สงฆ์มิได้มีไว้เพื่อแสดงยศถาบรรดาศักดิ์เหมือนข้าราชการแต่อย่างใด (ยศช้าง ชุนนางพระ คือคำเปรียบเปรยที่ว่า จะพระราชทานยศศักดิ์แก่ช้างก็ดี พระก็ดี ผู้รับย่อมต้องไม่เป็นที่ยินดียินร้าย ไม่หลงติดกับยศตำแหน่ง ช้างก็คงเป็นช้าง และพระก็คงเป็นพระตามพระธรรมพระวินัยอยู่นั่นเอง)

จอมทัพไทย

พระมหากษัตริย์มีความหมายว่า นักรบผู้ยิ่งใหญ่ ในฐานะที่ชาติไทยของเราได้ดำรงประเทศมาด้วยการสู้รบทำสงครามรักษาประเทศ ป้องกันประเทศและกอบกู้ อิสระภาพมาอย่างต่อเนื่องยาวนาน ชาติไทยจึงเป็นชาตินักรบที่คนไทยมีความภาคภูมิใจ

ในการรบทุกครั้งจะมีผู้นำทัพหรือจอมทัพซึ่งก็ได้แก่ พระมหากษัตริย์ในยุคนั้นสมัยนั้น เช่น พ่อขุนรามคำแหงมหาราชทรงทำการขยายอาณาเขตออกไปอย่างกว้างขวาง สมเด็จพระเจ้าพระยาทรงรมมีชัยชนะเหนือขอมที่ยิ่งใหญ่ได้อย่างเด็ดขาด สมเด็จพระนเรศวรมหาราช สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช ทรงกอบกู้อิสรภาพในช่วงเวลาอันสั้น พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชทรงปกป้องบ้านเมืองจากการรุกรานของพม่า ความเป็นนักรบเช่นนี้เป็นคุณสมบัติที่จำเป็นสำหรับพระมหากษัตริย์

เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงการปกครอง 24 มิถุนายน 2475 พระมหากษัตริย์ทรงสละพระราชอำนาจและได้พระราชทานรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรฉบับชั่วคราวให้ประชาชน คณะราษฎรต้องยกร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ขึ้นมา นายปรีดี พนมยงค์ บันทึกไว้ว่า วันหนึ่งพระเจ้าอยู่หัวฯ ทรงรับสั่งให้นายปรีดีกับพระยาพหลฯ เข้าเฝ้าที่พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน มีพระราชกระแสว่า ที่เขียนว่า "กษัตริย์" ในร่างรัฐธรรมนูญนั้น ยังไม่ถูกต้อง เพราะคำนี้หมายถึงนักรบเท่านั้น ที่ถูกต้องเขียนว่า "พระมหากษัตริย์" คือเป็นนักรบผู้ยิ่งใหญ่ ผู้ถืออาวุธปกป้องบ้านเมืองอันเป็นราชประเพณีแต่โบราณกาล ซึ่งบุคคลทั้งสองเห็นชอบด้วยกับพระราชกระแสและกราบบังคมทูลเพิ่มเติม มิเพียงแต่จะเขียนว่า พระมหากษัตริย์ ทรงเป็นประมุข เท่านั้น ยังจะถวายให้เป็น จอมทัพ ที่ทรงมีพระราชอำนาจเหนือบรรดาทหารด้วย ซึ่งก็มีรับสั่งว่าถูกต้องแล้ว เพราะพระราชชาของประเทศต่าง ๆ ก็ทรงเป็นผู้บังคับบัญชาเหนือทหารทั้งปวง เป็นสิ่งคู่กับพระราชอำนาจในการป้องกันประเทศ และในการพิทักษ์รัฐธรรมนูญ เพราะพระองค์มีพระ

ราชอาณาจักรบังคับบัญชากำลังทหารให้ปฏิบัติการได้ด้วย และสั่งให้ทหารประพฤติในสิ่งที่ควรประพฤติ ละเว้นในสิ่งที่ควรละเว้น

พระราชสถานะที่ทรงเป็นจอมทัพไทยที่มีอำนาจดังกล่าว มีบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 ยืนยันไว้ในมาตรา 222 คือ พระมหากษัตริย์ทรงไว้ซึ่งพระราชอำนาจในการประกาศใช้และเลิกใช้กฎอัยการศึกตามลักษณะและวิธีการตามกฎหมายว่าด้วยกฎอัยการศึก

มาตรา 223 พระมหากษัตริย์ทรงไว้ซึ่งพระราชอำนาจในการประกาศสงคราม เมื่อได้รับความเห็นชอบของรัฐสภา

ภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 เสร็จสิ้น หลวงพิบูลสงคราม (จอมพล ป. พิบูลสงคราม) แพ้มติสภาในการเสนอพระราชบัญญัติตั้งเมืองเพชรบูรณ์และพระราชบัญญัติตั้งพุทธมณฑล ต้องพ้นจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรี แต่ยังมีอำนาจทางทหาร เพราะดำรงตำแหน่งผู้บัญชาการทหารสูงสุด เตรียมยกกำลังทหารจากลพบุรี เพื่อมาจัดการกับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่คว่ำมติสภา นายปรีดี พนมยงค์ ซึ่งเป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ในขณะนั้นได้ลงนามแทนพระมหากษัตริย์ในประกาศพระบรมราชโองการปลด จอมพล ป. ออกจากผู้บัญชาการทหารสูงสุดและยุบตำแหน่งนั้น ตั้งตำแหน่งแม่ทัพใหญ่ตามพระราชบัญญัติกฎอัยการศึกและตั้งพลเอกพระยาพหลพลพยุหเสนาดำรงตำแหน่งแม่ทัพใหญ่ เมื่อมีประกาศพระบรมราชโองการในฐานะจอมทัพไทยเช่นนี้ จอมพล ป. ก็ไม่กล้าฝ่าฝืน

พระบรมราชโองการนี้เป็นเครื่องยืนยันพระราชสถานะ "จอมทัพไทย" ที่ทรงมีพระราชอำนาจเหนือทหารทั้งปวง

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ รัชกาลปัจจุบันในฐานะจอมทัพไทย ทรงแสดงความห่วงใยชีวิตทหารที่ทำการสู้รบทุกคน เช่นในการสู้รบ ผกค. ปี 2518 - 2519 ทรงทราบว่า ทหารถูกยิงบาดเจ็บ ยังเอาออกจากสมรภูมิไม่ได้ ก็ทรงรับสั่งให้เอาเฮลิคอปเตอร์ขึ้นไปรับผู้บาดเจ็บ และพระองค์ได้เสด็จไปด้วยพระองค์เอง ทรงเสด็จเข้าไปดูผู้บาดเจ็บในสมรภูมิ ทรงจับแผลที่ถูกกระสุนนั้นโดยมิได้รังเกียจและยังได้เสด็จโดยเฮลิคอปเตอร์ไปทอดพระเนตรผู้บาดเจ็บในขณะที่มีการสู้รบกัน ได้ทรงรับสั่งให้ส่งผู้บาดเจ็บไปรักษาตัวถึงสหรัฐอเมริกา

ในกรณีต่อสู้กับผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ จอมทัพไทยพระองค์นี้ ทรงตอบคำถามผู้สื่อข่าว บี.บี.ซี. ว่า พระองค์พระราชทานคำแนะนำกองทัพอไทยให้ต่อสู้เอาชนะคอมมิวนิสต์อย่างไร

ทรงรับสั่งว่า พระองค์มิได้ทรงแนะนำให้ต่อสู้กับคอมมิวนิสต์ เพียงแต่ทรงแนะนำว่า ทำอย่างไรจะต่อสู้กับความยากจนของพสกนิกรของพระองค์ในกรุงและในชนบท

ตามแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 มาตรา 70 กำหนดให้

"รัฐต้องจัดให้มีกำลังทหารไว้เพื่อพิทักษ์รักษาเอกราช ความมั่นคงของรัฐ สถาบันพระมหากษัตริย์ ผลประโยชน์แห่งชาติ และการปกครองระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข และเพื่อการพัฒนาประเทศ"

สิ่งเหล่านี้ยืนยันให้เห็นทั้งโดยนิตินัยประเพณีและรัฐธรรมนูญว่า กองทัพไทย เป็นกองทัพแห่งพระมหากษัตริย์ ไม่สมควรที่นักการเมืองจะเข้าไปก้าวกายใช้กำลังทหารมาเป็นกำลังสนับสนุนอำนาจทางการเมืองของตนเช่นอดีตที่ผ่านมา การแต่งตั้งแม่ทัพนายกอง (ซึ่งต้องทำเป็นประกาศพระบรมราชโองการแต่งตั้งนายทหาร) รัฐบาลก็ควรจะทำหน้าที่เพียงผู้ถวายคำแนะนำ ให้เป็นพระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์และเป็นไปตามหลักปฏิบัติในกองทัพ ไม่เช่นนั้น เมื่อกองทัพถูกแทรกแซงจากการเมืองแล้ว จะทำให้กองทัพอ่อนแอลง การทำหน้าที่ตามรัฐธรรมนูญมาตรา 70 ก็อ่อนแอลงกระทบถึงความมั่นคงของรัฐ สถาบันพระมหากษัตริย์ ผลประโยชน์แห่งชาติ การปกครองระบอบประชาธิปไตย และการพัฒนาประเทศ

สรุป

พระราชสถานภาพของพระมหากษัตริย์ไทย ภายหลังมีการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข มีบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญกำหนดไว้ไม่มากนัก กล่าวคือ ทรงเป็นประมุขของประเทศ ทรงเป็นที่เคารพสักการะ ทรงเป็นผู้ที่มีอาจถูกละเมิดได้ ทรงเป็นพุทธมามกะและอัครศาสนูปถัมภก และทรงเป็นจอมทัพไทย การดำรงไว้ซึ่งพระราชสถานะของพระมหากษัตริย์ไทยในแต่ละเรื่อง มิได้เหมือนกับพระมหากษัตริย์ในแถบยุโรปและประเทศอื่น ๆ แต่มีความละเอียดอ่อน แฝงแน่นไปด้วยปรัชญา การเมือง การปกครองแบบไทย ๆ ที่ไม่มีผู้ใดเสมอเหมือน คือ

ประการที่หนึ่ง ทรงเป็นพระประมุขที่คอยแบกความทุกข์ยากเดือดร้อนของประชาชน เหมือนบิดามารดาเลี้ยงดูบุตร ต้องทรงตรากตรำพระวรกายและทรงวางพระองค์เป็นกลางทางการเมืองท่ามกลางฝ่ายการเมืองต่าง ๆ

ประการที่สอง ทรงเป็นที่เคารพสักการะของคนไทยทั้งชาติ อันเป็นไปโดยสายเลือดและความศรัทธาเลื่อมใสในพระราชปณิธานและพระราชกรณียกิจ และทรงเป็นศูนย์รวมแห่งความสามัคคีปรองดองของคนในชาติ

ประการที่สาม ทรงมีอยู่ในฐานะจะถูกละเมิดหรือถูกฟ้องร้องใด ๆ ได้ การใช้พระราชอำนาจบริหารราชการแผ่นดินของพระองค์จะต้องมีผู้รับสนองพระบรมราชโองการ อันได้แก่ นายกรัฐมนตรี รัฐมนตรี ประธานรัฐสภา ประธานสภาผู้แทนราษฎร ประธานวุฒิสภา ประธานองคมนตรี เพื่อให้บุคคลเหล่านี้เป็นผู้รับผิดชอบในความถูกต้องเนื้อหาสาระที่สามารถตรวจสอบได้ ชัดแจ้งได้

ประการที่สี่ ดำรงพระราชสถานะเป็นพุทธมามกะและอัครศาสนูปถัมภก ตามนิตินิราชประเพณีที่มีมาแต่โบราณกาล วิธีการอุปถัมภ์ศาสนาต่าง ๆ ก็มีแตกต่างกันไปแต่ในศาสนาพุทธ ยึดหลักการถวายสมณศักดิ์และค่านิตยภัตดีให้แก่พระเถรานุเถระ เพื่อไปปกครองดูแลสงฆ์ เผยแผ่พระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธศาสนา ฯลฯ

ประการที่ห้า ดำรงพระราชสถานะ "จอมทัพไทย" เป็นมรดกตกทอดมาจากพระราชกรณียกิจของพระมหากษัตริย์ไทยต้องต่อสู้รบพุ่งเพื่อปกป้องรักษาคุ้มครองเอกราชของชาติ และปัจจุบันนี้รัฐธรรมนูญ ยังได้ถวายพระราชอำนาจเหนือบรรดาทหารทั้งปวงด้วย

ที่กล่าวมาในตอนี้ เพื่อเป็นเครื่องยืนยันว่า พระมหากษัตริย์ไทยทรงมีพระราชสถานะที่ชัดเจนแตกต่างกับพระมหากษัตริย์ของชาติใด ๆ ในโลกนี้

พระราชอำนาจตามกฎหมาย

ในสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์ พระมหากษัตริย์ก็คือกฎหมาย กล่าวคือ ที่มาของกฎหมายทั้งปวงอยู่ที่องค์พระมหากษัตริย์ พระราชดำรัส พระราชประสงค์ต่าง ๆ ล้วนมีผลเป็นกฎหมาย ดังคำที่กล่าวว่า

**"พระบรมราชานุญาตของพระเจ้าแผ่นดิน กรุงสยามนี้ไม่ได้
ปรากฏในกฎหมายอันหนึ่งอันใด ด้วยเหตุที่ถือว่าเป็นที่ล้นพ้น
ไม่มีข้อสั่งอันใดจะเป็นผู้บังคับขัดขวางได้"**

เมื่อเปลี่ยนแปลงการปกครองใน พ.ศ. 2475 แล้วในทางนิตินัยทำให้พระราชอำนาจที่เคยมีมาอย่างล้นพ้น ถูกจำกัดลงให้อยู่ในกรอบของรัฐธรรมนูญซึ่งต้องศึกษาทำความเข้าใจอย่างระมัดระวัง

เฉพาะพระองค์

พระราชอำนาจเฉพาะพระองค์นี้ยังคงมีตามกฎหมายรัฐธรรมนูญทุกฉบับ ที่ไม่ได้ก้าวล่วงไปถึงกับกำหนดขั้นตอนการใช้พระราชอำนาจขึ้นมาใหม่ ทรงใช้พระราชอำนาจเหล่านี้เป็นไปตามพระราชอัธยาศัยอย่างแท้จริง คือ

1. พระราชอำนาจในการเลือก แต่งตั้ง ถอดถอนองคมนตรีตามมาตรา 12, 13 และ 16 แห่งรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 อันเป็นมรดกตกทอดมาจากในสมัยรัชกาลที่ 5 ทรงตั้งสภาที่ปรึกษาราชการแผ่นดินเป็น The Privy Council แบบของอังกฤษ เป็นองค์กรที่ใกล้ชิดกับพระมหากษัตริย์ ทำหน้าที่ถวายความเห็นต่อพระมหากษัตริย์ในพระราชกรณียกิจทั้งปวงที่ทรงปรึกษาและหน้าที่อื่น ๆ

คณะองคมนตรีจะถวายคำปรึกษาเป็นเรื่องเกี่ยวกับการบริหารราชการ แผ่นดิน เช่น เรื่องร่างกฎหมายที่นายกรัฐมนตรีทูลเกล้าฯ เสนอฎีการ้องทุกข์ของราษฎร ฎีกาขอพระราชทานอภัยโทษในคดีอาญา การแต่งตั้งข้าราชการ การพระราชทานฐานันดรศักดิ์ ทำหน้าที่เหมือนคณะกัลนกรองงานถวายพระมหากษัตริย์ รวมทั้งเป็นคณะทำงานใน โครงการต่าง ๆ อันเนื่องมาจากพระราชดำริด้วย

ในการใช้พระราชอำนาจนี้ ก็ต้องมีกลองนามรับสนองพระบรมราชโองการคือ ประธานรัฐสภาเป็นผู้ลงนามรับสนองพระบรมราชโองการแต่งตั้งหรือถอดถอนประธานองคมนตรี ประธานองคมนตรีเป็นผู้ลงนามรับสนองพระบรมราชโองการแต่งตั้งหรือถอดถอนองคมนตรีอื่น ๆ

2. พระราชอำนาจแต่งตั้งหรือถอดถอนข้าราชการในพระองค์และสมุหราช ออครักษ์ (รัฐธรรมนูญ มาตรา 17) ซึ่งเป็นตำแหน่งในราชสำนัก มีองคมนตรีท่านใดท่านหนึ่งเป็นผู้ลงนามรับสนองพระบรมราชโองการ

3. พระราชอำนาจในการแต่งตั้งผู้สำเร็จราชการแผ่นดิน (รัฐธรรมนูญ มาตรา 18) ในกรณีที่ไม่มีประทับอยู่ในราชอาณาจักรหรือทรงประชวร ทรงผนวช ยังไม่บรรลุนิติภาวะหรือราชบัลลังก์ว่างลงโดยที่ยังไม่มีการประกาศผู้สืบราชสันตติวงศ์ โดยให้คณะองคมนตรีเสนอชื่อให้รัฐสภาเห็นชอบ ประธานรัฐสภาเป็นผู้ลงนามรับสนองพระบรมราชโองการ

4. พระราชอำนาจในการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายที่ตราว่าด้วยการสืบราชสันตติวงศ์ พ.ศ. 2467 (รัฐธรรมนูญ มาตรา 22 วรรค 2) โดยให้คณะองคมนตรีจัดทำร่างกฎหมายที่ตราว่าแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายที่ตราว่าสืบราชสันตติวงศ์ นำขึ้นทูลเกล้าฯ ถวายพระมหากษัตริย์ทรงลงพระปรมาภิไธยแล้วแจ้งไปยังประธานรัฐสภาเพื่อให้นำแจ้ง รัฐสภาทราบ ประธานรัฐสภาเป็นผู้ลงนามรับสนองพระบรมราชโองการ และประกาศในราชกิจจานุเบกษาใช้บังคับเป็นกฎหมายต่อไป

5. พระราชอำนาจในการแต่งตั้งพระรัชทายาท (รัฐธรรมนูญ มาตรา 23 วรรคแรก) ซึ่งเป็นไปตามกฎหมายที่ยกร่างมาว่าด้วยการสืบราชสันตติวงศ์ พ.ศ. 2467 แล้วแจ้งรัฐสภาทราบ

ทางนิติบัญญัติ

รัฐธรรมนูญทุกฉบับกำหนดให้พระมหากษัตริย์ทรงใช้อำนาจอธิปไตยด้านนิติบัญญัติทางรัฐสภา โดยได้กำหนดพระราชอำนาจไว้ดังนี้

1. ทรงแต่งตั้งประธาน - รองประธานสภาผู้แทนราษฎร ประธาน - รองประธานวุฒิสภา จากสมาชิกแห่งสถาบันนั้น ๆ ตามมติของสภา (รัฐธรรมนูญ มาตรา 151) โดยมีนายกรัฐมนตรีเป็นผู้ลงนามรับสนองพระบรมราชโองการ
2. ทรงแต่งตั้งผู้ว่าฝ่ายค้านในสภาผู้แทนราษฎร (รัฐธรรมนูญ มาตรา 120) โดยมีประธานสภาผู้แทนราษฎรเป็นผู้ลงนามรับสนองพระบรมราชโองการ
3. ทรงเรียกประชุมรัฐสภา ทรงเปิดและทรงปิดประชุม (รัฐธรรมนูญ มาตรา 161)
4. ทรงตรากฎหมายรัฐธรรมนูญ พระราชบัญญัติ ที่ได้รับความเห็นชอบจากรัฐสภา เมื่อพระมหากษัตริย์ทรงลงพระปรมาภิไธยและประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้วให้ใช้บังคับเป็นกฎหมาย (รัฐธรรมนูญ มาตรา 93)
5. ทรงสามารถยับยั้งร่างรัฐธรรมนูญและร่างพระราชบัญญัติต่าง ๆ ที่รัฐสภาได้ให้ความเห็นชอบแล้วได้ (รัฐธรรมนูญ มาตรา 94 และ 313 (7)) ดังที่รัฐธรรมนูญ กำหนดไว้ว่า

"ร่างพระราชบัญญัติ หรือ ร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ โดยพระมหากษัตริย์ไม่ทรงเห็นชอบด้วย และพระราชทานคืนมา ยังรัฐสภาหรือเมื่อพ้นเก้าสิบวันแล้วมิได้พระราชทานคืนมา รัฐสภาจะต้องพิจารณาร่างพระราชบัญญัติหรือร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ นั้นใหม่ ถ้ารัฐสภามีมติยืนยันตามนั้นด้วยคะแนนเสียงไม่น้อยกว่าสองในสามของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของทั้งสองสภาแล้ว ให้นำกรัฐมนตรีนำร่างพระราชบัญญัติหรือร่างพระราชบัญญัติประกอบ ทูลกระหม่อมถวายอีกครั้งหนึ่ง เมื่อพระมหากษัตริย์มิได้ทรงลงพระปรมาภิไธยพระราชทานคืนมา ภายในสามสิบวัน ให้นำกรัฐมนตรีนำร่างพระราชบัญญัติหรือร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนั้นประกาศในราชกิจจานุเบกษาใช้บังคับเป็นกฎหมาย เสมือนหนึ่งว่าพระมหากษัตริย์ได้ทรงลงพระปรมาภิไธยแล้ว"

กรณีถ้าเป็นร่างรัฐธรรมนูญหรือร่างแก้ไขรัฐธรรมนูญเพิ่มเติมก็ให้ถือปฏิบัติเช่นเดียวกันโดยอนุโลม

ตั้งแต่เปลี่ยนแปลงการปกครองมายังไม่ปรากฏว่าทรงใช้พระราชอำนาจนี้โดยตรง แต่ก็มีได้ทรงเห็นพ้องกับกฎหมายที่รัฐบาลทูลเกล้าฯ ถวายทุกเรื่อง ทรงเลือกใช้วิธีการที่นุ่มนวล ด้วยการพระราชทานบันทึที่พระราชกระแสไปยังประธานรัฐสภาหรือประธานสภานิติบัญญัติแห่งชาติดังกรณีที่มีการทูลเกล้าฯ ถวายร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2517 เพื่อทรงลงพระปรมาภิไธย พระเจ้าอยู่หัวฯ ได้ส่งพระราชกระแสในเรื่องคำปรารภที่ควรกล่าวเพียงสั้น ๆ กับ มีควรวินิจฉัยให้ประธานองคมนตรีเป็นผู้ลงนามรับสนองพระบรมราชโองการแต่งตั้งวุฒิสภาเพราะประธานองคมนตรีเป็นผู้ที่ทรงเลือกและแต่งตั้งตามพระราชอัธยาศัย เป็นการขัดกับหลักที่ว่าพระมหากษัตริย์ทรงอยู่เหนือการเมือง ทั้งจะทำให้ประธานองคมนตรีตกอยู่ในสภาพเหมือนเป็นองค์กรทางการเมืองด้วย ซึ่งสภานิติบัญญัติฯ ขณะนั้น ก็ดำเนินการแก้ไขให้เป็นไปตามแนวพระราชกระแส

อย่างไรก็ดี พระราชอำนาจยับยั้งร่างกฎหมายต่าง ๆ ของพระมหากษัตริย์ แม้จะมีลักษณะเป็นการยับยั้งเพื่อถ่วงเวลาเพื่อให้รัฐสภากลับมาพิจารณาทบทวนด้วยคะแนนเสียงสองในสาม ถ้ายืนยันก็กลับนำขึ้นทูลเกล้าฯ ถวายเพื่อทรงลงพระปรมาภิไธย หากไม่ทรงลงพระปรมาภิไธยและพระราชทานคืนมาภายในสามสิบวัน นายกรัฐมนตรีก็สามารถนำพระราชบัญญัตินั้นประกาศใช้บังคับได้เสมือนตั้งได้ลงพระปรมาภิไธยแล้ว

ข้อเท็จจริงได้เคยเกิดกรณีที่พระมหากษัตริย์ (รัชกาลที่ 7) ทรงยับยั้งร่างกฎหมาย 3 ฉบับ คือ ร่างพระราชบัญญัติแก้ไขประมวลกฎหมายอาญาทหาร พ.ศ. 2477 ร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายลักษณะอาญา (ฉบับที่ 6) พ.ศ. 2477 และร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2477 ถึง 2 ครั้ง รัฐบาลขณะนั้นไม่รู้จะดำเนินการต่อไปอย่างไร จนสภาผู้แทนราษฎรในสมัยนั้นตีความให้นายกรัฐมนตรีเป็นผู้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาซึ่งรัฐธรรมนูญฉบับต่อมาก็กำหนดให้นายกรัฐมนตรีเป็นผู้ดำเนินการในเรื่องนี้

กรณีดังกล่าว เป็นประวัติศาสตร์ทางการเมืองว่า สภาผู้แทนราษฎรขณะนั้นมิได้คำนึงเหตุผลการยับยั้งร่างกฎหมายของพระมหากษัตริย์

ได้เกิดกรณีที่สอง ที่สถาบันนิติบัญญัติแห่งชาติลงมติให้ความเห็นชอบร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ พ.ศ. 2535 สามวาระในวันเดียวกันคือวันที่ 24 มกราคม 2535 (รัฐบาลนายอานันท์ ปันยารชุน) กำหนดโทษปรับขั้นสูงสุดต่อสื่อสารมวลชนจาก 200,000 บาทเป็น 20 เท่าคือ 4 ล้านบาท หรืออาจมากกว่านี้ถ้าพิสูจน์ความเสียหายได้ ร่างกฎหมายนี้พระมหากษัตริย์มีทรงเห็นชอบด้วย และมีได้ทรงลงพระปรมาภิไธยและก็มีได้นำร่างพระราชบัญญัติฉบับนี้เข้าสู่การพิจารณาของสภานิติบัญญัติแต่อย่างไร ทำให้ตกไป จึงเกิดธรรมเนียมปฏิบัติขึ้นใหม่ว่า หากร่างพระราชบัญญัติโดยพระมหากษัตริย์ไม่ทรงเห็นชอบด้วยโดยไม่ทรงลงพระปรมาภิไธย รัฐสภาก็มีบังคับที่จะลงมติยืนยัน ควรปล่อยให้ร่างพระราชบัญญัตินั้นตกไป

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงให้สัมภาษณ์เมื่อ 17 มีนาคม 2529 ว่า ในบางกรณีที่ทรงพิจารณาเห็นว่าร่างพระราชบัญญัติ ร่างพระราชกฤษฎีกาที่ทูลเกล้าฯ ถวายขึ้นมา มีข้อบกพร่องหรือข้อที่ควรแก้ไขเพิ่มเติมแทนที่จะพระราชทานคืนไปอย่างเป็นทางการก็มักจะทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้นายกรัฐมนตรีมาเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท เพื่อทรงปรึกษาหารือหรืออาจจะทรงเก็บเรื่องเอาไว้ เพื่อสดับตรับฟังเสียงวิพากษ์วิจารณ์จากสาธารณชนเสียก่อน

พระราชอำนาจยับยั้งรัฐธรรมนูญ ร่างพระราชบัญญัติ ร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญเป็นพระราชอำนาจเฉพาะที่จะทรงใช้ด้วยพระองค์เอง ไม่ต้องมีผู้ใดลงนามรับสนองพระบรมราชโองการ ในทางปฏิบัติก็ทรงระมัดระวังในการใช้พระราชอำนาจนี้เพื่อไม่ให้เกิดความขัดแย้งกับรัฐบาลและรัฐสภาที่มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันและมีฐานะเป็นตัวแทนของปวงชนชาวไทยด้วย ในทางปฏิบัติผู้เกี่ยวข้องทุก ๆ ฝ่าย จะต้องตรวจสอบกลั่นกรองร่างกฎหมายแต่ละฉบับให้ถูกต้องเหมาะสมกับเหตุการณ์บ้านเมืองก่อน แม้จะเคยมีกรณีตัวอย่างเมื่อเร็ววันที่ร่างพระราชบัญญัติสถาบันราชภัฏได้ผ่านความเห็นชอบของรัฐสภาไปแล้ว พบความผิดพลาดบกพร่องเกิดขึ้น สภาผู้แทนราษฎรยังต้องนำกลับมาทบทวนใหม่ และร่วมกันกับวุฒิสภาแก้ไขจนถูกต้องแล้วนำขึ้น ทูลเกล้าฯ ในภายหลัง

การบริหาร

1. พระราชอำนาจในการแต่งตั้งนายกรัฐมนตรี (รัฐธรรมนูญฯ มาตรา 201) รัฐธรรมนูญได้กำหนดให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเสนอชื่อบุคคล ซึ่งสมควรได้รับการแต่งตั้งเป็นนายกรัฐมนตรีด้วยการคัดเลือกบุคคลที่เหมาะสมที่สุดตามมติเห็นชอบด้วยคะแนนมากกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ก็ให้เสนอชื่อบุคคลที่ได้รับคะแนนสูงสุดเป็นนายกรัฐมนตรี (รัฐธรรมนูญฯ มาตรา 202 และ 203) ในการนี้ประธานสภาผู้แทนราษฎรเป็นผู้ลงนามรับสนองพระบรมราชโองการ

2. พระราชอำนาจในการแต่งตั้งหรือถอดถอนรัฐมนตรี (รัฐธรรมนูญฯ มาตรา 201 และ 217) นายกรัฐมนตรีจะเป็นผู้เสนอรายชื่อบุคคลที่จะให้ดำรงตำแหน่งเป็นรัฐมนตรีทูลเกล้าฯ ให้พระมหากษัตริย์ทรงลงพระปรมาภิไธยแต่งตั้ง ส่วนการถอดถอนรัฐมนตรีนั้น รัฐธรรมนูญกำหนดให้เป็นหน้าที่ของนายกรัฐมนตรีที่จะถวายคำแนะนำต่อพระมหากษัตริย์ในการที่จะให้รัฐมนตรีคนใดพ้นจากความเป็นรัฐมนตรี นายกรัฐมนตรีเป็นผู้ลงนามรับสนองพระบรมราชโองการ

3. พระราชอำนาจในการตราพระราชกำหนด (รัฐธรรมนูญ มาตรา 218 และ 220) ในกรณีที่จำเป็นเร่งด่วน และฉุกเฉิน ฝ่ายบริหารจะเสนอโดยคณะรัฐมนตรี เพื่อให้พระมหากษัตริย์ทรงลงพระปรมาภิไธยเพื่อประกาศใช้เป็นกฎหมายได้เช่นเดียวกับพระราชบัญญัติ เกี่ยวกับความปลอดภัย ความมั่นคง หรือในเรื่องภาวะฉุกเฉินและเงินตรา ให้เป็นกฎหมายที่ใช้บังคับไปได้ก่อน แล้วจึงนำไปให้รัฐสภาหรือสภาผู้แทนราษฎรแล้วแต่กรณีตามที่รัฐธรรมนูญ กำหนดเพื่อให้พิจารณาในภายหลังว่าจะอนุมัติหรือไม่ และในการตราพระราชกำหนดนี้ ส่วนใหญ่จะมีการลงนามรับสนองพระบรมราชโองการโดยนายกรัฐมนตรี

4. พระราชอำนาจในการตราพระราชกฤษฎีกา (รัฐธรรมนูญ มาตรา 221) ที่เสนอโดยคณะรัฐมนตรีและลงนามรับสนองพระบรมราชโองการโดยรัฐมนตรีที่เกี่ยวข้อง

5. พระราชอำนาจในการประกาศใช้และเลิกใช้กฎอัยการศึกตามลักษณะและวิธีการที่กฎหมายกำหนด (รัฐธรรมนูญ มาตรา 222)

6. พระราชอำนาจในการประกาศสงคราม เมื่อได้รับความเห็นชอบจากรัฐสภา (รัฐธรรมนูญ มาตรา 223) ซึ่งพระราชอำนาจดังกล่าวนี้ ถือเป็นพระราชอำนาจในทางบริหารที่มีมาแต่ดั้งเดิมตามจารีตประเพณีและยังคงบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ แต่ในทางปฏิบัติจะทรงกระทำไปตามการเสนอแนะของคณะรัฐมนตรีที่ต้องได้รับความเห็นชอบจากรัฐสภาด้วย

7. พระราชอำนาจในการทำหนังสือสัญญาสันติภาพ สัญญาสงบศึก และสัญญาอื่นกับนานาประเทศหรือองค์กรระหว่างประเทศ (รัฐธรรมนูญ มาตรา 224) ซึ่งพระราชอำนาจดังกล่าวนี้ถือว่าเป็นพระราชอำนาจในทางบริหารที่มีมาแต่ดั้งเดิมตามจารีตประเพณีซึ่งยังคงบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญและในทางปฏิบัติจะทรงปฏิบัติตามนโยบายต่างประเทศของคณะรัฐมนตรี

8. พระราชอำนาจในการถอดถอนฐานันดรศักดิ์และเรียกคืนเครื่องราชอิสริยาภรณ์ (รัฐธรรมนูญ มาตรา 226) ซึ่งจะทรงปฏิบัติตามหลักเกณฑ์และวิธีการตามที่มีกฎหมายบัญญัติไว้ โดยทั่วไปแล้วในทางปฏิบัติ คณะรัฐมนตรีจะเป็นผู้ทูลเกล้าฯ เสนอมาเพื่อขอให้พระมหากษัตริย์ทรงใช้พระราชอำนาจนี้

9. พระราชอำนาจในการแต่งตั้งข้าราชการทหารและพลเรือนระดับสูง (รัฐธรรมนูญ มาตรา 227) โดยจะทรงแต่งตั้งตามระเบียบและขั้นตอนของกฎหมายตามที่นายกรัฐมนตรีหรือรัฐมนตรีทูลเกล้าฯ เสนอมา

10. พระราชอำนาจในการพระราชทานอภัยโทษ (รัฐธรรมนูญ มาตรา 225) ซึ่งเป็นพระราชอำนาจที่มีมาแต่โบราณ ไม่ใช่การคัดค้านการพิพากษาของศาล เป็นแต่เพียงขอพระราชทานพระมหากษัตริย์คุณด้วยการทูลเกล้าฯ ถวายฎีกาขอพระราชทานอภัยโทษ โดยตรงมายังสำนักราชเลขาธิการหรือยื่นต่อกระทรวงมหาดไทยก็ได้ กระทรวงมหาดไทยต้องถวายความเห็นผ่านนายกรัฐมนตรี พร้อมถวายร่างพระราชหัตถเลขาพระราชทานอภัยโทษ องคมนตรีจะประชุมปรึกษาหารือเพื่อทำความเห็นถวาย เมื่อมีพระราชวินิจฉัยจะทรงมีพระมหากษัตริย์คุณพระราชทานอภัยโทษอย่างไรหรือไม่ สำนักราชเลขาธิการจักเป็นผู้เชิญพระราชกระแสแจ้งกลับไปยังนายกรัฐมนตรีเพื่อทราบหรือปฏิบัติต่อไป

แนวทางการพระราชทานอภัยโทษ มี 3 แนวทาง คือ

1. มีพระราชวินิจฉัยปล่อยตัวและลดโทษ
2. มีพระราชวินิจฉัยพระราชทานอภัยโทษให้แก่ผู้ต้องโทษก่อนมีการบังคับโทษ ในกรณีนักโทษ ประหารชีวิตและอยู่ระหว่างบังคับโทษ เช่น ระหว่างต้องโทษจำคุก
3. มีพระราชวินิจฉัยพระราชทานอภัยโทษเป็นการทั่วไปในโรกาสนันเป็นมิ่งมงคลของบ้านเมือง เช่น พระราชพิธีบรมราชาภิเษก โดยตราเป็นพระราชกฤษฎีกา

การใช้พระราชอำนาจพระราชทานอภัยโทษนี้ครอบคลุมถึงโทษอื่น ๆ นอกจากโทษทางอาญา เช่น โทษทางวินัย ฯลฯ ด้วย ถือเป็นพระราชอำนาจอิสระที่เด็ดขาด มิได้ผูกพันกับความเห็นหรือคำแนะนำของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยหรือคณะองคมนตรีที่ได้กราบบังคมทูลถวายรายละเอียดและความคิดเห็นในเบื้องต้น เป็นการยึดหลักพระมหากษัตริย์ทรงเป็นที่มาของความยุติธรรม (The King Is the Fountain of Justice) และการใช้พระราช

อำนาจนี้ บางกรณีก็เป็นการแก้ไขความผิดพลาดของกระบวนการยุติธรรมได้ทางหนึ่ง เป็นสายสัมพันธ์ของราษฎรที่ ยึดเหนี่ยวพระมหากษัตริย์ไว้เป็นที่พึ่งสุดท้ายในการแสวงหาความยุติธรรม

ทางตุลาการ

พระมหากษัตริย์ทรงใช้อำนาจตุลาการทางศาล ซึ่งประกอบไปด้วยศาล รัฐธรรมนูญ ศาลยุติธรรม ศาล ปกครอง และศาลทหาร ดังนี้

1. ทรงแต่งตั้งประธานศาลรัฐธรรมนูญคนหนึ่ง ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญอีก 14 คน ตามคำแนะนำของ วุฒิสภา จากบุคคลผู้มีสถานภาพประสพการณ์ดังนี้

- ผู้พิพากษาในศาลฎีกาซึ่งดำรงตำแหน่งไม่ต่ำกว่าผู้พิพากษาศาลฎีกา ซึ่งได้รับเลือกโดยที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาโดยวิธีลงคะแนนลับ จำนวน 5 คน
- ตุลาการในศาลปกครองสูงสุดซึ่งได้รับเลือกโดยที่ประชุมใหญ่ศาล ปกครองสูงสุดโดยวิธีลงคะแนนลับจำนวน 2 คน
- ผู้ทรงคุณวุฒิสภานิติศาสตร์ซึ่งได้รับเลือกจากการสรรหาตามกฎหมาย จำนวน 5 คน
- ผู้ทรงคุณวุฒิสภารัฐศาสตร์ซึ่งได้รับเลือกจากการสรรหาตามกฎหมาย จำนวน 3 คน

ผู้ได้รับเลือกทั้ง 15 คน ประชุมและเลือกกันเองให้คนหนึ่งเป็นประธานศาลรัฐธรรมนูญแล้วแจ้งผลให้ ประธานวุฒิสภาทราบ ประธานวุฒิสภาเป็นผู้ลงนามรับสนองพระบรมราชโองการ (รัฐธรรมนูญฯ มาตรา 255)

ศาลรัฐธรรมนูญเป็นองค์กรที่สำคัญทำหน้าที่วินิจฉัยร่างพระราชบัญญัติ ร่างพระราชบัญญัติประกอบ รัฐธรรมนูญ ร่างข้อบังคับการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ร่างข้อบังคับการประชุมวุฒิสภา และร่างข้อบังคับการประชุม รัฐสภา มีข้อความขัดหรือแย้งหรือตราขึ้นโดยไม่ถูกต้องตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ (รัฐธรรมนูญฯ มาตรา 262 - 263)

ศาลรัฐธรรมนูญทำหน้าที่วินิจฉัยกรณีที่มีปัญหาเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ขององค์กรต่าง ๆ ตามรัฐธรรมนูญ (รัฐธรรมนูญฯ มาตรา 266)

ศาลรัฐธรรมนูญ ทำหน้าที่วินิจฉัยมติพรรคการเมืองที่มีมติด้วยคะแนนเสียงไม่น้อยกว่าสามในสี่ของที่ ประชุมร่วมของคณะกรรมการบริหารพรรคการเมืองและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ที่สังกัดพรรคการเมืองนั้นให้พ้น จากการเป็นสมาชิกพรรคการเมืองที่ตนสังกัด มีลักษณะตามมาตรา 47 วรรคแรก หรือไม่ (คือ สถานะและการปฏิบัติ หน้าที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามรัฐธรรมนูญหรือขัดแย้งกับหลักการพื้นฐานแห่งการปกครองในระบอบ ประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (รัฐธรรมนูญฯ มาตรา 118 (8))

ศาลรัฐธรรมนูญยังต้องทำหน้าที่วินิจฉัยยุบพรรคการเมือง ตามเงื่อนไขของกฎหมายอีกด้วย (พระราชบัญญัติพรรคการเมืองฯ มาตรา 65) วินิจฉัยกรณีที่ ป.ป.ช. เห็นว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐปกปิดหรือแจ้งบัญชี ทรัพย์สินเป็นเท็จ (รัฐธรรมนูญฯ มาตรา 295)

2. ทรงแต่งตั้งและให้ผู้พิพากษาในศาลสถิตยุติธรรม (ซึ่งมีอำนาจพิพากษาคดีทั้งปวง เว้นแต่คดีที่ รัฐธรรมนูญหรือกฎหมายบัญญัติให้อยู่ในอำนาจศาลอื่น) พ้นจากตำแหน่งด้วยความเห็นชอบของคณะกรรมการ ตุลาการศาลยุติธรรม (รัฐธรรมนูญฯ มาตรา 273)

3. ทรงแต่งตั้งและให้ตุลาการศาลปกครองพ้นจากตำแหน่งด้วยความ เห็นชอบของคณะกรรมการตุลา การศาลปกครอง (รัฐธรรมนูญฯ มาตรา 277) และทรงแต่งตั้งตุลาการศาลปกครองให้ดำรงตำแหน่งประธานศาล ปกครองสูงสุดตามความ เห็นชอบของคณะกรรมการตุลาการศาลปกครองและวุฒิสภา (รัฐธรรมนูญฯ มาตรา 278)

ผู้ทรงคุณวุฒิสภานิติศาสตร์และผู้ทรงคุณวุฒิในการบริหารราชการแผ่นดินอาจได้รับการแต่งตั้งให้เป็นตุลา การในศาลปกครองสูงสุดได้ในจำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งในสามของจำนวนตุลาการศาลปกครองสูงสุดทั้งหมดและต้อง ได้รับความเห็นชอบของคณะกรรมการตุลาการศาลปกครองและวุฒิสภาด้วย

ศาลปกครองมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีที่เป็นข้อพิพาทระหว่างหน่วยงานราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือราชการส่วนท้องถิ่น หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐที่อยู่ในบังคับบัญชา หรือในกำกับดูแลของรัฐ กับเอกชน หรือ ระหว่างหน่วยงานราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือราชการส่วนท้องถิ่น หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐที่อยู่ในบังคับบัญชาหรือในกำกับของรัฐด้วยกัน ซึ่งเป็นข้อพิพาทอันเนื่องมาจากการกระทำหรือการละเว้นการกระทำที่หน่วยงานของรัฐ ฯลฯ ต้องปฏิบัติตามกฎหมาย หรือเนื่องจากการกระทำหรือการละเว้นการกระทำที่หน่วยงานของรัฐ ฯลฯ หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐนั้นต้องรับผิดชอบในการปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมาย (รัฐธรรมนูญฯ มาตรา 276)

4. ทรงแต่งตั้งและถอดถอนตุลาการศาลทหารสูงสุดและตุลาการศาลทหารกลาง ศาลทหารเป็นหนึ่งในกระบวนการตุลาการที่มีคนรู้จักน้อยที่สุด แทบจะไม่ใช่ที่สนใจของประชาชนเลย แต่ก็มีอำนาจพิจารณาพิพากษาลงโทษทางอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลทหาร มีมาตั้งแต่มีกฎหมายลักษณะขบถศึก จ.ศ.796 ปัจจุบันเป็นไปตามพระราชบัญญัติธรรมนูญศาลทหาร พ.ศ. 2498 แยกออกเป็นศาลทหารในเวลาปกติ ศาลทหารในเวลาไม่ปกติ และศาลอาญาศึก

ศาลทหารชั้นต้นมี 4 ศาล คือ ศาลทหารกรุงเทพ ศาลมณฑลทหาร 12 แห่ง ศาลจังหวัดทหาร ศาลประจำหน่วยทหาร

ศาลทหารกลาง มีเพียงศาลเดียวพิจารณาพิพากษาคดีที่อุทธรณ์คำพิพากษาหรือคำสั่งศาลทหารชั้นต้น

ศาลทหารสูงสุด มีเพียงศาลเดียวพิจารณาพิพากษาคดีที่อุทธรณ์คำพิพากษาหรือคำสั่งศาลทหารกลาง

บุคคลที่ต้องอยู่ในอำนาจศาลทหารคือ ทหารประจำการและทหารกองประจำการกลุ่มหนึ่ง นักเรียนทหารกลุ่มหนึ่ง บุคคลที่มีได้เป็นทหารคือข้าราชการกลาโหมพลเรือน ลูกจ้างสังกัดกระทรวงกลาโหม ผู้อยู่ในความควบคุมของเจ้าหน้าที่ฝ่ายทหารและเชลยศึกหรือชนชาติศัตรู อีกกลุ่มหนึ่ง

5. การพิพากษาอรรถคดีต่าง ๆ เป็นอำนาจของศาล ซึ่งต้องดำเนินการตามกฎหมายรัฐธรรมนูญ กฎหมายต่าง ๆ และกระทำในพระปรมาภิไธยของพระมหากษัตริย์

ทางองค์กรอิสระ

องค์กรอิสระที่ทำหน้าที่ในการตรวจสอบและควบคุมการดำเนินงานเฉพาะกิจ มี 5 องค์กร คือ คณะกรรมการการเลือกตั้ง ผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติและคณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน ทั้ง 5 องค์กรอิสระมีความสำคัญยิ่งและพระมหากษัตริย์ทรงมีพระราชอำนาจแต่งตั้งบุคลากรบางตำแหน่งในองค์กรเหล่านี้ตามคำแนะนำของวุฒิสภา

1. คณะกรรมการการเลือกตั้ง

คณะกรรมการการเลือกตั้งประกอบด้วยประธานกรรมการคนหนึ่งและกรรมการอื่นอีกสี่คน ซึ่งพระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้งตามคำแนะนำของวุฒิสภา จากผู้ซึ่งมีความเป็นกลางทางการเมืองและมีความซื่อสัตย์สุจริตเป็นที่ประจักษ์ โดยระบบการสรรหาที่มีคณะกรรมการสรรหากรรมการการเลือกตั้ง จำนวน 10 คน ประกอบด้วย ประธานศาลรัฐธรรมนูญ ประธานศาลปกครองสูงสุด อธิการบดีของสถาบันอุดมศึกษาของรัฐที่เป็นนิติบุคคลทุกแห่งเลือกกันเองให้เหลือ 4 คน ผู้แทนพรรคการเมืองทุกพรรคที่มีสมาชิกเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรพรรคละหนึ่งคน เลือกกันเองให้เหลือ 4 คน สรรหาผู้มีคุณสมบัติที่สมควรเป็นกรรมการการเลือกตั้ง 5 คน (แต่แต่ละคนต้องได้คะแนน 3 ใน 4 ของกรรมการสรรหาที่มีอยู่)

ขณะเดียวกัน ที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาก็พิจารณาสรรหาผู้สมควรเป็นกรรมการการเลือกตั้งอีก 5 คน ภายในเวลาที่กำหนด ถ้ากรรมการสรรหาชุดแรกสรรหาไม่ครบ 5 คน ภายในเวลาที่กำหนด ก็ให้ที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาพิจารณาเสนอชื่อจนครบภายในเวลาที่กำหนด

ให้วุฒิสมาชิกพิจารณาเลือกบุคคลทั้ง 10 คน เหลือ 5 คน โดยการลงคะแนนลับด้วยคะแนนเกินกึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกวุฒิสภาเท่าที่มีอยู่ ถ้าไม่มีผู้ใดได้คะแนนเกินกึ่งหนึ่งก็ให้ลงมติใหม่ ถ้าผู้ใดได้คะแนนสูงสุดเรียงลำดับไปจนครบ 5 คน

และให้ผู้ได้รับเลือกตั้ง 5 คน ประชุมและเลือกกันเองเป็นประธานกรรมการการเลือกตั้ง ให้ประธานวุฒิสภาเป็นผู้ลงนามรับสนองพระบรมราชโองการแต่งตั้งคณะกรรมการการเลือกตั้ง (รัฐธรรมนูญ มาตรา 138)

หน้าที่อันสำคัญยิ่งก็คือ เป็นผู้ควบคุมและดำเนินการจัดหรือจัดให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา สมาชิกสภาท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่น และการออกเสียงประชามติ ให้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม (รัฐธรรมนูญ มาตรา 144)

2. ผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา

ผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา มีจำนวนไม่เกิน 3 คน พระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้งตามคำแนะนำของวุฒิสภา จากผู้ซึ่งเป็นที่ยอมรับนับถือของประชาชน มีความรอบรู้ และมีประสบการณ์ในการบริหารราชการแผ่นดิน วิสาหกิจหรือกิจกรรมอันเป็นประโยชน์ร่วมกันของสาธารณะ และมีความซื่อสัตย์สุจริตจนเป็นที่ประจักษ์

ประธานวุฒิสภาเป็นผู้ลงนามรับสนองพระบรมราชโองการแต่งตั้งผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา
อำนาจหน้าที่ของผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา (รัฐธรรมนูญ มาตรา 197)

(ก) การไม่ปฏิบัติตามกฎหมายหรือปฏิบัตินอกเหนืออำนาจหน้าที่ตามกฎหมายของข้าราชการ พนักงาน หรือลูกจ้างของหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ หรือรัฐวิสาหกิจ หรือราชการส่วนท้องถิ่น

(ข) การปฏิบัติหรือละเลยไม่ปฏิบัติหน้าที่ของข้าราชการ พนักงาน หรือ ลูกจ้างของหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐหรือรัฐวิสาหกิจ หรือราชการส่วนท้องถิ่น ที่ก่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้ร้องเรียนหรือประชาชนโดยไม่เป็นธรรม ไม่ว่าการนั้นจะชอบหรือไม่ชอบด้วยอำนาจหน้าที่ก็ตาม

(ค) อื่น ๆ ตามกฎหมาย

เมื่อพิจารณาสอบสวนหาข้อเท็จจริงแล้ว ให้จัดทำรายงานพร้อมทั้งเสนอความเห็นและข้อเสนอแนะต่อรัฐสภา

ถ้าเห็นว่า บทบัญญัติแห่งกฎหมาย กฎ ข้อบังคับหรือการกระทำใดของบุคคลใดข้างต้นมีปัญหาเกี่ยวข้องกับความปลอดภัยด้วยรัฐธรรมนูญ ให้ผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภาเสนอเรื่องพร้อมความเห็นต่อศาลรัฐธรรมนูญหรือศาลปกครองเพื่อวินิจฉัย

3. คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาตินี้ประกอบด้วย ประธานกรรมการคนหนึ่งและกรรมการอื่นสิบคน ซึ่งพระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้งตามคำแนะนำของวุฒิสภา จากผู้ซึ่งมีความรู้หรือประสบการณ์ด้านการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนเป็นที่ประจักษ์ ทั้งนี้ต้องคำนึงถึงการมีส่วนร่วมของผู้แทนจากองค์กรเอกชนด้านสิทธิมนุษยชนด้วย

ประธานวุฒิสภาเป็นผู้ลงนามรับสนองพระบรมราชโองการในการแต่งตั้ง (รัฐธรรมนูญ มาตรา 199)

อำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ (รัฐธรรมนูญ มาตรา 200)

(1) ตรวจสอบและรายงานการกระทำหรือละเว้นการกระทำอันเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนหรืออันไม่เป็นไปตามพันธกรณีระหว่างประเทศเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนที่ประเทศไทยเป็นภาคี และเสนอมาตรการแก้ไขที่เหมาะสมต่อบุคคลหรือหน่วยงานที่กระทำหรือละเว้นการกระทำดังกล่าวเพื่อดำเนินการ ในกรณีที่ปรากฏว่าไม่มีการดำเนินการตามที่เสนอให้รายงานต่อรัฐสภาเพื่อดำเนินการต่อไป

(2) เสนอแนะนโยบายและข้อเสนอในการปรับปรุงกฎหมาย กฎ หรือข้อบังคับต่อรัฐสภาและคณะรัฐมนตรี เพื่อส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชน

- (3) ส่งเสริมการศึกษา การวิจัย และการเผยแพร่ความรู้ด้านสิทธิมนุษยชน
- (4) ส่งเสริมความร่วมมือและการประสานงานระหว่างหน่วยราชการองค์กรเอกชน และองค์กรอื่นในด้านสิทธิมนุษยชน
- (5) จัดทำรายงานประจำปีเพื่อประเมินสถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนภายในประเทศต่อรัฐสภา

4. คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ

คณะกรรมการชุดนี้ประกอบด้วยประธานกรรมการคนหนึ่ง และกรรมการ ผู้ทรงคุณวุฒิอีก 8 คน ซึ่งพระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้งตามคำแนะนำของวุฒิสภา

กรรมการ ป.ป.ช. จะต้องเป็นผู้มีความซื่อสัตย์สุจริตเป็นที่ประจักษ์ มีคุณสมบัติอื่น ๆ และไม่มีลักษณะต้องห้ามตามกฎหมาย มีกรรมการสรรหาและวิธีการสรรหาเช่นเดียวกับตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ แต่องค์ประกอบคณะกรรมการสรรหาต่างกัน กล่าวคือให้มี ประธานศาลฎีกา ประธานศาลรัฐธรรมนูญ ประธานศาลปกครองสูงสุด ประธานกรรมการการเลือกตั้ง ประธานกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน ประธานกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา ซึ่งเลือกกันเองให้เหลือหนึ่งคน สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของพรรคการเมืองที่สมาชิกในสังกัดดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีซึ่งเลือกกันเองให้เหลือหนึ่งคน สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของพรรคการเมืองที่สมาชิกในสังกัดมิได้ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีซึ่งเลือกกันเองให้เหลือหนึ่งคน และอธิการบดีของสถาบันอุดมศึกษาของรัฐที่เป็นนิติบุคคลทุกแห่ง เลือกกันเองให้เหลือหกคน

ให้ประธานวุฒิสภาลงนามรับสนองพระบรมราชโองการในการแต่งตั้ง (รัฐธรรมนูญฯ มาตรา 297)

คณะกรรมการคณะนี้มีอำนาจสำคัญในการป้องกันและปราบปรามการทุจริตของชาติ ดังนี้

- (1) ใต้อำนาจข้อเท็จจริงและสรุปสำนวนพร้อมเสนอความเห็นต่อวุฒิสภาพิจารณาถอดถอนตามมาตรา 305
- (2) ใต้อำนาจข้อเท็จจริงและสรุปสำนวน พร้อมทั้งความเห็นส่งไปยังศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองเพื่อดำเนินคดี ตามมาตรา 308
- (3) ใต้อำนาจวินิจฉัยว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐร้ายผิดปกติ กระทำความผิดฐานทุจริตต่อหน้าที่ หรือกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ หรือ ความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรม เพื่อดำเนินการต่อไปตามกฎหมาย
- (4) ตรวจสอบความถูกต้องและความมีอยู่จริง รวมทั้งการเปลี่ยนแปลงของทรัพย์สินและหนี้สินของผู้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี รัฐมนตรี ส.ส. ส.ว. ข้าราชการการเมืองอื่น ผู้บริหารท้องถิ่นและสมาชิกสภาท้องถิ่นตามที่กฎหมายกำหนดไว้ (รัฐธรรมนูญฯ มาตรา 291 และ 296)
- (5) รายงานผลการตรวจสอบและการปฏิบัติหน้าที่พร้อมข้อสังเกตต่อคณะรัฐมนตรี สภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภาทุกปี และนำรายงานนั้นออกพิมพ์เผยแพร่ด้วย
- (6) ดำเนินการอื่นตามที่กฎหมายกำหนด

5. คณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน

คณะกรรมการนี้ประกอบด้วยประธานกรรมการคนหนึ่งและกรรมการอื่นอีกเก้าคน ซึ่งพระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้งตามคำแนะนำของวุฒิสภาจากผู้ที่มีความชำนาญและประสบการณ์ด้านการตรวจเงินแผ่นดิน การบัญชี การตรวจสอบภายใน การเงินการคลังและด้านอื่น และพระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้งผู้ว่าการตรวจเงินแผ่นดินตามคำแนะนำของวุฒิสภา จากผู้ที่มีความชำนาญและประสบการณ์เช่นเดียวกับกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน มีอำนาจหน้าที่ตรวจเงินแผ่นดินที่เป็นอิสระและเป็นกลาง (รัฐธรรมนูญฯ มาตรา 312)

ทางข้าราชการ

ข้าราชการเป็นสถาบันที่เกิดควบคู่มากับการปฏิรูประบบราชการในสมัย รัชกาลที่ 5 ที่ทรงจัดให้มี 12 กระทรวง และมีการจัดการปกครองหัวเมืองเป็นมณฑลเทศาภิบาล จังหวัด อำเภอ ตำบล หมู่บ้าน ข้าราชการเป็นผู้ปฏิบัติงานราชการต่างพระเนตรพระกรรณของพระมหากษัตริย์ เป็นความผูกพันที่สถาบันทั้งสองมีต่อกันและกันมา ยาว นาน สมัยหนึ่งได้เกิดมีประเพณีให้ข้าราชการถือน้ำพิพัฒน์สัตยา เพื่อแสดงว่าจะจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์ จะปฏิบัติราชการถวายด้วยความซื่อสัตย์สุจริต ข้าราชการทุกคนเมื่อรับราชการแล้วต่างต้องการได้รับพระราชทาน เครื่องราชอิสริยาภรณ์เป็นเครื่องหมายเชิดชูเกียรติยศอันสูงยิ่ง โดยเฉพาะข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ต่าง ๆ เมื่อได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์จุลจอมเกล้าพิเศษแล้วต่างก็ถือเป็นสิริมงคลสูงสุดในชีวิต ความรู้สึกของ ข้าราชการทุกคนต่างก็ถือว่า การปฏิบัติราชการคือการทำหน้าที่ถวายต่อพระเจ้าอยู่หัว เป็นข้าราชการใน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว แม้รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันยังกำหนดไว้เป็นพระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์ ตามมาตรา 227 ว่า

"พระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้งข้าราชการฝ่ายทหารและฝ่ายพลเรือน ตำแหน่งปลัดกระทรวง อธิบดีและเทียบเท่า และให้ทรงพ้นจากตำแหน่ง เว้นแต่กรณีพ้นจากตำแหน่งเพราะความตาย"

สรุป

ตามที่ได้นำเสนอพระราชอำนาจตามกฎหมายของพระมหากษัตริย์ในตอนี้ที่เริ่มตั้งแต่พระราชอำนาจส่วนพระองค์ พระราชอำนาจทางนิติบัญญัติ ทางบริหาร ทางตุลาการ ทางองค์กรอิสระ และทางข้าราชการนั้นก็เพื่อ เป็นเครื่องยืนยันถึงสถานะแห่งการเป็นประมุขของชาติ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยที่มีได้ทรงเป็นประมุขในรูปแบบพิธีเท่านั้น ทรงเป็นประมุขที่มีพระราชอำนาจตามกฎหมายครอบคลุมทุกสาขาหน้าที่การงานและบุคลากรทุกฝ่ายสมกับที่ทรงเป็นศูนย์รวมจิตใจของคนไทยทั้งชาติ ทั้งในยามปกติและในยามวิกฤติต่าง ๆ แต่ทั้งนี้ ผู้ทำหน้าที่เกี่ยวข้องต่อการรับสนองพระบรมราชโองการทุกคนในทุกกรณีต้องตระหนักต่อความถูกต้องชอบธรรม ทั้งเนื้อหาสาระ กรรมวิธี และขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงามของคนไทยด้วย ไม่หลงเข้าใจผิดในสาระสำคัญด้วยการยึดถือแนวปฏิบัติทางการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ของประเทศตะวันตก เช่น อังกฤษและอื่น ๆ หรือเข้าใจว่าสามารถผสมผสานแนวทางปฏิบัติระหว่างการเมือง 2 ระบบ คือระบบประธานาธิบดี ในข้อปฏิบัติบางเรื่องบางอย่างว่าสามารถนำมาใช้ปนเปกกับระบบรัฐสภาของไทยโดยเฉพาะ และคนไทยจะต้องไม่เห็นผิดว่า พระราชอำนาจต่าง ๆ เหล่านี้เป็นเพียงสัญลักษณ์ที่มีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขเท่านั้น การปฏิบัติต่อพระราชอำนาจทุกอย่างต้องจริงใจ บริสุทธิ์ใจ เพื่อประเทศชาติและประชาชนอย่างแท้จริง

พระราชอำนาจตามนิติราชประเพณี

นิติราชประเพณี

นิติราชประเพณีทางการเมืองการปกครองของไทย มีมากมายและมีมานานช้านาน เป็นนิติราชประเพณีที่แสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างพระมหากษัตริย์กับประชาชนที่ยังมิได้มีนักรัฐศาสตร์ผู้ใด มหาวิทยาลัยใดหยิบยกขึ้นมาพิจารณาว่า มีนิติราชประเพณีใดบ้างที่สามารถนำมาใช้อย่างเหมาะสมพอดีกับการปกครองในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน มาตรา 7 ก็กล่าวไว้ว่า "ในเมื่อไม่มีบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้บังคับแก่กรณีใด ให้วินิจฉัยกรณีนั้นไปตามประเพณีการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข" นั่นก็หมายความว่า ประเพณีการปกครองเป็นสิ่งที่อยู่จริงและต้องศึกษา กำหนดให้ชัดเจน

ในประวัติศาสตร์ประชาธิปไตยของไทย เคยเกิดเหตุการณ์รุนแรงขึ้นและมีกรณีต่าง ๆ ที่มีได้บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ พระมหากษัตริย์ก็ทรงใช้นิติราชประเพณีในอดีตที่มี มาปรับใช้อย่างแนบเนียนกลายเป็นวัฒนธรรมอำนาจอย่างหนึ่ง

วัฒนธรรมการคิดเรื่องอำนาจของยุโรป - สหรัฐอเมริกา จะเน้นที่หลักความเป็นปัจเจกนิยม (Individualism) แบบตัวใครตัวมัน ตั้งอยู่บนความเสมอภาค (Equality) ตามนิติธรรม (The Rule of Law) และมีการแบ่งแยกปริมาตรแห่งอำนาจ (Separation of Spheres) ซึ่งแตกต่างกับวัฒนธรรมอำนาจของไทยที่มีมาแต่โบราณกาล ซึ่งยึดหลักการใช้อำนาจด้วยธรรมะ ด้วยเมตตา และด้วยความสัมพันธ์ที่เอื้อเพื่อเกื้อกูลกัน

วัฒนธรรมอำนาจแบบไทย ๆ เช่นนี้สามารถทำความเข้าใจร่วมกันได้จากนิติราชประเพณีที่แสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างพระมหากษัตริย์และคนไทย กล่าวคือ

ประการแรก คนไทยทั้งประเทศมีความสำนึกร่วมกันว่า พระมหากษัตริย์ของไทยเกือบทุกพระองค์เป็นประมุขบิดาที่คอยปกป้องคุ้มครองชีวิตของตนเอง ความรู้สึกเช่นนี้ยังฝังแน่นอยู่ในสายเลือดของคนไทย จนเกิดความผูกพันอันแน่นแฟ้นที่คนไทยจะขาดเสียซึ่งสถาบันพระมหากษัตริย์มิได้ และคนไทยที่แท้จริงต่างปลงใจศรัทธามีความเชื่อมั่นในสถาบันพระมหากษัตริย์

พระวรวงศ์เธอกรมหมื่นพิทยลาภพฤฒิยากร ได้แสดงปาฐกถาไว้ตอนหนึ่งว่า

"...ในวัฒนธรรมเดิมของคนไทยเรานั้น พระมหากษัตริย์มีหน้าที่ดูพ่อเมือง เป็นผู้นำออกรบพุ่งในเวลามีศึกสงคราม ทั้งเป็นพ่อผู้ปกครอง เป็นทั้งตุลาการของราษฎรในเวลาปกติ ความสัมพันธ์ระหว่างพระมหากษัตริย์กับประชาชนเป็นไปอย่างสนิทสนม

คำกล่าวนี้ยังคงใช้กับคนไทยได้ในสมัยปัจจุบัน

ประการที่สอง นิติราชประเพณีที่พระมหากษัตริย์ทรงใช้พระราชอำนาจอย่างจำกัดต่อคนไทยในชาติ ดังเช่นในสมัยกรุงศรีอยุธยา พระมหากษัตริย์จะทรงตรากฎหมายมาใช้บังคับราษฎรต้องขอโทษกันแล้วขอโทษกันอีก ต้องชี้แจงแสดงเหตุผลอย่างละเอียดพิสดาร อ่างถึงความจำเป็นเพื่อประโยชน์สุขของราษฎร อ่างบางทีจากคัมภีร์พระธรรมศาสตร์ที่โมโนสราจารย์ไปได้มาจากขบจักรวาล มิได้ออกกฎหมายมาบังคับใช้ตามอำเภอใจ นอกจากนี้ยังทรงออกกฎหมายแต่ยบาลมายับยั้งการใช้พระราชอำนาจของ พระองค์เอง ผิดกับวัฒนธรรมของตะวันตกที่ออกกฎหมายมาตามใจของผู้เป็นรัฐาธิปัตย์ ดังกรณีเมียซีซาร์สมัยกรุงโรมที่กล่าวไว้ว่า "Sic volo ; Sic jubeo , ut leges" เพราะฉัน

ต้องการอย่างนี้ เพราะฉันชอบอย่างนี้ จงไปออกเป็นกฎหมาย หรือพระเจ้าหลุยส์ที่ 14 กล่าวว่า "L'?tat, c'est moi" เราเป็นแห่งรัฐ

นิตินราชประเพณีที่พระมหากษัตริย์ทรงถือเอาราษฎรเป็นสำคัญเช่นนี้ ได้เป็นมรดกตกทอดกลายเป็นวัฒนธรรมประจำชาติ พระมหากษัตริย์ไทยทุกพระองค์ได้ถือเป็นหลักการปกครองราษฎรโดยไม่ได้ทรงยึดมั่นและผูกขาดอยู่ในพระราชอำนาจเด็ดขาดที่พระมหากษัตริย์ทรงมีอยู่ กลับพยายามเตรียมการต่าง ๆ ให้ราษฎรได้มีส่วนในการใช้อำนาจอธิปไตยของตนเองมาตั้งแต่รัชกาลที่ 4 - 5 - 6 และ 7 แห่งราชวงศ์จักรี ต้องยอมรับว่า นิตินราชประเพณีที่ถือเอาราษฎรเป็นสำคัญนี้ เป็นสิ่งที่มีอยู่เฉพาะในสถาบันพระมหากษัตริย์ของไทย

ประการที่สาม นิตินราชประเพณีที่ถือเอาธรรมะเป็นเครื่องมือในการ ปกครองราษฎร ดังจะเห็นได้จากความมีใจกว้างขวางให้ราษฎรมีเสรีภาพในการเลือกนับถือศาสนา ความมีเมตตาแก่สรรพสิ่งมีชีวิตต่าง ๆ และการให้อภัย การเอาชนะโดยธรรม การควบคุมตนเอง การเป็นที่พึ่งพิง การละอวยมุข การทำหน้าที่ทางสังคมด้วยความถูกต้องดีงามของแต่ละฝ่าย การตรวจสอบดูแลทุกข์สุขของราษฎร

ด้วยวัฒนธรรมนี้ พระมหากษัตริย์ของไทยทุกพระองค์จึงต้องทรงมีความรู้ (ราชศาสตร์ - ธรรมศาสตร์ ศิลปวิทยาการต่าง ๆ) ทรงเป็นคนดี ทรงอุทิศตนเพื่อผู้ได้ ปกครองทุกหมู่เหล่าได้มีความสุข ทรงส่งเสริมธรรมะ คนดี สิ่งที่ถูกต้องดีงาม ทรงสร้างความเป็นสุขและเป็นสุขและทรงห่วงใยใกล้ชิดประชาชน

ประการที่สี่ นิตินราชประเพณีในการรักษาไว้ซึ่งเอกราชความเป็นไท - และคนไทยที่มั่นคงในพระพุทธศาสนา ปรากฏมาแล้วจากการสูญเสียเอกราชอธิปไตยในสมัยกรุงศรีอยุธยา 2 ครั้ง ที่สมเด็จพระนเรศวรมหาราชและสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชต้องพยายามกอบกู้เอกราชคืนมา พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชได้ทรงทำศึกป้องกันประเทศ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวฯ ต้องยอมเสียดินแดนบางส่วนเพื่อรักษาไว้ซึ่งอธิปไตย ความเป็น เอกราชของชาติจากการคุกคามของจักรวรรดินิยม

สมเด็จพระนารายณ์มหาราชผู้ทรงถูกบีบบังคับให้เข้ารับนับถือคริสต์ศาสนาจากพระเจ้าหลุยส์ที่ 14 ก็ทรงใช้ปรีชาญาณเอาตัวรอดด้วยพระราชดำริว่า

"ขอพระทัยพระเจ้ากรุงฝรั่งเศสเป็นหนักหนาที่มีความสนิทเสน่หาในข้าพเจ้า แต่การที่เปลี่ยนศาสนาที่เคยนับถือมา 2,229 ปีแล้วนั้นไม่ใช่เรื่องง่าย ก่อนอื่นขอให้บาทหลวงทำให้ราษฎรของข้าพเจ้าเข้ารับนับถือศาสนาคริสต์ให้หมดเสียก่อน แล้วข้าพเจ้าจะเข้าตามภายหลัง อีกประการหนึ่งเล่าทรงประหลาดพระทัยเป็นหนักหนาว่า เหตุใดพระเจ้ากรุงฝรั่งเศสจึงก้าวก่ายอำนาจของพระเจ้า เพราะการที่มีศาสนาต่าง ๆ ไนโลกนั้น มิใช่ความประสงค์ของพระเจ้าดอกหรือ จึงมิได้บันดาลให้มีเพียงศาสนาเดียวในเวลานี้ พระเจ้าคงปรารถนาให้ข้าพเจ้านับถือพระพุทธศาสนาไปก่อน เพราะฉะนั้น จะรอคอยความกรุณาของพระองค์บันดาลให้นับถือ คริสต์ศาสนาในวันใด ก็จะไม่เปลี่ยนไปนับถือคริสต์ศาสนาเมื่อนั้น จึงขอฝากชะตากรรมของข้าพเจ้าและกรุงศรีอยุธยาไว้ให้อยู่ในความบันดาลของพระเจ้าด้วย ขอพระเจ้ากรุงฝรั่งเศสหายของข้าพเจ้า อย่าได้น้อยพระทัยเลย"

ประการที่ห้า นิตินราชประเพณีที่ปรากฏมาก็คือ พระมหากษัตริย์ทรงทำนุบำรุงประเทศชาติและประชาชน ยิ่งกว่าพระองค์เองและพระราชวงศ์ต้องเสด็จพระราชดำเนินกิจการสงครามบ้าง ประพาสเยี่ยมเยียนราษฎรบ้าง เพื่อ

นำเอาความทุกข์ยากเดือดร้อนเข้ามาแก้ไข โดยเฉพาะพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลปัจจุบันที่ทรงถือเอาราชฎคือบุคคลที่สามารถเข้าเฝ้าอย่างใกล้ชิดกับพระองค์มากกว่าข้าราชการหรือบุคคลใด ๆ

ประการที่หก นับตั้งแต่เปลี่ยนแปลงการปกครองเมื่อ พ.ศ. 2475 เป็นต้นมา ได้เกิดมีนิติราชประเพณีใหม่ ขึ้นมาในสถาบันพระมหากษัตริย์ที่จะต้องเป็นกลางทางการเมือง ปลอดภัยการเมือง ปราศจากฝักฝ่าย พรรคการเมืองใดขึ้นมาบริหารราชการแผ่นดินก็ต้องเป็นรัฐบาลในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ทั้งสิ้น แม้รัฐบาลจาก พรรคการเมืองต่าง ๆ ผลัดเปลี่ยนกันบริหารประเทศ ก็มีได้เกิดปัญหาเกี่ยวกับสถาบันพระมหากษัตริย์

นิติราชประเพณี ทั้ง 6 ประการที่กล่าวมานี้ จะเห็นได้ว่าไม่มีนิติราชประเพณีใดขัดหรือแย้งกับแนวความคิด อุดมการณ์ในการปกครองแบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข แต่กลับสนับสนุน ส่งเสริม วัฒนธรรมการปกครองแบบไทย ๆ เราที่จะต้องปรับการใช้ อำนาจ สิทธิ และปัจเจกนิยม ให้สอดคล้องกับ ธรรมชาติ ความเมตตา และความสัมพันธ์ที่เอื้อเพื่อเกื้อกูลกัน

วัฒนธรรมความคิดทางการเมืองของไทยปัจจุบันเริ่มมีอิทธิพลต่อการนำความคิดแบบตะวันตก ใน ทฤษฎีเกี่ยวกับอำนาจเข้ามาใช้ จึงทำให้การปกครองของไทยมีปัญหา แม้จะแก้ระบบให้ดียิ่งต่อไปอีกก็จะเกิด ปัญหาในทางปฏิบัติเสมอ ดังเช่น รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันที่กำหนดกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ที่ดูแล้วดี แต่วันนี้สร้างปัญหา ทำให้เกิด การเมืองรัฐสภาที่ผูกขาด ไม่สามารถตรวจสอบได้ สร้างความวิตกกังวลยิ่งขึ้นในหมู่คนไทยว่าจะเกิด วิกฤติการณ์รัฐธรรมนูญขึ้นอีก **ในที่สุดคนไทยก็คงต้องพึ่งพระบรมเดชานุภาพของพระเจ้าอยู่หัวฯ ให้ทรง แก้ไขเยียวยาให้ เหมือนวิกฤติการณ์ทุกครั้งที่ผ่านมา**

ลองนำนิติราชประเพณีทั้ง 6 ประการอันเป็นพระราชจริยวัตรอันงดงามของพระมหากษัตริย์ไทยมา พิจารณาอย่างละเอียดถี่ถ้วนและลึกซึ้งแล้วก็ต้องยอมรับว่า สถาบันพระมหากษัตริย์ของไทยเป็น**ศูนย์รวมของ ความคิด จิตใจ และการบริหาร ปกครองบ้านเมือง**อย่างแท้จริง หากใช้รัฐธรรมนูญหรือสภาผู้แทนราษฎร วุฒิสภา คณะ รัฐมนตรีหรือองค์กรอิสระต่าง ๆ แต่อย่างใด ความเป็นศูนย์รวมของความคิด จิตใจ การบริหารปกครอง บ้านเมืองนี้เองทำให้เกิดมีพระราชอำนาจ และได้ทรงใช้พระราชอำนาจตามนิติราชประเพณีที่มีได้มีบทบัญญัติแห่ง รัฐธรรมนูญบัญญัติไว้ขึ้น และที่ยังไม่มีผู้ใดรวบรวมไว้ให้เป็นหมวดหมู่เพื่อการศึกษาอย่างเป็นระบบ ผู้เขียนจึง พยายามประมวลรวบรวมไว้เป็นปฐมบท เพื่อจะมีผู้ศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมในโอกาสต่อ ๆ ไป

พระราชอำนาจที่จะทรงแก้ไขวิกฤติการณ์ของประเทศ

วิกฤติการณ์บางอย่างที่เกิดขึ้นในประเทศ ไม่อยู่ในความรับผิดชอบที่รัฐบาลจะเข้าไปแก้ไขเยียวยาได้ด้วย ตนเอง เพราะเป็นเรื่องที่เกิดความขัดแย้งระหว่างมหาชนกับรัฐบาลในขณะต่าง ๆ ดังกรณี เหตุการณ์เมื่อวันที่ 14 ตุลาคม 2516 และเหตุการณ์พฤษภาคม 2535

ในเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 มหาชนได้รวมตัวกันเดินขบวนขับไล่จอมพลถนอม กิตติขจร พลเอก ประภาส จารุเสถียร และพันเอกณรงค์ กิตติขจร เกิดการชนชวาระหว่างคนไทยด้วยกัน กฎหมายไม่อาจใช้บังคับได้ พระเจ้าอยู่หัวฯ ทรงใช้พระบารมี พระเมตตา พระปรีชาญาณ ตลอดจนอาศัยความจงรักภักดีของประชาชน เข้าแก้ไข สถานการณ์ให้สงบเรียบร้อยลงได้

พระองค์พระราชทานพระราชดำรัสกับทุกฝ่าย ว่า

"...ขอให้ทุกฝ่ายทุกคนจงระงับเหตุแห่งความรุนแรงด้วยการ ตั้งสติยับยั้ง เพื่อให้ชาติบ้านเมืองคืนสู่สภาพปกติโดยเร็ว"

ทรงตรัสกับฝ่ายรัฐบาล ว่า

"...ขอให้ทางฝ่ายรัฐบาลอย่าได้ทำร้ายแก่นักเรียน นิสิต นักศึกษา ประชาชนเป็นอันขาด ไม่ว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐจะถูกยั่ว โทสะอย่างไร และถึงแม้จะมีการทำร้ายตำรวจ ทหาร ก่อนด้วย มีด ไม้ หรือแม้แต่ระเบิดขวด ก็ขออย่าได้ทำร้ายตอบ..."

เมื่อการปะทะกันรุนแรงขึ้น ประชาชนต่างกรูเข้าไปในพระตำหนักจิตรลดารโหฐานเพื่อฟังพระบารมี พระองค์ทรงมีพระบรมราชโองการให้ทหารมหาดเล็กรักษา พระองค์ทุกคนถอดกระสุนปืนทั้งหมด ได้ทรงแนะนำให้นายกรัฐมนตรีขณะนั้นกราบถวายบังคมลาออกจากตำแหน่ง จนเหตุร้ายผ่านไป ได้ทรงแต่งตั้ง นายสัญญา ธรรมศักดิ์ เป็นนายกรัฐมนตรีและทรงแต่งตั้งสมาชิกแห่งชาติขึ้นเพื่อเลือกบุคคลมาทำหน้าที่สภานิติบัญญัติแห่งชาติไปก่อน ด้วยเหตุผล

"...โดยที่สถานการณ์ปัจจุบันยังไม่เป็นที่ไว้วางใจ และรากฐานการปกครองราชอาณาจักรก่อนที่จะประกาศใช้รัฐธรรมนูญ ยังไม่มั่นคงพอที่จะวางพระราชหฤทัยได้ นอกจากนั้น ยังมีพระราชประสงค์ที่จะให้ประชาราษฎร์ได้เข้ามามีส่วนในการวางรากฐานการปกครอง เสียแต่การนั้น..."

ในช่วงเวลาเกิดวิกฤติการณ์เมื่อเดือนพฤษภาคม 2535 ก็มีลักษณะคล้ายกับเหตุการณ์ตุลาคม 2516 มีการเดินขบวนขับไล่รัฐบาลของพลเอก สุจินดา คราประยูร จนเกิดการปะทะกันถึงขั้นสูญเสียชีวิต พระเจ้าอยู่หัวฯ ทรงเรียกทั้งพลเอก สุจินดา คราประยูร และพลตรี จำลอง ศรีเมือง เข้าเฝ้าเพื่อทรงตักเตือนแก้ไขปัญหา ดังกระแสพระราช ดำรัส ว่า

"...ปัญหาของวันนี้ ไม่ใช่ปัญหาของการบัญญัติหรือแก้ไขรัฐธรรมนูญ แต่ปัญหาทุกวันนี้ คือความปลอดภัย และขวัญของประชาชน ซึ่งเดี๋ยวนี้ประชาชนทั่วไปทุกแห่ง ทุกหน มีความหวาดระแวงว่าจะเกิดอันตราย มีความหวาดระแวงว่าประเทศชาติจะล่มจม โดยที่จะแก้ไขลำบาก... ถ้าหากว่าเราไม่ทำให้สถานการณ์อย่าง 3 วันที่ผ่านมานี้สิ้นสุดไปได้ ฉะนั้นก็ขอให้โดยเฉพาะสองท่านคือพลเอกสุจินดา และพลตรีจำลอง ช่วยกันคิด คือหันหน้าเข้าหากัน ไม่ใช่เผชิญหน้ากัน เพราะว่าเป็นประเทศของเรา ไม่ใช่ประเทศของหนึ่งคน สองคน เป็นประเทศของทุกคน ต้องเข้าหากัน ไม่เผชิญหน้ากัน...เวลาคนเราเกิดความบ้าเลียด ปฏิบัติการรุนแรงต่อกัน มันล้มตัว ลงท้ายก็ไม่รู้ว่าตีกันเพราะอะไร แล้วก็แก้ปัญหอะไร เพียงแต่ว่า จะต้องเอาชนะ แล้วก็ใครจะชนะ ไม่มีทางชนะ อันตรายทั้งนั้น มีแต่แพ้ คือต่างคนต่างแพ้ ผู้ที่เผชิญหน้าก็แพ้ แล้วก็ที่แพ้ที่สุดก็คือประเทศชาติ ประชาชนจะเป็นประชาชนทั้งประเทศไม่ใช่ประชาชนเฉพาะในกรุงเทพมหานคร ถ้าสมมติว่า กรุงเทพมหานครเสียหาย ประเทศก็เสียหายไปทั้งหมด แล้วก็จะมีประโยชน์อะไร ที่จะทะเลาะกันว่าชนะ เวลาอยู่บนกองสิ่งปรักหักพัง

ฉะนั้นจึงขอให้ทั้งสองท่านเข้ามา คือไม่เผชิญหน้า แต่ต้องหันหน้าเข้าหากัน และสองท่านนี้เท่ากับเป็นผู้แทนของฝ่ายต่างๆ คือ ไม่ใช่สองฝ่าย คือฝ่ายต่างๆ ที่เผชิญหน้ากันให้ช่วยกันแก้ปัญหาปัจจุบันนี้ คือความรุนแรงที่เกิดขึ้น แล้วก็เมื่อเยียวยาปัญหานี้ได้แล้ว จะมาพูดกัน ปรีक्षाกันว่าจะทำอย่างไรสำหรับให้ประเทศไทยได้มีการสร้างพัฒนาขึ้นมาได้ กลับมาคืนได้โดยดี อันนี้เป็นเหตุผลที่เรียกท่านทั้งสองมา และก็เชื่อว่าทั้งสองท่านก็เข้าใจว่าจะเป็นผู้ที่ได้สร้างประเทศจากสิ่งปรักหักพัง แล้วก็จะได้ผลใน

เหตุการณ์ประวัติศาสตร์ที่คนไทยปะทะกันเองถึงขั้นต้องสูญเสียเลือดเนื้อทั้ง 2 ครั้งสงบลงได้เพราะพระบรมเดชานุภาพแห่งพระมหากษัตริย์ที่ได้สั่งสมความเชื่อมั่น ความเป็นประมุขที่แท้จริง ตามนิติราชประเพณี เมื่อมีเหตุการณ์เช่นนี้ กำลังจะเกิดหรือมีเค้าลางว่าจะเกิด ก็ทำให้คนไทยทุกคนยังคงคาดหวังว่าพระมหากษัตริย์จะทรงปกป้องคุ้มกันมิให้เกิดกับประชาชนและประเทศชาติได้

พระราชอำนาจที่จะทรงให้คำปรึกษาแนะนำ

พระราชอำนาจนี้แยกได้เป็น 2 ระดับ คือ ระดับรัฐบาล กับ ระดับองค์กรและประชาชนทั่ว ๆ ไป ซึ่งไม่มีบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญฉบับใด ๆ กำหนดไว้ แต่โดยนิติราชประเพณีที่พระมหากษัตริย์ทรงปฏิบัติมาโดยตลอด ทำให้เกิดพระราชอำนาจนี้ขึ้น และทรงใช้อำนาจนี้โดยชอบธรรม

ก. ระดับรัฐบาล

ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐบาลทุกรัฐบาลกับพระมหากษัตริย์เป็นไปด้วยความราบรื่นตลอดมา ทุกรัฐบาลต่างสำนึกกว่าเป็น "รัฐบาลในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ" ใช้อำนาจบริหารทางคณะรัฐมนตรี จึงมีเรื่องต้องถวายบังคมทูลถวายรายงานและขอรับพระราชทานคำปรึกษาแนะนำต่าง ๆ โดยการขอเข้าเฝ้าถวายรายงานและขอพระราชทานคำปรึกษาแนะนำ ซึ่งสามารถกระทำได้ตลอดเวลา บางครั้งก็อาจจะทรงมีพระราชดำริให้เข้าเฝ้าหรือทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ราชเลขาธิการเชิญพระราชกระแสไปแจ้งนายกรัฐมนตรีทราบ บางครั้งก็ทรงมีกระแสรับสั่งผ่านสื่อสารมวลชนในพระราชวโรกาสต่าง ๆ เช่น การแก้ไขปัญหาความรุนแรงใน 3 จังหวัดภาคใต้ที่ทรงให้รัฐบาลพยายามใช้หลัก เข้าใจ เข้าถึง และพัฒนา หรือแม้แต่การเข้าเฝ้าอย่างไม่เป็นทางการในงาน ราชพิธี การตามเสด็จพระราชดำเนินไปต่างจังหวัดก็เป็นโอกาสที่นายกรัฐมนตรี รัฐมนตรีต่าง ๆ เข้าเฝ้าถวายรายงานและพระราชทานคำปรึกษาแนะนำ

ตัวอย่างเช่น ในวาระทรงครองราชย์ครบ 25 ปี ใน พ.ศ. 2514 รัฐบาลจะขอพระราชทานพระบรมราชานุญาตสร้างพระบรมราชานุสาวรีย์แด่พระองค์ท่าน ก็ทรงพระราชทานคำแนะนำให้สร้างถนนดีกว่า รัฐบาลก็ได้สร้างถนนรัชดาภิเษกเป็นถนนวงแหวนขึ้น เมื่อมีเหตุการณ์ผู้ก่อการร้ายต่างชาติยึดสถานทูตอิสราเอล เมื่อวันที่ 28 พฤษภาคม 2514 พระองค์ได้พระราชทานคำแนะนำต่าง ๆ ซึ่งนายกรัฐมนตรีได้รับใส่เกล้าฯ มาปฏิบัติ สามารถเจรจากับผู้ก่อการร้ายได้จนยอมปล่อยตัวประกัน ฯลฯ

ข. ระดับองค์กรและประชาชนทั่ว ๆ ไป

พระมหากษัตริย์ทรงใช้พระราชอำนาจพระราชทานคำแนะนำในเรื่องต่าง ๆ รวมทั้งพระบรมราโชวาทให้แก่บุคคล คณะบุคคล ในวโรกาสต่าง ๆ อยู่เสมอ เช่น ในวโรกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา ทรงพระราชทานพระราชดำรัสถึงเรื่องสำคัญ ๆ ที่เป็นปัญหาของประเทศชาติ ทรงได้ให้ข้อพิจารณาแนวทางปฏิบัติที่เป็นคุณอนันต์ เช่น เรื่อง รู้รักสามัคคี ขาดทุนกำไร เศรษฐกิจพอเพียง ฯลฯ พระราชทานพระบรมราโชวาทแก่ข้าราชการทหาร ตำรวจ พลเรือน ในวาระต่าง ๆ ซึ่งองค์กรและบุคลากรเหล่านั้นต่างมีความปลื้มปีติยินดีที่ได้รับพระราชทานพระราชดำรัสพระบรมราโชวาท

ข้อที่พึงสังเกตก็คือ องค์กร บุคคล กลุ่มบุคคล ข้าราชการต่าง ๆ จะนำกระแสพระราชดำรัส พระบรมราโชวาท คำแนะนำ ไปปฏิบัติมากขึ้นน้อยเพียงใด ยังไม่มีการประเมินตรวจสอบ แต่ก็เชื่อว่ามิได้นำไปปฏิบัติอยู่บ้างตามอหยาตัย มิได้มีการบังคับ เป็นไปตามความสมัครใจ

พระราชอำนาจที่จะทรงตักเตือน

ในฐานะที่พระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขของประเทศ ทรงใช้อำนาจนิติบัญญัติทางรัฐสภา อำนาจบริหารทางคณะรัฐมนตรี อำนาจตุลาการทางศาล หน่วยงานเหล่านี้พร้อมสถาบันต่าง ๆ ที่มีตามรัฐธรรมนูญ จะต้องปฏิบัติงานแทนพระองค์ พระมหากษัตริย์จึงทรงมีพระราชอำนาจที่จะให้คำตักเตือนในวโรกาสต่าง ๆ เช่น พระราชดำรัสในพิธีเปิดประชุมรัฐสภา ในสมัยประชุมแรกหลังการเลือกตั้ง จะทรงพระราชทานโอวาทตักเตือนในการปฏิบัติ

หน้าที่ หรือ พระราชดำรัสต่อคณะรัฐมนตรีในวันถวายสัตย์ปฏิญาณ รวมทั้งเมื่อผู้พิพากษาและตุลาการศาลยุติธรรม ศาลรัฐธรรมนูญ ศาลปกครอง ศาลทหาร ได้ถวายสัตย์ปฏิญาณว่าจะจงรักภักดีต่อองค์พระมหากษัตริย์ จะปฏิบัติหน้าที่ในพระปรมาภิไธยด้วยความซื่อสัตย์สุจริต ปราศจากอคติทั้งปวง ฯลฯ พระองค์ก็จะพระราชทานพระบรมราโชวาทเป็นการตักเตือนให้ปฏิบัติหน้าที่โดยคำนึงถึงความซื่อสัตย์สุจริตและการปฏิบัติตามคำกล่าวปฏิญาณอย่างเคร่งครัด

พระราชอำนาจที่จะทรงพัฒนาและสนับสนุน

ตามนิตราษประเพณีที่ถือว่าพระมหากษัตริย์จะทรงปฏิบัติต่อราษฎรประหนึ่งบิดาต่อบุตร ที่จะทรงบำรุงประเทศชาติและประชาชน จึงมีพระราชดำริในการพัฒนาและแก้ไขปัญหาให้กับประชาชน ด้วยการจัดตั้งศูนย์ศึกษาการพัฒนาตามพระราชดำริต่าง ๆ บ้าง พระราชทานพระราชดำริให้รัฐบาลก่อสร้างเขื่อน อ่างเก็บน้ำขนาดใหญ่บ้าง โครงการทฤษฎีใหม่และเศรษฐกิจพอเพียง ฯลฯ ซึ่งจะนำกล่าวในรายละเอียดในตอนที่ว่าด้วย พระบรมเดชานุภาพแห่งรัชกาลที่ 9

พระราชอำนาจที่จะทรงปลดปล่อยทุกข์ให้ราษฎร

การถวายฎีการ้องทุกข์โดยตรงต่อพระมหากษัตริย์ เป็นวัฒนธรรมและความเชื่อของคนไทยที่มีมาแต่สมัยสุโขทัย ผู้มีความทุกข์เดือดร้อนสามารถยื่นกระดิ่งร้องทุกข์ต่อพระมหากษัตริย์ได้ ต่อมาในรัชกาลที่ 4 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ใชวิธีแขวนกลองไว้ที่หน้าประตูพระบรมมหาราชวัง และทรงออกประกาศระเบียบในการร้องทุกข์โดยเปิดโอกาสให้ประชาชนสามารถทูลเกล้าฯ ถวายฎีกาได้โดยตรงต่อพระองค์ ด้วยความเชื่อและธรรมเนียมปฏิบัติเช่นนี้ได้เป็นมรดกตกทอดมาถึงปัจจุบัน

พระราชอำนาจที่จะทรงปลดปล่อยทุกข์ให้แก่ราษฎร เพื่อขอพระราชทานอภัยโทษได้นำเสนอไว้แล้ว จึงจะไม่นำมากล่าวซ้ำอีก แต่จะนำเสนอพระราชอำนาจที่จะทรงปลดปล่อยทุกข์ทั่ว ๆ ไป ดังนี้

1. ทุกข์อันเกิดจากการกระทำผิดอื่นที่มีไซในคดีอาญา เช่น ผิดวินัย ผิดระเบียบปฏิบัติ ก็จะทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้หน่วยงานเจ้าของอำนาจที่ไต่ลงโทษ ผู้ถวายฎีกาพิจารณาทบทวนให้ความเป็นธรรม
2. ทุกข์อันเกิดจากการกระทำของส่วนราชการ ก็จะทรงส่งเรื่องราวดังกล่าวไปยังส่วนราชการที่เกี่ยวข้องเพื่อตรวจสอบและแก้ไขปัญหา
3. ทุกข์ที่ขอพระราชทานความเป็นธรรม จะจัดส่งให้องค์กรที่มีอำนาจดำเนินการ หากเป็นการขอพระราชทานพระบรมราชนุเคราะห์จากพระองค์โดยตรง ก็จะทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ตามความเหมาะสม หากเป็นปัญหาส่วนรวมก็จะทรงใช้วิธีการอื่น ๆ เช่น ขอพระราชทานน้ำ ก็จะทรงพระมหากษัตริย์คุณจัดสรรน้ำให้ด้วยการพัฒนาตามโครงการต่าง ๆ หรือทรงมีโครงการพระราชดำรินั้น

สิ่งที่ขอพระราชทานความช่วยเหลือบางเรื่องก็ไม่เกี่ยวกับพระมหากษัตริย์คุณของพระองค์เอง แต่ก็เป็นไปโดยพระบรมเดชานุภาพเคราะห์ที่ต้องผ่านหน่วยงานต่าง ๆ ของราชการ ส่วนราชการนั้น ๆ ต้องน้อมรับพระราชอำนาจดำเนินการแก้ไขความทุกข์ความเดือดร้อนเหล่านั้น

สรุป

พระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์ตามนิตราษประเพณีที่มีมาแต่โบราณนี้ แม้จะไม่มีบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ แต่ก็ด้วยพระบรมเดชานุภาพ ความศรัทธา ความเลื่อมใสในองค์พระมหากษัตริย์ที่มีพระราชจริยาวัตรให้ความคุ้มครองปกป้องดูแลประเทศชาติและประชาชนมาโดยตลอด เมื่อทรงใช้พระราชอำนาจในการแก้ไขวิกฤตการณ์ของประเทศ จึงเกิดสัมฤทธิผลอย่างนามหัศจรรย์ยิ่ง

ด้วยพระราชประสพการณ์ ของพระมหากษัตริย์ที่มีต่อการบริหารราชการแผ่นดินของพระมหากษัตริย์รัชกาลปัจจุบัน ทำให้พระราชอำนาจที่จะทรงให้คำปรึกษาแนะนำก็ดี จะทรงตักเตือนรัฐบาล รัฐสภา ศาล องค์กรอิสระ และประชาชนก็ดี รวมทั้งพระราชอำนาจที่จะทรงพัฒนาและสนับสนุน พระราชอำนาจที่จะทรงปลดปล่อย

ความทุกข์ให้แก่ราษฎร เป็นไปด้วยคุณธรรม ด้วยความเมตตา และด้วยสัมพันธภาพที่ดียิ่งระหว่าง พระมหากษัตริย์ - รัฐบาล - ประชาชน มิได้เป็นไปในทางใช้ อำนาจ - สิทธิ ความเป็นปัจเจกชนนิยมแบบตะวันตกเสียทั้งหมด

มรดกทางการปกครองบ้านเมืองและวัฒนธรรมที่ดั่งามเช่นนี้ ควรที่คนไทยทุกคน ทุกหมู่เหล่า รัฐบาล รัฐสภา ศาล องค์กรอิสระ และหน่วยงานของรัฐ จะต้องปรับปรุงทำที่ วิธีการบริหารจัดการในการรับสนองพระบรมราชโองการต่าง ๆ พระราชดำริ และพระบรมราโชวาทเพื่อประโยชน์สุขของประเทศชาติและประชาชนต่อไป

พระบรมเดชาภาพแห่งรัชกาลที่ 9

การศึกษาว่าพระมหากษัตริย์แต่ละพระองค์ในยุคปัจจุบัน จะทรงมีพระบรมเดชาภาพอย่างไร มิได้ศึกษาจากความกล้าหาญ ความสามารถในการรบ การทำสงคราม หรือการแผ่ขยายพระราชอาณาจักรออกไปอย่างกว้างใหญ่ไพศาล เพราะพระราชสถานะได้เปลี่ยนไปจากพระมหากษัตริย์นักรบ มาเป็นพระมหากษัตริย์อันใกล้ชิด ดูแลปกป้องคุ้มครองประชาชนผ่านกลไกทางการเมืองต่าง ๆ ทั้ง คณะรัฐมนตรี รัฐสภา ศาล และองค์กรอิสระต่าง ๆ ลงสู่ราษฎรผู้อยู่ห่างไกลทั้งในมหานคร – เมือง – และชนบท

จากการศึกษาเช่นนี้ กล่าวได้ทันทีว่า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพล อดุลยเดช รัชกาลที่ 9 พระมหากษัตริย์องค์ปัจจุบันทรงมีพระบรมเดชาภาพแม่ไพศาล ปกป้องคุ้มครองประเทศชาติและประชาชนให้ตั้งอยู่ในความมั่นคง ความเป็นปกติสุขและความเจริญก้าวหน้าอย่างหาที่เปรียบมิได้

พระปฐมบรมราชโองการ

เมื่อวันที่ 9 มิถุนายน 2489 ขณะมีพระชนมายุได้ 18 ปี 6 เดือน 4 วัน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ พระองค์ปัจจุบัน ได้เสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติ ตามกฎมณเฑียรบาลว่าด้วยการสืบสันตติวงศ์ พ. ศ. 2467 และด้วยความเห็นชอบของสภาผู้แทนราษฎร

พระราชพิธีบรมราชาภิเษกได้มีขึ้นตอนที่สำคัญคือ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ทรงเปลี่ยนฉลองพระองค์เป็นเสวตพัสตร์ ทรงสะพักขาขลิบทอง ประทับเหนือ ตั่งไม้อุทุมพรบนพระมณฑปพระกระยาสนาน สมเด็จพระสังฆราชเจ้ากรมหลวงวชิรญาณวงศ์ ถวายน้ำพระพุทธมนต์ ทรงสงรมูรธาภิเษกด้วยน้ำที่เจือน้ำจากปัญจมหานทีในอินเดีย คือ แม่น้ำคงคา ยมนา อีรวตี สรรภู มหิ และน้ำจากปัญจสุทธคงคาอันเป็นแม่น้ำสำคัญของไทยทั้ง 5 คือ แม่น้ำเจ้าพระยา เพชรบุรี ราชบุรี ป่าสัก บางปะกง และน้ำ 4 สระได้แก่ สระเกศ สระแก้ว สระคงคา และสระยมนา ในจังหวัดสุพรรณบุรี ซึ่งเคยใช้เป็นน้ำสงมาแต่โบราณ

เมื่อทรงสงรมูรธาภิเษกแล้ว ทรงผลัดพระภูษาเป็นเครื่องบรมขัตติยราชภูษิตาภรณ์สำหรับบรมราชาภิเษกเสด็จออกประทับพระที่นั่งอัฐทิศภายใต้สทปฏูลเศวตฉัตร ณ พระที่นั่งไพศาลทักษิณ สมาชิกรัฐสภาถวายน้ำอภิเษกแทนราชบัณฑิต อันเป็นการดัดแปลงให้เหมาะสมแก่กาลสมัยว่าได้ทรงได้รับความยินยอมจากปวงชนและพราหมณ์พิธีถวายน้ำเทพมนต์ เวียนจนครบ 8 ทิศ เจ้าพระยาศรีธรรมมาธิบดี ประธานวุฒิสภาถวายพระพรเป็นภาษามคธ นายเพียร ราชธรรมนิเทศ ประธานสภาผู้แทนราษฎรถวายพระพรเป็นภาษาไทย พระราชครูวามเทพมุนี ถวายนพปฏูลเศวตฉัตร

จากนั้นเสด็จพระราชดำเนินสู่พระที่นั่งภัทรบิฐในพระที่นั่งไพศาลทักษิณองค์ เดิม พระราชครูวามเทพมุนี ร่ายเวทเปิดศิวาลัยไภลาศแล้วทูลเกล้าฯ ถวายพระสุพรรณบัฏ จารึกพระปรมาภิไธยว่า “ พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มหาจักรีบรมราชูปถัมภ์ จักรีนฤพดินทร สยามินทราธิราช บรมนาถบพิตร ” ถวายเครื่องราชกกุธภัณฑ์ เครื่องราชูปโภคและพระแสงอัษฎาวุธ จากนั้นได้ถวายพระพรชัยมงคลด้วยภาษามคธ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ มีพระปฐมบรมราชโองการตอบเป็นภาษาไทยพระราชทานอารักขาแก่ประชาชนชาวไทยว่า “ เราจะครองแผ่นดินโดยธรรม เพื่อประโยชน์สุขแห่งมหาชนชาวสยาม ” พระราชครูวามเทพมุนีรับพระบรมราชโองการด้วยภาษามคธและภาษาไทยว่า “ ข้าพระพุทธเจ้าขอรับพระบรมราชโองการพระบัณฑูรสุรสิงหนาท ประถมธรรมิกราชวาจา ด้วยเกล้าด้วยกระหม่อมขอเดชะ ” ต่อจากนั้นพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ทรงหลังทักษิณทกตั้ง พระราชสัตยาธิษฐานจะทรงปฏิบัติพระราชกรณียกิจ ปกครองราชอาณาจักรไทยโดยทศพิธราชธรรมจรยา เป็นอันที่สุดชั้นตอนสำคัญของพระราชพิธี

ในการปฏิบัติพระราชกรณียกิจเพื่อประเทศชาติและประชาชน พระองค์ทรงเน้นเป้าหมายสำคัญอยู่ที่ประเทศชาติและประชาชน ดังที่พระองค์ทรงตอบ คำถามในภาพยนตร์สารคดีเรื่อง “ขวัญของชาติ” ที่ฉายทางสถานีโทรทัศน์ บี. บี. ซี. ประเทศอังกฤษ ในช่วงเวลาประมาณปี 2526 ว่า

“อันดับแรกคือ ความมั่นคง คือ ความมั่นคงของประชาชน ประชาชนไทยต้องต่อสู้เพื่อเสรีภาพ เพื่อเอกราช ฉะนั้นสิ่งที่สำคัญคือ จะต้องเป็นแม่ทัพที่ดี และหลังจากนั้นเมื่อประเทศสงบลงบ้างแล้ว ก็จึงมีความสงบเรียบร้อย มีกฎหมายและการบริหารราชการแผ่นดิน และต่อจากนั้นในขณะเดียวกันจะต้องมีอาหารพอกิน มีปัจจัยต่าง ๆ ที่เพียงพอแก่การมีบ้านที่ดี มีที่อยู่อาศัย อะไรทำนองนั้น เหล่านี้เป็นสิ่งจำเป็น หลังจากนั้นจะต้องมีความเป็นระเบียบของสังคมกับสิ่งต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับจิตใจ หมายความว่า เราต้องเป็นคนดีเพื่อจะได้ไม่เกิดความปั่นป่วน เพราะคนดีมักไม่ก่อเรื่องมากนัก เพราะฉะนั้นเราจึงต้องมีศาสนา แต่พระเจ้าแผ่นดินก็เป็นผู้นำทางศาสนาด้วย...”

ตามกระแสพระราชดำรัสที่ได้อัญเชิญมาและภายใต้พระปฐมบรมราชโองการ สามารถสรุปชี้ชัดให้เห็นว่า พระเจ้าอยู่หัวฯ ทรงเน้นเป้าหมายสำคัญของชาติไทยไว้ที่ ความมั่นคงปลอดภัย และ ความเจริญก้าวหน้าของประเทศและประชาชน ในการจัดการให้บรรลุเป้าหมายสำคัญของชาติทั้ง 2 ประการ ก็จะทรงเน้นย้ำที่ “จิตใจ” ของคนไทยเสมอ กล่าวคือ ทรงเน้นย้ำให้คนไทยและผู้เกี่ยวข้อง

1. “...ต้องปฏิบัติตนด้วยความเข้มแข็งที่สุด โดยไม่เบียดเบียนผู้อื่น แล้วพยายามร่วมมือกัน ถ้าเห็นสิ่งใดที่ไม่ดีงามให้ช่วยกันปราบปราม หรือช่วยกัน แก้ไขด้วยความตั้งใจจริง...”
2. มี “...ความเข้มแข็งของจิตใจ...จะทำให้เผ่าพันธุ์ชาติไทยยังคงอยู่ต่อไปด้วยความมั่นคง ด้วยความเจริญ และทุกคนจะได้รับความสุขความสบายทุกอย่าง แม้โลกของเราอยู่ในระยะที่ปั่นป่วนเท่าใด ความคิดต่าง ๆ จะผันแปรไปทางใดและมีการชักชวนให้แตกสามัคคีน้อยอย่างไรก็ตาม ชาติไทยก็ยังคงอยู่ได้ถ้ารักษาความเข้มแข็งและสามัคคี...”
3. “...ประชาชนอยู่ในแผ่นดินจึงต้องมีหน้าที่ที่จะร่วมกันประกอบกรณียกิจ เพื่อป้องกันรักษาแผ่นดินให้ดำรงมั่นคงอยู่ตลอดไป...”
4. “...ทำให้ประชาชนสามารถปกครองรักษาถิ่นฐานของตนเองได้โดยมีสวัสดิภาพและอิสรภาพเต็มที่ ในการนี้ทางราชการมีหน้าที่อันจำเป็นที่สุด ที่จะต้องพิทักษ์คุ้มครองให้มีความสงบและปลอดภัย ทั้งจะต้องช่วยเหลือสนับสนุนโดยทางวิชาการ ทั้งด้าน เทคนิค และด้านเศรษฐกิจสังคม เพื่อให้เขาช่วยตัวเองและพัฒนาตัวเองได้ ในการอาชีพ การครองชีพและการอยู่ร่วมกันโดยสามัคคีธรรม...”

ฯลฯ

และพระองค์ทรงเน้นเรื่อง “ ความสงบสุขของประชาชนเป็นความสำคัญที่จะทำให้ประเทศมีความมั่นคงได้”

พระปฐมบรมราชโองการที่ดี เป้าหมายของชาติตามนัยที่พระองค์ทรงมีกระแสพระราชดำรัสในที่ต่าง ๆ ก็ดี และหลักปฏิบัติสำคัญ ๆ ข้างต้นก็ดี ล้วนเป็นสิ่งที่คนไทยและรัฐบาลไทยในชุดหลัง ๆ นี้ ไม่ค่อยได้ศึกษาพิจารณานำมาใช้เกล้าๆ ปฏิบัติมากนัก ตรงกันข้ามกลับนำแนวความคิด หลักการ และ วิธีบริหารจัดการอันหลากหลายเข้ามาทดลองใช้กับประเทศชาติ ผิดบ้างถูกบ้าง เกิดความเสียหายให้กับประเทศชาติและประชาชน ซ้ำแล้วซ้ำเล่า คนไทยและรัฐบาลไทยยุคปัจจุบัน ควรจะกลับมาทบทวนพิจารณานำพระปฐมบรมราชโองการ พระราชดำริ พระราชดำรัส

หรือพระบรมราชาบาทของพระองค์มาใช้อย่างจริงจัง ให้สมกับที่ทรงเป็นประมุขของชาติที่ทรงรักและห่วงใยใน
ราษฎรของพระองค์

พระราชดำริ

พระราชดำริของพระเจ้าอยู่หัวฯ รัชกาลที่ 9 มีมากมาย มีโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ เกิดขึ้น 3,298 โครงการ (นับถึงปี 2546) ทั้งด้านการเกษตร สิ่งแวดล้อม สาธารณสุข ส่งเสริมอาชีพ พัฒนาแหล่งน้ำ คมนาคมสื่อสาร สวัสดิการสังคม และอื่น ๆ ที่แสดงถึงพระอัจฉริยภาพในทางความคิดและการดำเนินงาน เพื่อความ ชัดเจนและเป็นประโยชน์ต่อคนไทย รัฐบาลไทย จะขอประมวลแยกแยะให้เห็นถึงแนวความคิดในแต่ละสาขาการ บริหารจัดการตามที่สามารถประมวลได้ดังนี้

1. ด้านความมั่นคง

แนวความคิดที่เกี่ยวข้องกับความมั่นคงในพระราชทัศนะของรัชกาลที่ 9 ทรงมองความมั่นคงของประเทศ ไทยว่า

“ประเทศชาติประกอบด้วยผืนแผ่นดินกับประชาชน และผืน
แผ่นดินนั้นเป็นที่เกิดที่อาศัย ที่อำนวยประโยชน์สุขความมั่นคง
ร่มเย็นแก่ประชาชน ให้สามารถรวมกันอยู่เป็นปึกแผ่นเป็นชาติ
ได้...ด้วยเหตุนี้ประชาชนผู้อยู่ในแผ่นดิน จึงต้องมีหน้าที่
ร่วมกันประกอบกรณียกิจ เพื่อป้องกันรักษาผืนแผ่นดินไว้ ให้
ดำรงมั่นคงอยู่ตลอดไป ผู้เป็นทหารนั้นถือว่ามีหน้าที่ในการป้อง
รักษาประเทศโดยตรง ต้องรับผิดชอบและรักษาหน้าที่ไว้ด้วย
ชีวิต”

พระราชดำรินี้ต้องถือเป็นยุทธศาสตร์หลักของคนไทยและรัฐบาลไทยในการรักษาความมั่นคงของ ประเทศเลยทีเดียว และทรงเน้นย้ำความมั่นคงของชาติอยู่ที่ประชาชน

“...การที่ประเทศชาติจะมีความมั่นคงได้ ก็ต้องอาศัยการ
ช่วยเหลือให้ประชาชนอยู่เย็นเป็นสุข มีความก้าวหน้า ซึ่ง
การเกษตรและความรู้วิชาการต่าง ๆ ที่เกี่ยวพันกับ
เกษตรศาสตร์ จะสามารถช่วยให้อำเภอมีความเป็นปึกแผ่น
ได้ เพราะสามารถจะช่วยเหลือประชาชนให้มีความเจริญได้”

“จุดหมายสำคัญ ของการรักษาความมั่นคงของบ้านเมือง
นั้น อยู่ที่การทำให้ประชาชนสามารถปกครองรักษาถิ่นฐานของ
ตนเองได้ โดยมีสวัสดิภาพและอิสรภาพเต็มที่ ในการนี้ทาง
ราชการมีหน้าที่ อันจำเป็นที่สุดที่จะต้องพิทักษ์คุ้มครองให้มี
ความสงบและปลอดภัย ทั้งจะต้องช่วยเหลือสนับสนุนโดยทาง
วิชาการ ทั้งด้านเทคนิคและด้านเศรษฐกิจสังคม เพื่อให้เขา
ช่วยตัวเองและพัฒนาตัวเองได้ในการอาชีพ การครองชีพ และ
การอยู่ร่วมกันโดยสามัคคีธรรม...”

2. ด้านการบริหารราชการแผ่นดิน

แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารราชการแผ่นดิน ตามแนวพระราชดำริของ รัชกาลที่ 9 ที่สำคัญ มีดังนี้

1) การบริหารราชการแผ่นดินจะต้องยึดเอาความเจริญผาสุกและความ ต้งมั่นของบ้านเมืองเป็น สำคัญ

“ความเจริญผาสุกและความต้งมั่นของบ้านเมือง เป็นสิ่งสำคัญที่สุด ที่บุคคลพึงรำลึกถึงและพึงประสงค์ และความเจริญมั่นคงนั้นจะ เกิดขึ้นมิได้ ก็ด้วยผู้บริหารทุกฝ่ายมุ่งกระทำการงานด้วยความ บริสุทธิ์ใจ ด้วยความต้งใจจริง และด้วยความคิดพิจารณาโดย สติรอบคอบ ทั้งเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมยิ่งกว่าส่วนอื่น...”

2) “... คณะรัฐมนตรีนี้ก็มีงานที่สำคัญที่สุด ความเป็นอยู่จะดีจะก้าวหน้าของประเทศชาติ บ้านเมืองและประชาชนก็อยู่ที่การปฏิบัติของคณะรัฐบาลเป็นส่วนใหญ่ เพราะคำว่า รัฐบาลก็หมายความว่า เป็นผู้ ที่รักษารัฐ ผู้ที่ทำนุบำรุงรัฐ รัฐนั้นคือประเทศชาติ ส่วนรวม หรือถ้าพูดถึงคณะรัฐมนตรี รัฐมนตรีก็เป็นมนตรีในรัฐ มนตรีก็คือผู้ที่มีความสำคัญมีความรู้มีความต้งใจที่จะทำงาน รัฐก็คือ ประเทศชาติส่วนกลางและมนตรีของรัฐนั้นก็เป็นผู้ใหญ่ของรัฐ เป็นผู้ที่สามารถที่จะใช้ความรู้และนำความรู้ นั้นมาปฏิบัติ ทั้งหมดนี้นอกจากมีความต้งใจมั่นแล้ว ก็มีความ ต้งใจตามที่ได้ปฏิญาณว่าจะซื่อสัตย์ สุจริต ซื่อสัตย์สุจริตนี้มีความสำคัญ เพราะถ้าหากว่าแต่ละคน มีความต้งใจแล้ว แต่ไม่มีความซื่อสัตย์สุจริต ก็ไม่มีเป้าหมายที่แน่นอน จะเปะปะไปทางโน้นที่ทางนี้ ไม่มีทางที่จะสำเร็จในงานการใด ๆ ฉะนั้น การที่มีความซื่อสัตย์สุจริตนี้มีความสำคัญอยู่ อันดับแรกก็คือ การให้รู้จักเป้าหมายของงาน คือความ เจริญรุ่งเรืองของประเทศชาติ แต่ละคนก็มีหน้าที่ที่จะปฏิบัติในแต่ละแผนก ก็ต้องพยายามที่จะนำความรู้ ที่มี ความสามารถที่มี และการที่ได้มาเป็นรัฐมนตรี เพื่อที่จะปฏิบัติงานนั้นเป็นผลสำเร็จในแต่ละแผนก นอกจากนั้นก็จะต้องมีความที่เรียกว่าสามัคคีหรือความร่วมมือซึ่งกันและกัน เพื่อที่จะให้บ้านเมืองมีความสำเร็จเรียบร้อย

“... ผู้บริหารทุกฝ่าย มุ่งกระทำการงานด้วยความบริสุทธิ์ใจด้วยความต้งใจจริงและด้วยความคิดพิจารณาโดยสติรอบคอบ ทั้งเห็น แก่ประโยชน์ส่วนรวมยิ่งกว่าส่วนอื่น...”

3) “... สมาชิกวุฒิสภาคือผู้ได้รับมอบหมายจากปวงชน ให้มาปรึกษาหารือการดำเนินการ ปกครองประเทศให้เกิดประโยชน์สุข และความเจริญแก่ชาติบ้านเมืองมากที่สุดเท่าที่จะเป็นได้ ดังนั้น การอภิปรายทั้งปวงจึงควรเป็นไปเพื่อวัตถุประสงค์ดังกล่าวมิใช่เพื่อสิ่งอื่น...”

4) ในทางตุลาการ

“ ผู้ที่ทำหน้าที่พิทักษ์รักษาความยุติธรรมหรือความเป็นธรรมจึงควรระมัดระวังให้มาก คือควรจะได้ทำความเข้าใจให้แน่ชัดว่ากฎหมายนั้นมิใช่ตัวความ ยุติธรรม เป็นเพียงเครื่องมืออย่างหนึ่งในการรักษา และอำนวยความสะดวกเท่านั้น การใช้กฎหมายจึงต้องมุ่งหมายใช้เพื่อรักษาความยุติธรรมมิใช่ รักษาตัวบทกฎหมายเอง และการรักษาความ ยุติธรรมในแผ่นดินก็มีได้วงแคบอยู่เพียงแต่ ขอบเขตของกฎหมาย หากต้องขยายออกไปให้ถึงศีลธรรมจรรยา ตลอดจนเหตุและผลตามความเป็นจริงด้วย”

5) "... ในบ้านเมืองนั้นมีทั้งคนดีและคนไม่ดี ไม่มีใครจะทำให้คนทุกคนเป็นคนดีได้ทั้งหมด การทำให้บ้านเมืองมีความปรกติสุขเรียบร้อย จึงมิใช่การทำให้ ทุกคนเป็นคนดี หากแต่การส่งเสริมคนดี ให้คนดีได้ปกครองบ้านเมืองและควบคุมคนไม่ดีไม่ให้มีอำนาจไม่ให้ก่อความเดือดร้อนวุ่นวายได้"

แล้วการบริหารราชการแผ่นดินในปัจจุบันเป็นอย่างไร ???

3. ด้านการพัฒนาสร้างสรรค์ความเจริญ

ที่ทรงถือเป็นหลักการสำคัญว่า

“ การสร้างสรรค์ความเจริญก้าวหน้าทุกอย่างนั้น ต้องเริ่มต้น ที่การศึกษาพื้นฐานเดิมก่อน เมื่อได้ศึกษาทราบชัดถึงส่วนดี ส่วนเสียแล้ว จึงรักษาส่วนที่ดีที่มีอยู่แล้วให้คงไว้ แล้วพยายาม ปรับปรุงสร้างเสริมด้วยหลักวิชา ด้วยความคิดพิจารณา อัน ประกอบด้วยเหตุผลและความสุจริตจริงใจ ให้ค่อยเจริญออกมา มั่นคงบริบูรณ์ยิ่ง ๆ ขึ้นไป ตามความเหมาะสม ตามกำลัง ความสามารถและตามกำลังเศรษฐกิจที่มีอยู่ การงานทุกสิ่งทุกอย่างในบ้านเมืองจึงจะเจริญก้าวหน้ายิ่ง ๆ ขึ้นไปได้อย่างต่อเนื่อง ไม่หยุดชะงักหาไม่ความขัดข้องล่าช้าต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น จะทำให้ ต้องสิ้นเปลืองกำลังงาน กำลังสมอง กำลังเงินทองไปอย่างน่า เสียหาย โดยไม่มีโอกาสจะกู้กลับคืนมาได้”

แล้วโครงการพัฒนาต่าง ๆ เป็นดังนี้ฤา ???

4. ด้านการศึกษา

ทรงมีพระราชทัศนะในเรื่องการจัดการศึกษาว่า

“... วัตถุประสงค์ของการศึกษานั้นคืออย่างไร กล่าวโดยรวบยอดก็คือ การทำให้บุคคลมีปัจจัยหรืออุปกรณ์สำหรับมีชีวิต อย่างครบถ้วนเพียงพอ ทั้งในส่วนตัววิชาการความรู้ ส่วน ความคิดวินิจฉัย ส่วนจิตใจและคุณธรรมความประพฤติ ส่วน ความขยันอดทนและความสามารถ ในอันที่จะนำความรู้ ความคิดไปใช้ปฏิบัติงานด้วยตนเองให้ได้จริง ๆ เพื่อสามารถ ดำรงชีพอยู่ได้ ด้วยความสุขความเจริญมั่นคงและสร้างสรรค์ ประโยชน์ให้แก่สังคมและบ้านเมืองได้ตามควรแก่ฐานะด้วย...”

และทรงมุ่งให้ผู้มีการศึกษาได้ทำประโยชน์ให้แก่ส่วนรวม

พระราชดำรัสและพระบรมราชาโชวาท

เกือบ 60 ปี แห่งการเสวยราชสมบัติของล้นเกล้าฯ รัชกาลที่ 9 ได้พระราชทานกระแสพระราชดำรัสไว้ มากมาย ที่ทรงแสดงความห่วงใยต่อปัญหาสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ทรงตักเตือนคนไทย รัฐบาลไทยในเรื่องการ ดำรงชีวิต ความซื่อสัตย์สุจริต ฯลฯ ดังตัวอย่างที่ได้ัญเชิญมาแสดงไว้ ณ ที่นี้ คือ

“ การพัฒนาประเทศจำเป็นต้องทำตามลำดับขั้น ต้องสร้างพื้นฐานคือความพอมี พอกิน พอใช้ ของประชาชนส่วนใหญ่ เป็นเบื้องต้นก่อน โดยใช้วิธีการและใช้อุปกรณ์ที่ประหยัด แต่ถูกต้องตามหลักวิชา เมื่อได้พื้นฐานมั่นคงพร้อมพอควรและปฏิบัติได้แล้ว จึงค่อยเสริมความเจริญและฐานะเศรษฐกิจขั้นที่สูงขึ้น โดยลำดับต่อไป หากมุ่งแต่จะทุ่มเทสร้างความเจริญ ยกเศรษฐกิจขึ้นได้รวดเร็วแต่ประการเดียว โดยไม่ใช้แผนปฏิบัติการสัมพันธ์กับสภาวะของประเทศ และของประชาชนโดยสอดคล้องด้วย ก็จะเกิดความไม่สมดุล ในเรื่องต่าง ๆ ขึ้น ซึ่งอาจกลายเป็นความยุ่งยากล้มเหลวได้ในที่สุด”

ลองพิจารณาพระบรมราโชวาทที่พระราชทานแก่ผู้ว่าราชการจังหวัดแบบ CEO

“... ท่านจะต้องปกครอง คำว่า ปกครองนี้ก็หมายถึง ความว่าจัดการให้ผู้ที่บังคับบัญชาและประชาชนมีความเรียบร้อย มีความสามารถที่จะดำเนินชีวิตดีอย่างดี เพื่อให้ดำเนินชีวิตอย่างนั้นจะต้องมีความรู้ในทั้งหลักวิชาต่าง ๆ ... ทั้งวิชาการปกครอง โดยหลักวิชาของรัฐศาสตร์ มีหลักวิชาของนิติศาสตร์ นอกจากนี้ก็มีหลักวิชาของการทำมาหากิน และหลักวิชาทางเศรษฐศาสตร์ 3 อย่างนี้ทั้งไม่ได้ มีความรู้เก่งในทางรัฐศาสตร์ นิติศาสตร์ หรือ ก็แต่ละท่าน หรือแต่ละคนที่เป็นผู้มีความรู้ก็หากันได้ ทำมาหากินได้หมายความว่า ทำงานและได้ค่าตอบแทน แต่ถ้าหากว่าท่านทำอยู่คนเดียว คือว่า ในด้านหลักวิชาเหล่านี้ก็ต้องอาศัยผู้ที่มีความรู้ในด้านอื่น และด้านความรู้ที่สำคัญก็คือ เกษตรศาสตร์ ... เศรษฐศาสตร์...”

“... ผู้ว่าฯ หมายความว่า ว่าราชการ ราชการก็เป็นการของราชา...”

“... ท่านจะเป็นผู้ว่าราชการจังหวัด CEO เมื่อ CEO ตามที่เข้าใจเป็นผู้ที่สั่งการทำอะไรทำให้ได้ผล แต่เขาใช้ CEO เพราะนึกถึงการค้า ผู้ที่เป็น CEO จะทำเงินได้สร้างบริษัท แต่ผู้ว่าราชการจังหวัด CEO ไม่ใช่ทำเงินสร้างบริษัท ทำความเจริญสำหรับพื้นที่ ท้องที่ และโดยเฉพาะประชาชนได้มีความก้าวหน้า มีกินมีความสามารถที่จะทำมาหากินได้ อันนี้พูดอย่างนี้ท่านก็คงรู้สึกตัวว่าเป็นโอวาทหนักเหมือนกัน ที่ท่านมีหน้าที่ที่จะทำให้ประชากรในท้องที่มีความเจริญพอที่จะรวยขึ้นได้...”

“... อีกข้อหนึ่งของ CEO ข้อสุดท้ายคือประสานนั้นต้องประสานงาน ไม่ใช่ประสานงา โดยมากอะอะอะไรก็ประสาน งา กัน แล้วก็มีกร

ทุจริต ทำอย่างไรจึงจะปราบทุจริตได้ ปราบทุจริตจะว่าเป็นเรื่อง ของตำรวจ เรื่องของศาล เป็นเรื่องของพระไม่ใช่ เป็นเรื่องของผู้ว่า **CEO** อย่าให้ข้าราชการ ชั้นไหน ชั้นใด ข้าราชการหรือ ประชาชนมีการทุจริต ถ้ามีทุจริตแล้วบ้านเมืองพัง ที่เมืองไทย พังมาเพราะว่ามีทุจริต ... ตอนนี่ที่บอกว่าเศรษฐกิจกำลังขึ้น ทุจริต กำลังขึ้น ... 10 ปีเมืองไทยน่าจะเจริญ ทุจริตก็จะเจริญ เพราะฉะนั้น ท่านต้องห้ามทุจริตไม่ให้ขึ้น แล้วท่านจะเป็นผู้ว่าราชการจังหวัด **CEO** ที่มีประสิทธิภาพ... ผู้ว่าราชการจังหวัด **CEO** ต้องเป็น คน ที่สุจริต ทุจริตไม่ได้ ถ้าทุจริตแม้แต่นิดเดียวก็ขอแข่ง ให้มีอัน เป็น พูดอย่างนี้หยาบคาย แต่ว่าขอให้มีอันเป็น ถ้าไม่ทุจริต ถ้า สุจริตและมีความตั้งใจในธรรม ขอให้ต่ออายุได้ถึง 100 ปี ถ้า อายุมากแล้วก็แข็งแรง แล้วสุจริตประเทศไทยจะรอดพ้น อันตรายอย่างมาก ...”

พระราชดำรัสในงานพระราชพิธีเฉลิมพระชนมพรรษา พุทธศักราช 2535 (วันเสาร์ที่ 5 ธันวาคม 2535)

“... คนไทย แม้จะมีนิสัยรักความสะอาดสบาย และ มักทำ ตามใจตัวกันเป็นปรกติ แต่ในส่วนลึก ก็เป็นคนมีเหตุผล มีวินัย มีใจจริง และความสำนึกในชาติบ้านเมืองอยู่ด้วยกันแทบทุก ตัวคน เราจึงรวมกันอยู่ได้เหนียวแน่น มีชาติมีประเทศอันตั้ง มั่นเป็นอิสระเสรีมาช้านาน ทั้งสามารถสร้าง สรรค์ความดีความ เจริญต่าง ๆ ไว้เป็นสมบัติของชาติมากมาย ปัจจุบันนี้ รู้สึกว่า บ้านเมืองมีปัญหาและความขัดข้องเกิด ขึ้นไม่สร้างซาเกือบทุก วงการ เป็นเครื่องบ่งบอกชัดเจนว่า ถึงเวลาแล้ว ที่ทุกคนทุก ฝ่ายจะต้องลดความถือดีและการทำตามใจตัวเอง แล้วหันมาหา เหตุผล ความถูกต้องและความรับผิดชอบต่อส่วนรวมกันอย่าง จริงจัง เพื่อกำจัดอคติ และสร้างเสริมความเมตตาสามัคคีใน กันและกัน จักได้สามารถร่วมกันเร่งรัดปฏิบัติสรรพกิจการงาน ให้ประสานสอดคล้อง และปรองดองเกื้อกูลกัน ให้สัมฤทธิ์ ประโยชน์สูงสุดในการธำรงรักษาอิสรภาพ อธิปไตย และความ เป็นไทย ให้ยั่งยืน มั่นคงอยู่ตลอดไป...”

คุณวินี เชียงเถียร ได้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง วาทวิเคราะห์พระราชดำรัสพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอด ดุลยเดช เนื่องในวโรกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา (พ.ศ. 2493 - 2542) ไว้อย่างน่าสนใจ กล่าวคือ

พระราชดำรัสในช่วง พ.ศ. 2493 – 2499 ทรงเน้นเรื่องคุณธรรม ความสามัคคี และความซื่อสัตย์สุจริต ซึ่ง สอดคล้องกับสถานการณ์ของการเมืองขณะนั้นที่มีการแย่งชิงอำนาจกัน

พระราชดำรัสในช่วง พ.ศ. 2500 – 2516 สมัยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ครองอำนาจจนถึง 14 ตุลาคม 2516 และถูกคอมมิวนิสต์แทรกซึมบ่อนทำลาย ทำให้ทรงเน้นเรื่องคุณธรรม ทรงกล่าวถึงพระราชกรณียกิจที่เสด็จเยี่ยม เยียนประชาชนในภูมิภาคต่าง ๆ การต้อนรับพระราชอาคันตุกะ เหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในประเทศ และ ภัย คอมมิวนิสต์ ดังตัวอย่างพระราชดำรัสในวโรกาสวันขึ้นปีใหม่ พ.ศ. 2509 ว่า

“... พร้อมกับที่บ้านเมืองของเรากำลังพัฒนาก้าวหน้าไปนี้ ก็มีเหตุการณ์อันน่าวิตกเกิดขึ้นอีกอย่างหนึ่งด้วย คือ ฝ่ายตรงข้ามได้แสดงเจตจำนงให้ทราบเป็นแน่ชัดว่า ประเทศไทยเป็นที่หมายที่เขาจะรุกราน และได้ลงมือทำการนั้นแล้ว ด้วยการโฆษณา ยุแหย่ ด้วยการแทรกซึม และด้วยวิธีการอันรุนแรงในที่ที่เขาทำได้ทั่ว ๆ ไป เหตุการณ์ของโลก และของประเทศใกล้เคียงก็ยังคงตึงเครียดอยู่ จึงเป็นที่น่าห่วงใยว่า หากเราไม่สามารถป้องกันและปราบปรามการรุกรานที่กล่าวนั้น...”

พระราชดำรัสในช่วง พ.ศ. 2516 - 2519 เป็นช่วงประชาธิปไตยหลังเผด็จการ ก็ยังทรงเน้นเรื่องคุณธรรม และ เรื่องของบ้านเมือง ดังตัวอย่าง พระราชดำรัสเมื่อปี พ.ศ. 2517 ว่า

“... ขอให้ทุกคนมีความปรารถนาที่จะให้เมืองไทยพอยู่พอกิน ไม่ใช่ว่าจะรุ่งเรืองอย่างยอดเยี่ยมแต่มีความพอยู่พอกิน มีความสงบ เปรียบเทียบกับประเทศอื่น ๆ ถ้ารักษาความ พอยู่พอกินนี้ได้ เราก็จะยอดเยี่ยมได้ ประเทศต่าง ๆ ในโลกนี้ กำลังตก กำลังแย่งกำลังยุ่ง เพราะแสวงหาความยิ่งยวดทั้งในอำนาจ ทั้งในความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจ ทางอุตสาหกรรม ทางลัทธิ ฉะนั้นถ้าทุกท่าน...ช่วยกันรักษาส่วนรวมให้อยู่ดีกับดี พอสสมควร ขออย่าพควร พอยู่พอกิน มีความสงบ ไม่ให้คนอื่นมาแย่งคุณสมบัตินี้จากเราไปได้ ก็จะเป็นของขวัญวันเกิดที่ถาวร ที่จะมีคุณค่าอยู่ตลอดกาล...”

พระราชดำรัสช่วง พ . ศ. 2519 – 2531 ก็ยังทรงเน้นเรื่องคุณธรรม เน้นความสามัคคี การทำดีและเน้นการพัฒนา เน้นการแก้ปัญหาบ้านเมือง ธนาการข้าวและธนาการโคกระบือ การช่วยเหลือเกษตรกรและประชาชน การพัฒนาชนบท

พระราชดำรัสในช่วง พ . ศ. 2531 – 2542 ก็ยังทรงเน้นเรื่องคุณธรรม ความสามัคคี การละเว้นการทุจริต ความเพียร ความอดทน และเรื่องการพัฒนาประเทศ เน้นปัญหาบ้านเมืองและโครงการพระราชดำริต่าง ๆ

พระราชกรณียกิจและพระราชจริยาวัตร

พระราชกรณียกิจและพระราชจริยาวัตรของล้นเกล้าฯ รัชกาลที่ 9 ตลอดช่วงเวลาครองราชย์ เกือบ 60 ปี มีมากมายเป็นที่ประจักษ์แก่คนไทยทั้งประเทศสุดที่จะนำมากล่าวให้ครบถ้วนสมบูรณ์ได้ ซึ่งทรงปฏิบัติ “ ยิ่งกว่าพระมหากษัตริย์” ทั้งพระราชกรณียกิจตามรัฐธรรมนูญ และการบำบัติทุกข์บำรุงสุข ทรงร่วมทุกข์ร่วมสุขกับประชาชนชาวไทยต้องทรงตรากตรำพระวรกาย เสด็จเยี่ยมเยียนประชาชนในถิ่นทุรกันดาร

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีได้ทรงรับสั่งถึงพระราชจริยาวัตรในการทรงงานของพระเจ้าอยู่หัวฯไว้ ขอนำมาสรุปให้ทราบวา

1. งานหลักของพระเจ้าอยู่หัวฯ ที่ทรงกระทำอยู่ในเวลานี้คือ การพัฒนาบ้านเมืองให้เจริญเท่าที่จะทำได้
2. พระองค์ต้องทรงทราบเสียก่อนว่าพื้นที่พัฒนานั้นในด้านภูมิศาสตร์เป็นอย่างไร มีปัจจัยในด้านต่าง ๆ อย่างเป็นบ้าง

3. เวลาเสด็จไปที่ไหน จะทรงขีบรมด้วยพระองค์เองหรือพอจะเสด็จพระราชดำเนินได้ก็จะเสด็จพระราชดำเนินด้วยพระองค์เอง เพื่อทรงสัมผัสกับพื้นที่นั้น ๆ เวลาเสด็จด้วยเฮลิคอปเตอร์ก็จะทรงถือโอกาสตรวจสอบและแก้ไขแผนที่ไปในตัว

4. นอกจากแผนที่ ทรงใช้ภาพถ่ายทางอากาศ เป็นอุปกรณ์ที่สำคัญอีกอย่างหนึ่ง

5. เวลาประทับในเฮลิคอปเตอร์พระที่นั่งจะทรงถ่ายภาพลงมาเป็นชุด หลาย ๆ ภาพต่อกัน ติดสก็อตเทป ติดกาวเข้าด้วยกันเป็นภาพถ่ายทางอากาศที่ใช้ในการพัฒนา

6. ทรงใช้ภาพถ่ายดาวเทียมอุตุนิยมวิทยาเพื่อการพัฒนาแหล่งน้ำและการเกษตร

7. ในการป้องกันน้ำท่วมแต่ละครั้งจะทรงวางแผนพระราชดำริมาตั้งแต่ น้ำท่วมครั้งก่อน ทรงค้นแผนที่ตั้งแต่สมัยโบราณที่สุดเท่าที่จะหาได้ ทรงศึกษาว่ามีน้ำเข้า - ออกกรุงเทพฯอย่างไร ทรงเสด็จนำเจ้าหน้าที่ฝ่ายต่าง ๆ ทอดพระเนตรพื้นที่น้ำท่วมจริง ทรงพิจารณาพื้นที่แต่ละแห่งโดยละเอียด

8. ทรงพิจารณาปัจจัยที่ทำให้เกิดน้ำท่วมทุก ๆ อย่าง ขณะเดียวกันก็ทรงใช้ทุกคนที่ทรงรู้จัก แม้จะเป็นคนธรรมดาไม่ใช่วิศวกร หรือคนที่ปฏิบัติหน้าที่บางอย่างที่ไม่เกี่ยวกับงานวิศวกรรมเลย เช่น ตำรวจ ทรงใช้ให้รายงานระดับน้ำ ให้ไปวัดรายงานมา อย่างเช่นเพื่อนที่อยู่ในที่น้ำท่วม ทรงใช้ให้คนนั้นเป็นคนวัดระดับน้ำ เลยบังคับว่าคนนั้นต้องวัดน้ำที่บ้านของตนทุก ๆ วัน แล้วมาราบบังคับมทุลให้ทรงทราบ หรือบางคนไม่ทรงรู้จัก ก็ทรงตั้งคนที่ทรงรู้จักเป็นศูนย์กลางให้ไปถามเพื่อนของตัวเองให้รายงานจระดับน้ำในที่เดียวกัน เข้า - เย็น ทุกวันเอามาประกอบพระราชดำริด้วย จนกระทั่งทรงรู้จักกรุงเทพฯขึ้นอีกมาก และเข้าใจระบบคลองแต่ละสายว่า คลองนี้มีลักษณะน้ำขึ้นน้ำลงยังไง อากาศของมันเวลาอาลจะวาดทำความเดือดร้อนมันทำอย่างไร มีข้อขัดข้องอะไร แม้แต่คลองบางแห่งไม่เป็นคลองเป็นที่อาศัยระบายน้ำได้ก็มีคนเอากล้วยไปปลูกเต็มหมด

9. แนวคิดของพระองค์ก็คือรวบรวมข้อมูลทั้งหมดมาทำระบบข้อมูล โดยไม่มองข้างเดียว เช่น มองในด้านวิศวกรรมทางด้านน้ำอย่างเดียว สิ่งที่ทำให้เกิดน้ำท่วมนั้นมีหลาย ๆ ปัจจัย ตั้งแต่อุตุนิยมวิทยาที่กล่าวมา ระบบน้ำจากทางเหนือของประเทศไทย น้ำจากน้ำทะเล พระองค์ทรงถามทั้งฝ่ายอุทกศาสตร์ ฝ่ายอุตุนิยม ชลประทาน ฝ่ายการไฟฟ้าแล้วเอารวมเป็นข้อมูล และ

10. ม.ล. ทวีสินธุ์ ลดาวัลย์ ราชเลขาธิการได้กล่าวไว้เมื่อ 18 พฤศจิกายน 2529 ว่าพระองค์มักจะทรงริเริ่มสิ่งใหม่ ๆ ในการแก้ปัญหา โดยทรงใช้พระราชทรัพย์ส่วนพระองค์ในการศึกษาค้นคว้าทดลอง จนแนพระทัยว่า จะเป็นประโยชน์อย่างแท้จริงแล้ว จึงจะพระราชทานไปปฏิบัติต่อไป เป็นในลักษณะเริ่มงานให้รัฐก่อน โดยทรงจัดทำโครงการทดลองต่าง ๆ ขึ้นในสวนจิตรลดา ซึ่งมีน้ำ โครงการเกษตรกรรม มีแปลงยางนา นาข้าวทดลอง บ่อเลี้ยงปลา นิล และล่าสุด คือโครงการเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อ เซลล์พืช ซึ่งเป็นวิวัฒนาการสมัยใหม่ในการเพาะพืชที่ไม่สามารถเพาะด้วยวิธีติดตาตอนกิ่งได้แล้ว

พระราชจริยาวัตรในการทรงงานของพระเจ้าอยู่หัวฯ รัชกาลที่ 9 ยังมีอื่น ๆ อีกมากมาย ที่ไม่อาจจะนำมาบรรยายให้ครบถ้วนได้

พระราชสมัญญานาม “ มหาราช ”

เมื่อ พ . ศ. 2539 เป็นวาระที่พระเจ้าอยู่หัวฯ รัชกาลที่ 9 ทรงครองราชย์ครบ 50 ปี ด้วยความสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณอย่างล้นพ้นที่คนไทยทั้งชาติมีต่อพระองค์ ด้วยพระบรมเดชานุภาพในทุก ๆ ด้านของพระองค์ ที่ได้คลบนันดาลให้ประเทศไทยพ้นวิกฤติการณ์ในบางช่วงบางขณะ ทรงขจัดความทุกข์ยากเดือดร้อนให้แก่คนไทยในถิ่นทุรกันดาร ได้ทรงพระราชทานพระราชดำริในการพัฒนามากมาย อีกทั้งทรงแก้ไขปัญหาและสงเคราะห์ช่วยเหลือประชาชน ทรงดูแลเยี่ยมเยียนประชาชนอย่างใกล้ชิด คนไทย ทั้ง ชาติจึงได้ลงนามร่วมกัน ขอถวายพระราชสมัญญานาม ให้ทรงเป็น “ มหาราช ” ดังมี หลักฐาน การลงนามของคนไทยทั้งชาติยังเก็บรักษาไว้ ณ หอสมุดแห่งชาติ ทำวาสกรี กรุงเทพมหานคร

พระเกียรติคุณของพระองค์ได้แผ่ไพศาล จนหน่วยงานต่าง ๆ ขององค์การ สหประชาชาติ ได้ทูลเกล้าฯ ถวายเหรียญและรางวัล ดังนี้

2 ธันวาคม 2534 นาย Federico Mayor ผู้อำนวยการใหญ่องค์การการศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติทูลเกล้าฯ ถวาย Philae Medal

4 พฤศจิกายน 2535 Dr. Mostafa Kamal Tolba ผู้อำนวยการใหญ่โครงการ สิ่งแวดล้อมแห่งสหประชาชาติทูลเกล้าฯ ถวาย UNEP Gold Medal of Distinction

24 พฤศจิกายน 2535 Dr. Hiroshi Nakajima ผู้อำนวยการใหญ่องค์การอนามัยโลกทูลเกล้าฯ ถวาย Health – for – All

30 ตุลาคม 2536 นาย Richard G. Grimshaw หัวหน้าสาขาเกษตรฝ่ายวิชาการภูมิภาคเอเชียของธนาคารโลก ทูลเกล้าฯ ถวาย For Technical and Development Accomplishment in the Promotion of the Vetier Technology Internationally

12 ธันวาคม 2537 นาย Giorgio Giacomelli ผู้อำนวยการใหญ่โครงการควบคุมยาเสพติดระหว่างประเทศแห่งสหประชาชาติทูลเกล้าฯ ถวาย Award of Appreciation in Recognition of Outstanding Contributions in the Field of International Drug Control

6 ธันวาคม 2538 นาย Jacques Diouf ผู้อำนวยการใหญ่องค์การอาหารและเกษตรแห่งสหประชาชาติทูลเกล้าฯ ถวาย Agricola

ความสำคัญกับการปฏิบัติ

หากมีการตั้งคำถามว่า คนไทยทุกระดับตั้งแต่นายกรัฐมนตรี รัฐมนตรี สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา ข้าราชการทั้งปวง และองค์กรอิสระต่าง ๆ มีความสำคัญในพระมหากษัตริย์คุณต่อสถาบันพระมหากษัตริย์หรือไม่ ทุกคนทุกฝ่ายต่างมีคำตอบตรงกันว่า ต่างมีความสำคัญในพระมหากษัตริย์คุณอย่างล้นพ้นหาที่เปรียบมิได้ โดยเฉพาะความสำคัญในพระมหากษัตริย์คุณที่มีต่อล้นเกล้าฯ รัชกาลที่ 9 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราช

แต่ถ้าถามต่อไปก็ถามว่า “ ได้มีการปฏิบัติตน ปฏิบัติต่อพระองค์ สมกับที่ทุกคนทุกฝ่ายมีความสำคัญในพระมหากษัตริย์คุณเพียงใด ” เป็นเรื่องที่ยากจะตอบเพราะเป็นเรื่องของการแสดงออกของแต่ละบุคคลแต่ละองค์กรในแต่ละโอกาส แต่ละเรื่อง แต่ละสถานการณ์

ความสำคัญในโอกาสสำคัญ

รัชมิ่งคลาภิเษกสมโภชน์

รัฐบาลจะจัดงานเฉลิมฉลองครบรอบการขึ้นครองราชย์ของ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ในโอกาสต่าง ๆ อย่างยิ่งใหญ่ แสดงความสำคัญในพระมหากษัตริย์คุณอย่างล้นพ้นต่อองค์พระมหากษัตริย์ เป็นรูปแบบที่สมบูรณ์ไปด้วยพิธีการอันยิ่งใหญ่และการพัฒนาอื่น ๆ ถวายเป็นราชสักการะ ดังเช่น การเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ฉลองสิริราชสมบัติครบ 50 ปี เมื่อ พ. ศ. 2539 นอกจากพิธีกรรมทางศาสนาแล้วส่วนราชการต่าง ๆ และภาคเอกชนได้ดำเนินโครงการเฉลิมพระเกียรติฯ ทั้งระยะสั้น ระยะยาว ถวายมากมาย

ก. ระยะยาว มี 2 หน่วยราชการอิสระ 14 กระทรวง/ ทบวง และ 7 หน่วยงานเอกชนในประเทศ จัดทำโครงการขนาดใหญ่ มีระยะเวลาดำเนินงานเกินกว่า 1 ปี ขึ้นไปถึง 260 โครงการ ใช้งบประมาณถึง 88,469 ล้านบาท

ข. ระยะสั้น 340 โครงการจาก 3 หน่วยราชการ 15 กระทรวง/ ทบวง 35 หน่วยงานเอกชนในประเทศ 4 หน่วยงานเอกชนต่างประเทศ

โครงการ เฉลิมพระเกียรติฯ ทั้งระยะยาว ระยะสั้น มีรายละเอียดดังนี้

โครงการด้านการซ่อมสร้างถาวรวัตถุและสิ่งสาธารณประโยชน์ ระยะยาว 78 โครงการ/ กิจกรรม จาก 34 หน่วยงาน 14 จังหวัด มูลค่า 32,452 ล้านบาท ระยะสั้น 63 โครงการ/ กิจกรรม จาก 20 หน่วยงาน 26 จังหวัด

โครงการด้านการส่งเสริมคุณภาพชีวิต พัฒนาสังคม และจิตใจ ระยะยาว 92 โครงการ/ กิจกรรม จาก 52 หน่วยงาน 13 จังหวัด มูลค่า 44,259 ล้านบาท ระยะสั้น 98 โครงการ/ กิจกรรม จาก 55 หน่วยงาน 17 จังหวัด

โครงการด้านการส่งเสริมสิ่งแวดล้อมและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ระยะยาว 38 โครงการ/ กิจกรรม จาก 21 หน่วยงาน 12 จังหวัด มูลค่า 3,717 ล้านบาท ระยะสั้น 51 โครงการ/ กิจกรรม จาก 24 หน่วยงาน 16 จังหวัด

โครงการด้านการส่งเสริมวิทยาศาสตร์เทคโนโลยี ระยะยาว 13 โครงการ/ กิจกรรม จาก 11 หน่วยงาน มูลค่า 7,519 ล้านบาท ระยะสั้น 13 โครงการ/ กิจกรรม จาก 11 หน่วยงาน 1 จังหวัด

โครงการด้านส่งเสริมศาสนาและวัฒนธรรม ระยะยาว 26 โครงการ/ กิจกรรม จาก 14 หน่วยงาน 4 จังหวัด มูลค่า 361 ล้านบาท ระยะสั้น 58 โครงการ/ กิจกรรม จาก 38 หน่วยงาน 4 จังหวัด

โครงการด้านแสดงนิทรรศการและการประกวด ระยะยาว 8 โครงการ/ กิจกรรม จาก 7 หน่วยงาน 11 ล้านกว่าบาท ระยะสั้น 34 โครงการ/ กิจกรรม จาก 30 หน่วยงาน

โครงการด้านเอกสารสิ่งพิมพ์และของที่ระลึก ระยะยาว 5 โครงการ/ กิจกรรม จาก 5 หน่วยงาน มูลค่า 147 ล้านกว่าบาท ระยะสั้น 23 โครงการ/ กิจกรรม จาก 20 หน่วยงาน

ทั้งหมดนี้เป็นเครื่องยืนยันความจงรักภักดีและการแสดงออกของคนไทยในวโรกาสสำคัญ เช่น ฉลองสิริราชสมบัติครบ 50 ปี

วันเฉลิมพระชนมพรรษา

วันที่ 5 ธันวาคม ทุกปี เป็นวันเฉลิมพระชนมพรรษาของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ที่คนไทยทุกคนตั้งหน้ารอคอย เพื่อจะร่วมกันถวายพระพรชัยมงคลและรอรับพระราชทานกระแสพระราชดำรัสต่าง ๆ

วันที่ 4 ธันวาคม ของทุกปี เป็นวันที่คนไทยทุกหมู่เหล่า ทั้งองคมนตรี รัฐบาล ฝ่ายค้าน ศาลต่าง ๆ ข้าราชการทหาร ตำรวจ พลเรือน องค์กร มูลนิธิ และประชาชนได้เฝ้า ถวายพระพรอย่างเนืองแน่นในสวนดุสิตาลัย พระราชวังดุสิต และประชาชนทั่วไปทั่วประเทศต่างเฝ้าชมพระบารมีทางโทรทัศน์ เป็นวันที่พระองค์เสด็จมารับการถวายพระพรชัยมงคล และเป็นวันที่จะพระราชทาน พระราชดำริ พระบรมราโชวาท และพระราชจริยาภิบาลในเรื่องต่าง ๆ เช่น วันเฉลิมพระชนมพรรษา ปี พ.ศ. 2540 ทรงมีพระมหากรุณาธิคุณอธิบายเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงและทรงมีพระมหากรุณาธิคุณเพิ่มเติมในปี พ.ศ. 2541 ดังมีสาระสำคัญบางประการว่า

"... พอมีพอกิน ก็แปลว่า เศรษฐกิจพอเพียงนั่นเอง ถ้าแต่ละคนมีพอกินก็ใช้ได้ ยิ่งถ้าทั้งประเทศพอกินก็ยิ่งดี... ประเทศไทยสมัยก่อนนี้ พอมีพอกิน มาสมัยนี้อิสระ ไม่มีพอกินก็จะต้องเป็นนโยบายที่จะทำเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อที่จะให้ทุกคนพอเพียงได้ พอเพียงนี้ก็หมายความว่า มีกิน มีอยู่ไม่ฟุ้งเฟ้อ ไม่หรูหราก็ได้ แต่ว่าพอ..."

ทรงเปรียบเทียบคำว่า พอเพียง กับคำว่า Self-Sufficiency ว่า "...Self-Sufficiency นั้น หมายความว่าผลิตอะไร มี พอที่จะใช้ ไม่ต้องไปขอยืมคนอื่น อยู่ได้ด้วยตนเอง... เป็นไปตามที่เค้าเรียกว่ายืนบนขาของตัวเอง..."

คนส่วนมากมักเข้าใจว่า เศรษฐกิจพอเพียงเป็นเรื่องของเกษตรกรในชนบทเท่านั้น แต่แท้ที่จริงแล้ว ผู้ประกอบอาชีพอื่น เช่น พ่อค้า ข้าราชการ และพนักงานบริษัทต่าง ๆ สามารถนำแนวพระราชดำรัสเศรษฐกิจพอเพียง ไปประยุกต์ใช้ได้

"... แต่ว่าพอเพียงนี้มีความหมายกว้างขวางยิ่งกว่านี้อีก คือ คำว่าพอ ก็พอเพียงนี้ก็พอแค่นั้นเอง คนเราถ้าพอใจในความต้องการมันก็มีโลกน้อย เมื่อมีความโลภน้อยก็เบียดเบียนผู้อื่นน้อย ถ้าประเทศใดมีความคิดอันนี้ มีความคิดว่าทำอะไรต้องพอเพียง หมายความว่าพอประมาณ ซื่อตรง ไม่โลภอย่างมาก คนเราก็อยู่เป็นสุข พอเพียงนี้ อาจจะมี มีมาก อาจจะมีของหรูหราก็ได้ แต่ว่าต้องไม่ไปเบียดเบียนคนอื่น ต้องให้พอประมาณ พุดจาก็พอเพียง ทำอะไรก็พอเพียง ปฏิบัติงานก็พอเพียง... ฉะนั้น ความพอเพียงนี้ก็แปลว่าความพอประมาณและความมีเหตุผล..."

เศรษฐกิจพอเพียงเป็นตัวอย่างหนึ่งที่ยกมาเสนอไว้ที่แสดงว่า ความเข้าใจในเรื่องนี้ของคนไทยผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุก ๆ ฝ่าย ตั้งแต่รัฐบาลลงมาถึงประชาชน มีไม่มากนัก การรับฟังพระราชดำรัสที่ดี พระราชจริยาภิบาลที่ดี หรือพระบรมราโชวาทที่ดี ยังติดอยู่กับความภาคภูมิใจในรูปแบบพิธีการที่ได้มีโอกาสสูงสุดในชีวิตที่ได้เข้าเฝ้าพระเจ้าอยู่หัวฯ แต่มิได้นำเนื้อหาสาระมาพิจารณาดำเนินการต่อไปให้สมกับที่เปล่งวาจาว่า " รู้สึก ซาบซึ้งในพระมหากรุณาธิคุณเป็นล้นพ้น " หรือ " มีความสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณ เป็นอย่างยิ่ง "

พระเจ้าอยู่หัวฯ ทรงชี้แนวทางปฏิบัติต่าง ๆ ให้กับรัฐบาล ผู้ว่าราชการจังหวัด ข้าราชการแทบทุกหมู่เหล่า ในวโรกาสต่าง ๆ กัน และทรงปรารถนาจะเห็นการปฏิบัติตามข้อแนะนำและห้วงใยของพระองค์อย่างแท้จริงถึงกับ ทรงรับสั่งว่า ถ้าทุกคนช่วยกันรักษาส่วนรวมให้อยู่ดีกินดีพอสมควร ทรงย้ำ “พอควร พออยู่ พอกิน มีความสงบ” ก็จะเป็นของขวัญวันเกิดที่ถาวรมีคุณค่าอย่างที่สุดตลอดไป”

สิ่งที่รัฐบาล รัฐสภา ศาล องค์กฤษฎีกา ข้าราชการและภิกษุสงฆ์ จะต้องร่วมกันให้คำตอบว่า องค์การของท่านได้ปฏิบัติต่อพระราชดำริ พระบรมราโชวาทต่าง ๆ ของพระเจ้าอยู่หัวฯ ด้วยความทุ่มเทจริงจังเพียงใด

ความสำคัญในการถวายสัตย์ปฏิญาณหรือคำปฏิญาณ

การถวายสัตย์ปฏิญาณ คือ การถวายคำมั่นสัญญาต่อพระมหากษัตริย์ ที่จะทำหน้าที่ต่าง ๆ ของตน ดังนี้

องคมนตรี

ก่อนเข้ารับหน้าที่ องคมนตรีต้องถวายสัตย์ปฏิญาณต่อพระมหากษัตริย์ ว่า

“ข้าพระพุทธเจ้า (ชื่อผู้ปฏิญาณ) ขอถวายสัตย์ปฏิญาณว่า ข้าพระพุทธเจ้าจะจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์และจะปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์สุจริต เพื่อประโยชน์ของประเทศและประชาชน ทั้งจะรักษาไว้และปฏิบัติตามซึ่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยทุกประการ”

สมาชิกวุฒิสภา

ก่อนเข้ารับหน้าที่ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภาต้องปฏิญาณตนในที่ประชุมแห่งสภาของตน ด้วยถ้อยคำดังต่อไปนี้

“ข้าพเจ้า (ชื่อผู้ปฏิญาณ) ขอปฏิญาณว่า ข้าพเจ้าจะปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์สุจริต เพื่อประโยชน์ส่วนรวมของปวงชนชาวไทย ทั้งจะรักษาไว้และปฏิบัติตามซึ่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยทุกประการ”

เหตุผลที่ต้องปฏิญาณตนทุกครั้งก่อนเข้ารับหน้าที่ก็เพราะ สมาชิกสภาทั้งสองต้องปฏิบัติหน้าที่นิติบัญญัติ ในนามของพระมหากษัตริย์ เป็นการสัญญาไว้กับปวงชนชาวไทยว่า สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภาทุกคนจะต้องปฏิบัติหน้าที่ให้ครบถ้วนทั้ง 3 ประการ

ในการปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมายรัฐธรรมนูญของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และตามคำปฏิญาณที่จะต้องเป็นไปเพื่อประโยชน์ของส่วนรวมมักจะมีปัญหาที่ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจะต้องปฏิบัติตามมติพรรคการเมืองที่ตนสังกัด ในการลงมติเรื่องต่าง ๆ หรือเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ก็ต้องกล่าวว่า สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเหล่านั้นต้องพิจารณาด้วยตนเองอีกชั้นหนึ่งว่า มตินั้น ๆ เป็นการรักษาประโยชน์ส่วนรวมหรือไม่ เช่น เมื่อมีการอภิปรายรัฐมนตรีกรณีทุจริต สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรก็ชอบที่จะพิจารณาข้อมูลด้วยความละเอียดรอบคอบ ถ้าเห็นว่าข้อมูลหลักฐานพอเชื่อถือได้ก็ไม่จำเป็นต้องลงมติอุมัฐมนตรีนั้นตามมติพรรค โดยมีรัฐธรรมนูญ มาตรา 47 วรรค 3 ให้ความคุ้มครองไว้

ในการปฏิบัติหน้าที่พิจารณาร่างกฎหมายของสภาผู้แทนราษฎร หรือ วุฒิสภาก็ยังไม่เป็นไปโดยอิสระ กลับผูกพันอยู่ภายใต้อำนาจของรัฐบาล ซึ่งแยกออกไปจากรัฐสภาตามรัฐธรรมนูญแล้ว กล่าวคือ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรยังยึดถือหลักปฏิบัติแต่เดิมมา ถ้าเป็นร่างกฎหมายเกี่ยวกับการเงิน ต้องส่งให้รัฐบาลพิจารณาก่อน ส่วนร่างกฎหมายอื่นแม้จะเป็นกฎหมายที่ประชาชนร่วมกันลงชื่อมาถึง 50,000 คน หรือที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเสนอได้เองก็จะต้องฟังคำสั่ง Whip ของรัฐบาล ถ้า Whip ไม่ให้นำขึ้นพิจารณา สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรก็พิจารณาไม่ได้ กฎหมายที่ผ่านสภาผู้แทนราษฎรทั้งหมดจึงเป็นร่างกฎหมายของรัฐบาลเท่านั้น ยังไม่ปรากฏมีกฎหมายใดที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้ริเริ่มพิจารณาด้วยตนเองเลย ซึ่งการปฏิบัติเช่นนี้ก็ไม่ใช่ไปตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญแต่อย่างใด

คณะรัฐมนตรี

ก่อนเข้ารับหน้าที่ รัฐมนตรีต้องถวายสัตย์ปฏิญาณต่อพระมหากษัตริย์ ว่า

"ข้าพระพุทธเจ้า (ชื่อผู้ปฏิญาณ) ขอถวายสัตย์ปฏิญาณว่า ข้าพระพุทธเจ้าจะจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์ และจะปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์สุจริต เพื่อประโยชน์ของประเทศและประชาชน ทั้งจะรักษาไว้และปฏิบัติตามซึ่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยทุกประการ"

สัตย์ปฏิญาณที่รัฐมนตรีได้ถวายต่อพระมหากษัตริย์ข้างต้น คือ คำมั่นสัญญาเป็นปฐมบทก่อนเข้ารับหน้าที่ในการใช้อำนาจบริหารแทนพระมหากษัตริย์อันแสดงถึงความเป็นรัฐบาลและรัฐมนตรีในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ และภายหลังการถวายสัตย์ปฏิญาณทุกครั้ง ก็ทรงพระราชทานโอวาทให้รัฐมนตรีทุกคนรักษาคำสัตย์ปฏิญาณที่เปล่งออกมา เพื่อจะได้เกิดความเจริญก้าวหน้าทั้งแก่ตนเองและราชการ

คำสัตย์ปฏิญาณเช่นนี้ มิได้กำหนดไว้เพียงเพื่อเป็นแบบพิธีการก่อนเข้าทำหน้าที่อย่างแน่นอน หากรัฐมนตรีทุกคนได้น้อมเอาคำปฏิญาณที่ตนเปล่งออกมาด้วยวาจาของตนเองและใส่เกล้าฯ มาเป็นหลักปฏิบัติอย่างจริงจัง ปัญหาการทุจริตคอร์รัปชันก็ยากที่จะเกิดขึ้นในประเทศไทย และเมื่อเกิดขึ้นแล้วก็สามารถป้องกันปราบปรามได้โดยง่าย ปัจจุบันการป้องกันปราบปรามการทุจริตคอร์รัปชันต่าง ๆ เมื่อเกิดขึ้นมาแล้ว แม้จะไม่ใช้หน้าที่ของคณะรัฐมนตรีโดยตรง แต่ความรับผิดชอบก็ยังอยู่ นายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีแต่ละกระทรวง ทบวง กรม ก็ยังไม่พ้นความรับผิดชอบเพราะเป็นหน่วยงานภายใต้การกำกับดูแลของตนเอง

ปัญหาที่เกิดขึ้นในขณะนี้ก็คือ การแยกหน้าที่การป้องกันปราบปรามการทุจริตคอร์รัปชันไปเป็นของหน่วยงานอิสระ เช่น คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา และคณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน ซึ่งกำลังเกิดความพิกลพิการในองคาพยพ ของตัวคณะกรรมการเองบ้าง ตัวผู้ว่าการตรวจเงินแผ่นดินเองบ้าง ก็ทำให้คดีผู้ทุจริตคอร์รัปชันค้างและทำท่าจะหมดอายุความไปเป็นจำนวนมากประการหนึ่ง อีกประการหนึ่ง การตรวจสอบการใช้จ่ายเงินของแผ่นดินกระทำได้ไม่ทั่วถึง (ตรวจสอบการบริหารส่วนตำบล ได้ปีละประมาณ 200 – 300 แห่ง จากเกือบ 7,000 อบต.) จึงเท่ากับว่า ใครจะทุจริตคอร์รัปชัน อย่างไรก็กระทำได้โดยแทบจะไม่มีโอกาสไขจับกุมมาลงโทษ ได้ส่งผลสะท้อนทางอ้อมมาถึงรัฐบาลว่าไม่ป้องกันปราบปรามปัญหานี้อย่างจริงจังจริงจัง

ศาล

ศาลทุกศาลตั้งแต่ศาลรัฐธรรมนูญ ศาลยุติธรรม ศาลปกครอง และศาลทหาร ล้วนพิจารณาพิพากษา อรรถคดีตามรัฐธรรมนูญ ตามกฎหมาย ในพระปรมาภิไธยของพระมหากษัตริย์ทั้งสิ้น ผู้พิพากษาและตุลาการของทุกศาลต้องถวายสัตย์ปฏิญาณต่อพระมหากษัตริย์ก่อนเข้ารับหน้าที่ว่า

" ข้าพระพุทธเจ้า (ชื่อผู้ปฏิญาณ) ขอถวายสัตย์ปฏิญาณว่า ข้าพระพุทธเจ้าจะจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์ และจะปฏิบัติหน้าที่ในพระปรมาภิไธยด้วยความซื่อสัตย์สุจริต โดยปราศจากอคติทั้งปวง เพื่อให้เกิดความยุติธรรมแก่ประชาชน และความสงบสุขแห่ง ราชอาณาจักร ทั้งจะรักษาไว้และปฏิบัติตามซึ่งการ ปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยและกฎหมายทุกประการ"

นอกจากคำสัตย์ปฏิญาณที่ต้องถวายไว้แล้ว ตุลาการทุกศาลยังเป็นผู้วินิจฉัยคดีความต่าง ๆ ในพระปรมาภิไธยของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ในการพิจารณาวินิจฉัยคดีความต่าง ๆ ตุลาการทุกคนทุกศาลจำเป็นต้องคำนึงถึงคำสัตย์ปฏิญาณและพระปรมาภิไธยของพระเจ้าอยู่หัวฯ มิใช่วินิจฉัยพิพากษตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายเท่านั้น พระบรมราชาธิราช พระปฐมบรมราชโองการ พระราชปราชญ์ พระราชดำริต่าง ๆ ในฐานะทรงเป็นประมุขของชาติผู้พระราชทานอำนาจตุลาการมาให้ท่านทั้งหลายเป็นผู้ใช้อำนาจแทนพระองค์ และในฐานะบรรณิกราชาผู้มีจริยวัตร วัตรปฏิบัติและพระราชดำริอันงดงามเพื่อประเทศชาติประชาชนของพระองค์ ที่ทรงเน้นย้ำให้ทุก

คนตั้งมั่นในความซื่อสัตย์สุจริต ความเที่ยงธรรมและอื่น ๆ เป็นสิ่งที่ตุลาการทุกคนจะต้องหันมายึดไว้เป็นหลักในการวินิจฉัยพิพากษาคดีต่างๆ

ศาลที่สมควรยกมากล่าวถึงเป็นพิเศษ คือ ศาลรัฐธรรมนูญ ซึ่งตั้งขึ้นใหม่พร้อมกับศาลปกครองตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 เป็นศาลที่มีอำนาจพิเศษในการวินิจฉัยตีความกฎหมาย ระเบียบคำสั่ง ว่าขัดหรือแย้งกับรัฐธรรมนูญหรือไม่ มีอำนาจวินิจฉัยความขัดแย้งระหว่างองค์กร รัฐบาลหรือการขับออกซึ่งสมาชิกพรรคการเมือง วินิจฉัยกรณีปกปิดบัญชีทรัพย์สิน นั่นคือ การชี้เป็นชี้ตายทางการเมืองต่อนักการเมืองต่าง ๆ ผู้ดำรงตำแหน่งตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ จึงถูกเพ่งเล็งและเฝ้ามองจากสังคมอย่างใกล้ชิดในการวินิจฉัยแต่ละคดีว่าเป็นไปด้วยความรอบคอบ สุจริต เที่ยงธรรม และเป็นบรรทัดฐานที่จะให้องค์กรทางการเมืองต่าง ๆ ถือเป็นหลักปฏิบัติเพียงใด เพราะคำวินิจฉัยของศาลนี้ถือเป็นเด็ดขาดและผูกพันกับรัฐสภา คณะรัฐมนตรีและองค์กรอื่น ๆ ของรัฐ

คดีตัวอย่างที่เกิดความสับสนแก่ผู้ปฏิบัติคือ คดีที่ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่า การสรรหาผู้ว่าการตรวจเงินแผ่นดิน (คุณหญิงจาวรรรณ เมณฑกา) ไม่ชอบด้วยระเบียบปฏิบัติ กฎหมาย ทำให้ผู้ปฏิบัติและประชาชนสงสัยว่าเมื่อพระเจ้าอยู่หัวฯ ทรงใช้ พระราชอำนาจแต่งตั้ง จนมีพระบรมราชโองการไปแล้วเป็นเวลาเกือบ 2 ปี มิเป็นการลบล้าง พระบรมราชโองการหรือ ประกอบกับกฎหมายก็ได้กำหนดให้ผู้ว่าการตรวจเงินแผ่นดิน ต้องพ้นจากตำแหน่ง เพราะคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ เมื่อผู้ว่าการตรวจเงินแผ่นดินผู้นี้มิได้ลาออกให้พ้นจากตำแหน่งภายหลังที่ศาลรัฐธรรมนูญมีมติ การสรรหาผู้ว่าการตรวจเงินแผ่นดินคนใหม่ก็เกิดปัญหา และมีการตรวจพบว่าระเบียบการสรรหาผู้ว่าการตรวจเงินแผ่นดินมิได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาให้มีผลใช้บังคับเป็นกฎหมาย ก็ยังมีข้อสงสัยในคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญมากขึ้น และยังไม่มีความชัดเจนว่าใครคือผู้ที่จะต้องในคดีนี้ได้ต่อไป ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญจึงต้องระมัดระวังและต้องป้องกัน มิให้สังคมมีความคลางแคลงใจว่าเป็นเครื่องมือของรัฐบาลเช่นเดียวกับที่สังคมยังมีความคลางแคลงใจต่อองค์กรอิสระอื่น ๆ

รัฐธรรมนูญได้กำหนดไว้ชัดเจนว่า องค์กรทางการเมือง ผู้เป็นตัวแทนอำนาจอธิปไตยทั้งสามฝ่ายต้องถวายสัตย์ปฏิญาณ แสดงการให้คำมั่นสัญญาต่อหน้าพระพักตร์ของพระมหากษัตริย์ก่อนเข้ารับหน้าที่ ซึ่งพระมหากษัตริย์จะทรงมีกระแสพระราชดำรัส ให้ปฏิบัติตามคำสัตย์ปฏิญาณที่ได้เปล่งวาจาออกมาเสมอ และจะทรงเน้นย้ำในเรื่องความซื่อสัตย์สุจริตเป็นสำคัญ หากผู้ทำหน้าที่ในองค์กรทั้งสาม ตระหนักและปฏิบัติตามคำสัตย์ปฏิญาณอย่างเคร่งครัด กำชับตรวจสอบตราสอดส่องให้ข้าราชการและเจ้าหน้าที่ของตนปฏิบัติงานด้วยความซื่อสัตย์สุจริตอย่างแท้จริงโดยใกล้ชิด ย่อมเป็นการกระทำที่มีคุณค่ายิ่งกว่าคำพูดที่เปล่งออกมาจากปากว่า เป็นผู้สำนึกในพระมหากษัตริย์คุณ บ้านเมืองจะไม่เกิดปัญหาการทุจริตคอร์รัปชันและเกิดความเจริญก้าวหน้า

ความสำคัญในการลงนามรับสนองพระบรมราชโองการ

คนไทยถือพระบรมราชโองการเป็นสิ่งเหนือเกล้าเหนือชีวิตมาแต่โบราณกาล จะถวายความเคารพเชื่อถือพระบรมราชโองการ แม้เพียงได้ยินหรือเห็นพระบรมราชโองการก็เหมือนเห็นองค์พระมหากษัตริย์ จึงต้องทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายคำนับหรือกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งสนองพระบรมราชโองการนั้น ๆ อย่างเต็มกำลังความรู้ความสามารถ

ปัจจุบันมีการปกครองในระบอบประชาธิปไตย มีคนไทยบางคนมองพระบรมราชโองการเป็นเพียงกลไกอย่างหนึ่งที่รัฐธรรมนูญบัญญัติไว้ว่าเรื่องใดต้องมีผู้ลงนามรับสนองพระบรมราชโองการ ผู้ต้องลงนามรับสนองพระบรมราชโองการเองก็ได้ระลึกในเหตุและผลที่ต้องมีการลงนามรับสนองพระบรมราชโองการแต่อย่างไร ถือเป็นหน้าที่และเป็นขั้นตอนหนึ่งที่จะทำให้เกิดความสมบูรณ์ในการบังคับใช้กฎหมายและอื่น ๆ

เพื่อความเข้าใจที่ถูกต้อง การลงนามรับสนองพระบรมราชโองการมีเหตุและผล ดังต่อไปนี้

1. การลงนามรับสนองพระบรมราชโองการ เป็นการรับรองพระปรมาภิไธยว่าเป็นพระปรมาภิไธยอันแท้จริงของพระมหากษัตริย์
2. ผู้ลงนามรับสนองพระบรมราชโองการ คือ บุคคลที่ดำรงตำแหน่งให้เป็นผู้ถวายคำแนะนำต่อพระมหากษัตริย์ให้ทรงลงพระปรมาภิไธย โดยผู้ลงนามรับสนองพระบรมราชโองการ ต้อง

- รับผิดชอบในความถูกต้องของกระบวนการคิด พิจารณา หรือรูปแบบพิธี ในเรื่องที่ถูกกล่าว ถวายเพื่อทรงลงพระปรมาภิไธยว่าถูกต้องตามกระบวนการนั้น ๆ แล้ว เช่น กฎหมายต้องผ่านการพิจารณาเห็นชอบจากสภาแล้ว ฯลฯ
- รับผิดชอบต่อความถูกต้องของข้อความที่ทูลเกล้าฯ ถวายเพื่อลงพระ ปรมาภิไธย

มีกฎหมายบางฉบับ รัฐสภาได้เห็นชอบโดยมีข้อความบางอย่างไม่ถูกต้อง ขัดและแย้งกันเอง ประธานรัฐสภามัยหนึ่งมีความเห็นว่า จะต้องนำความขึ้นกราบบังคมทูลฯ ทรงลงพระปรมาภิไธย หากทรงไม่เห็นด้วยก็จะทรงยับยั้งร่างกฎหมายฉบับนั้นด้วยพระองค์เอง ซึ่งความเห็นเช่นนี้ได้รับการคัดค้านจากบุคคลทั่วไปเป็นอันมาก ที่ทราบข่าวข้อความในกฎหมายนั้นไม่ถูกต้องยอมเป็นการไม่เหมาะสมที่จะนำขึ้นทูลเกล้าฯ ถวาย ในที่สุดด้วยกระแสกดดันจากสังคมและผู้เกี่ยวข้อง รัฐสภาจึงให้มีการพิจารณาทบทวนแก้ไขใหม่ให้ถูกต้องสมบูรณ์ แล้วนำกลับขึ้นทูลเกล้าฯ เสนอเพื่อทรงลงพระปรมาภิไธย

ความถูกต้อง เป็นปัญหาที่คนรุ่นใหม่พยายามจะจำกัดลงไว้เฉพาะความถูกต้องของข้อความในเอกสาร ที่ผ่านการพิจารณาของรัฐสภาอย่างถูกต้องตามขั้นตอนของรัฐสภาแล้วเป็นเพียงความถูกต้องตามกระบวนการและแบบพิธีโดยไม่ต้อง รับผิดชอบต่อเนื้อหาสาระ กรณีเช่น กฎหมายของรัฐบาลชุดก่อนที่พ้นหน้าที่ไปแล้ว รัฐสภาได้ให้ความเห็นชอบแล้ว นายกรัฐมนตรีผู้มาใหม่ต้องลงนามรับสนองพระบรมราชโองการ เป็นต้น กรณีเช่นนี้ ไม่น่าจะเป็นวิธีการคิดที่ถูกต้อง คนไทยต้องถวายความถูกต้องที่ ถูกต้องทั้งทางกฎหมาย ข้อเท็จจริง จารีต วัฒนธรรม ประเพณี ของเราเอง แม้ว่ารัฐสภาจะผ่านการให้ความเห็นชอบในร่างกฎหมายของรัฐบาลชุดเก่าไปแล้ว ก็ควรจะให้รัฐบาลชุดใหม่ได้พิจารณาทบทวน ถ้าไม่สอดคล้องกับนโยบายของชุดใหม่ก็ควรที่จะมีสิทธินำมาพิจารณาถวายคำแนะนำใหม่ได้

- รับผิดชอบต่อพระมหากษัตริย์ ในเรื่องที่ได้ลงนามรับสนองพระบรมราชโองการไปแล้ว ในฐานะของผู้ถวายคำแนะนำ

กรณีที่พระบรมราชโองการแต่งตั้งผู้ว่าการตรวจเงินแผ่นดินที่ศาลรัฐธรรมนูญ วินิจฉัยว่าการสรรหาไม่ชอบด้วยระเบียบและกฎหมาย โดยประธานวุฒิสภาเป็นผู้ถวายคำแนะนำให้ทรงแต่งตั้งและเป็นผู้ลงนามรับสนองพระบรมราชโองการ ย่อมเป็นหน้าที่ของประธานวุฒิสภาโดยตำแหน่งที่จะต้องเป็นผู้รับผิดชอบต่อในการถวายคำแนะนำครั้งนั้น แม้จะเปลี่ยนตัวผู้ดำรงตำแหน่งประธานวุฒิสภาแล้วก็ตาม วุฒิสภาในฐานะองค์กรถวายคำแนะนำต้องตรวจสอบหาข้อยุติในสภาพของคุณหญิงจารุวรรณ เมณฑกา ผู้ดำรงตำแหน่งผู้ว่าการตรวจเงินแผ่นดินให้จบสิ้นก่อน จึงจะดำเนินการสรรหาผู้ว่าการตรวจเงินแผ่นดินคนใหม่ หากคิดแต่เพียงว่า การสรรหาผู้ว่าการตรวจเงินแผ่นดินครั้งหลังสุดนี้ถูกต้องตามกระบวนการ รูปแบบพิธีที่กฎหมายกำหนดแล้ว โดยมีคำหนึ่งถึงข้อเท็จจริง ประเพณีและวัฒนธรรมการปกครองของไทยตามมาตรา 7 แห่งรัฐธรรมนูญฯ วุฒิสภาก็จะเป็นผู้ล่วงละเมิดพระมหากษัตริย์เสียเอง จริงอยู่แม้จะไม่มีบทบัญญัติแห่งกฎหมายใดกำหนดโทษกรณีเช่นนี้ไว้ แต่ก็ยังจะต้องได้รับบทลงโทษทางสังคมที่เป็นความรู้สึกของคนไทยทั้งชาติ ซึ่งมีความจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์

การปฏิบัติเพื่อถวายความถูกต้องและสมควร

ปัญหาเรื่องความถูกต้องและสมควร เป็นเรื่องใหญ่และเป็นปัญหาเชิงความคิดที่ยังไม่สอดคล้องกับนิติราชประเพณีของไทยมากพอสมควร แต่มิได้มีผู้คนให้ความใส่ใจหยิบยกขึ้นมาพิจารณากำหนดกรอบและแนวทางการปฏิบัติไว้ให้ชัดเจนเพื่อเป็นบรรทัดฐานการปฏิบัติในปัจจุบันและการปฏิบัติของชนรุ่นหลัง ๆ ต่อไป

วัฒนธรรมเสรีนิยมตะวันตกที่คนไทยปัจจุบันไปรับเอามาจากยุโรปและอเมริกาได้ยึดเอา ความเป็นปัจเจกนิยม (Individualism) หรือลัทธิตัวใครตัวมัน ความเสมอภาค (Equality) นิติธรรม (The Rule of Law) และการ

แบ่งแยกปริมาตร (Separation of Spheres) ซึ่งยังใช้ร่วมกันไม่ได้กับวัฒนธรรมการเมืองการปกครองที่ถือปฏิบัติ มาแต่โบราณกาลที่ให้อิทธิพล ความเมตตา และความสัมพันธ์ที่เอื้อเพื่อเกื้อกูลกันเป็นหลักปกครองบ้านเมือง

คงจะสามารถพิจารณาได้ว่า ลัทธิตัวใครตัวมันหรือลัทธิปัจเจกนิยมยังใช้ไม่ค่อยได้ในเมืองไทย ที่ยังนิยม ความสัมพันธ์เอื้อเพื่อเกื้อกูลกันเป็นส่วนตัว หลักธรรมะกับ ความเมตตา ก็เป็นวัฒนธรรมที่สูงกว่าความเสมอภาค และนิติธรรม และโดยเฉพาะหลักการแบ่งแยกปริมาตรของฝรั่งที่เอามาใช้ในรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันที่พยายาม แยกนิติบัญญัติออกจากการบริหาร ไม่ได้เป็นจริงเช่นนั้น ฝ่ายบริหารเข้าไปแทรกแซงก้าวก่ายการทำงานของอำนาจ นิติบัญญัติ อำนาจตุลาการบางอย่างและอำนาจองค์กรอิสระอย่างเห็นชัดเจน

ณ ที่นี้ การพิจารณาเรื่องพระราชอำนาจของสถาบันพระมหากษัตริย์จึงต้องนำประเด็นนิติราชประเพณี ความเชื่อมั่นศรัทธาของคนไทยที่มีต่อสถาบันสูงสุดของประเทศสถาบันนี้ มาวิเคราะห์เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับ ระบบการปกครองแบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

1. ความถูกต้องและสมควรก็คือ การปฏิบัติหน้าที่ด้วยความชอบธรรม

ผู้ที่ได้ถวายสัตย์ปฏิญาณหรือกล่าวคำปฏิญาณทั้งต่อหน้าพระพักตร์หรือในหมู่พวกเดียวกันเอง ผู้ปฏิบัติ หน้าที่ในพระปรมาภิไธย หรือผู้ได้รับความไว้วางพระราชหฤทัยมีพระบรมราชโองการแต่งตั้งตามพระราชอัธยาศัย หรือตามคำแนะนำขององค์กรต่าง ๆ บุคคลเหล่านี้ทุกฝ่ายทั้ง คณะรัฐมนตรี สมาชิกวุฒิสภา ผู้พิพากษา ตุลาการ กรรมการองค์กรอิสระต่าง ๆ รวมถึงข้าราชการ จะต้องยึดมั่นปฏิบัติตามคำสัตย์ปฏิญาณหรือคำปฏิญาณที่เปล่งวาจา ออกไปอย่างจริงจังและจริงจัง ทำให้การเมืองเป็นการเมืองแห่งความชอบธรรม ไม่ใช่การเมืองผลประโยชน์ รวม อำนาจ แบ่งฝักฝ่าย

2. ความถูกต้องและสมควรคือ การปฏิบัติงานถวาย

ปัจจุบันนี้พระเจ้าอยู่หัวฯ รัชกาลที่ 9 ได้เจริญพระชนมพรรษามากกว่า 6 รอบแล้ว พระพลานามัยถดถอย ลง มีอาจเสด็จเยี่ยมเยียนราษฎรในชนบททุกกันดารได้ตั้งก่อน ขอบที่ผู้มีหน้าที่เหล่านี้จะได้ปฏิบัติงานถวายเพื่อ ความมั่นคงของประเทศชาติ ความอยู่ดีมีสุขและความเจริญก้าวหน้าของคนไทยทั้งปวง จะได้เป็นเครื่องส่งเสริมบำรุง พระทัยแต่พระองค์ มีใช้ปฏิบัติต่อพระองค์ เหมือนผู้สูงอายุทั่ว ๆ ไปคนหนึ่ง

พระราชประสงค์ของล้นเกล้าฯ รัชกาลที่ 9 มีมากมายทรงผ่านวิกฤติการณ์ต่าง ๆ ทรงศึกษาทดลอง แนวทางแก้ปัญหาและพัฒนาด้วยพระองค์เองอย่างจริงจัง จนได้แนวทางที่มีประโยชน์อย่างแท้จริง ประกอบกับ กระแสพระราชดำริต่าง ๆ ก็ดี กระแสพระราชดำรัสที่ดี ล้วนแล้วแต่ทรงคุณค่าในการประพฤติปฏิบัติตามทั้งสิ้น

ตลอดชีวิตของพระองค์ ทรงพร่ำดักเตือนให้คนไทยรู้จักพอดี ทำอะไรให้อยู่ในสภาวะพอสมควรกับสภาพ สังคม เศรษฐกิจและสถานการณ์ของประเทศ พระองค์มิได้ทรงให้ปฏิเสธเทคโนโลยี มิได้ทรงปฏิเสธความรู้วิชาการ ใหม่ ๆ และมีได้ทรงปฏิเสธแนวความคิดของผู้ใดในโลกนี้ แต่ทรงเตือนให้รู้จักทำสิ่งเหล่านี้อย่างพอดี ๆ และเป็นไป โดยถูกต้องชอบธรรม

3. ความถูกต้องและสมควร คือ การยึดมั่นในการบริหารราชการแผ่นดินให้เป็นไปตามพระปฐมบรมราช โองการที่ว่า “เราจะครองแผ่นดินโดยธรรม เพื่อประโยชน์สุขแห่งมหาชนชาวสยาม” อันเป็นพระราชปณิธาน สูงสุดของพระองค์ รัฐบาล องค์กรต่าง ๆ และคนไทยที่เป็นผู้บริหาร ปกครอง ออกกฎหมาย ตัดสินคดีความ ควรจะ ยึดถือไว้เป็นปณิธานสูงสุดและดำเนินการปกครองบ้านเมืองให้เป็นไปตามหลักธรรมที่พระองค์ทรงยึดถือ อันได้แก่ ทศพิธราชธรรม สังคหวัตถุ จักรวรรดิวัตร 12 และจะต้องถือเอาประโยชน์สุขของมหาชนคนไทยทั้งประเทศเป็น เป้าหมายสุดท้ายสูงสุด ตั้งพระองค์ได้ทรงอุทิศพระสติปัญญา พระวรกายและพระราชวโรกาสให้กับความมั่นคง ความสุข ความอยู่ดีกินดี และความเจริญก้าวหน้าของประเทศชาติและประชาชน ยิ่งสถานการณ์ในปัจจุบัน รัฐบาล ต้องปฏิบัติตนและส่งเสริมให้ผู้คนมีคุณธรรมและศีลธรรมมากขึ้น

4. ความถูกต้องและสมควร ก็คือ การตั้งสติเตือนใจที่จำเป็นอย่างที่สุดก็คือ การเตือนตนเองที่จะไม่รับ เอาความคิด วิธีการบริหารจัดการต่าง ๆ แบบตะวันตกเข้ามาใช้กับประเทศไทย โดยมีได้นำมาปรับปรุงเปลี่ยนแปลง

ให้เข้ากับวัฒนธรรม การปกครอง การเมืองของไทย เช่น นำเอาความคิด วิธีการบริหารปกครองบ้านเมืองแบบประธานาธิบดีบางส่วนมาใช้ในรัฐธรรมนูญของไทยฉบับปัจจุบัน ได้ส่งผลให้เห็นแล้วว่าไม่เหมาะสม กลไกที่วางไว้ต่าง ๆ กลับเอื้ออำนวยให้เกิดการผูกขาด การแยกอำนาจไม่เป็นไปตามหลักการและทฤษฎี การตรวจสอบควบคุมกระทำไม่ได้ ฯลฯ

ความคิดแบบผสม 2 ระบบการปกครองภายใต้พระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขเช่นปัจจุบัน ทำให้หลายฝ่ายขาดความระมัดระวังในการออกกฎหมาย กำหนด หลักปฏิบัติ ประหนึ่งว่าจะทำอะไรในแนวทางของประธานาธิบดีมาใช้ก็ได้ เว้นแต่มีให้มีการเลือกตั้งประธานาธิบดี เหมือนบางประเทศเท่านั้น จึงเกิดความไม่รอบคอบไม่ละเอียดอ่อนเพียงพอ แต่ก็มิได้มีความตั้งใจและเจตนาร้าย เช่น พยายามจะเปลี่ยน “ ข้าราชการ ” ให้มาเป็น “ เจ้าหน้าทีของรัฐ ” ถึงกับตราพระราชบัญญัติบัตรประจำตัวเจ้าหน้าที่ของรัฐขึ้นมาใช้แทนกฎหมายว่าด้วยบัตรประจำตัวข้าราชการ ฯลฯ กรณีเช่นนี้ เป็นการค่อย ๆ เพาะบ่มความรู้สึกของ ข้าราชการทีละน้อย ๆ ให้เปลี่ยนจากความรู้สึกนึกคิดที่เป็นข้าราชการในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ที่ทรงมีพระบรมราชโองการแต่งตั้งข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ให้ดำรงตำแหน่งและพ้นจากตำแหน่งให้ค่อย ๆ ลดลง

5. ความถูกต้องและเหมาะสมต้องเป็นไปตามนิติราชประเพณี

กรณีที่จะเป็นปัญหาในวันข้างหน้าก็คือ การสถาปนาสมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายกที่ได้มีพระภิกษุสงฆ์ 2 กลุ่ม มีความเห็นแตกต่างกัน คือ กลุ่มหนึ่งเห็นว่า ควรถวายเป็นพระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์ในการสถาปนาพระสงฆ์ขึ้นดำรงตำแหน่งพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก อีกฝ่ายหนึ่งต้องการยึดกฎหมายที่ใช้อยู่ในปัจจุบันที่ให้ทรงสถาปนาจากพระสงฆ์ที่มีสมณศักดิ์ชั้นสมเด็จที่มีอาวุโสสูงสุดขึ้นดำรงตำแหน่งรวมทั้งได้เคยตรากฎหมายให้ฆราวาส คือ นายกรัฐมนตรีเป็นผู้แต่งตั้งผู้ปฏิบัติหน้าที่แทนสมเด็จพระสังฆราชในกรณีที่มีอาชญากรรมปฏิบัติหน้าที่ได้ (ได้เปลี่ยนแปลงให้มหาเถรสมาคมเป็นผู้พิจารณาแล้ว)

สิ่งเหล่านี้กลายเป็นประเด็นขัดแย้งในสังคมเพราะได้นำวิธีการบริหารปกครอง แผ่นดินของบ้านเมืองแบบคฤหัสถ์เข้าไปใช้กับคณะสงฆ์ซึ่งมีประวัติการปกครองตามที่ พระมหากษัตริย์แต่โบราณทรงถือปฏิบัติในฐานะทรงเป็นอัครศาสนูปถัมภก พระเจ้าอยู่หัวฯ จะเป็นผู้ทรงสถาปนาสมเด็จพระสังฆราชฯ ทุกพระองค์ (รวมทั้งพระสังฆราชองค์ปัจจุบันด้วย) การเช่นนี้ต้องหาวิธีการดำเนินการให้เป็นไปตามนิติราชประเพณี มิควรเปลี่ยนแปลงมาใช้ระบบคฤหัสถ์

6. การศึกษาอบรมจะช่วยให้เกิดการปฏิบัติที่ถูกต้องเหมาะสม

สิ่งใดสมควรปฏิบัติหรือไม่เป็นเรื่องละเอียดอ่อน ผู้มีหน้าที่บริหารปกครองบ้านเมืองจะต้องศึกษา ในสมัยที่ผู้เขียนยังเป็นข้าราชการชั้นผู้น้อย ต้องได้รับการศึกษา อบรมถึงสิ่งที่ควรไม่ควรปฏิบัติต่อสถาบันพระมหากษัตริย์รวมทั้งระเบียบปฏิบัติในการเข้าเฝ้า การแต่งกาย การใช้ราชาศัพท์ ข้าราชการและนักการเมืองรุ่นปัจจุบันส่วนใหญ่เพิกเฉยและไม่ค่อยสนใจต่อสิ่งเหล่านี้

ถ้าหากกระทำการใด คำพูดใด ต่อพระมหากษัตริย์ที่ขาดความระมัดระวังความสำรวมในความถูกต้องเหมาะสม จะถูกสังคมมองว่าตื้นเขินเสมอพระเจ้าอยู่หัวฯ แม้แต่การจัดถวายพระราชพาหนะที่ทรงใช้ต่าง ๆ ต้องจัดเป็นพิเศษถวายให้ปลอดภัยที่สุด และไม่นิยมที่คนธรรมดาสามัญจะนำมาใช้ร่วมกับพระองค์ แม้แต่พระราชพาหนะที่ถวายให้ทรงใช้ชั่วคราวในการเสด็จพระราชดำเนินไปที่ต่าง ๆ ในภูมิภาคก็ต้องถวายบังคมขอพระราชทานคืนมาเพื่อเจ้าของจะได้นำไปใช้ต่อไปให้เป็นสิริมงคล

สถานที่ใดเป็นที่ประกอบพระราชพิธีทางศาสนาส่วนพระองค์ บุคคลทั่วไปก็จะไม่ใช่ประกอบพิธีทางศาสนา ต้องแยกมาต่างหาก โดยเฉพาะวัดพระศรีรัตนศาสดาราม แม้จะไปรดน้ำเข้ากราบไหว้บูชาทำพิธีพุทธาภิเษกได้ แต่ก็สมควรจะประกอบพิธีกรรมทางศาสนาที่พระมหากษัตริย์หรือพระบรมวงศานุวงศ์มิได้ทรงเป็นองค์ประธาน

การปฏิบัติเพื่อถวายความซื่อสัตย์สุจริต

การรักษาความซื่อสัตย์สุจริต เป็นพระบรมราชโองการสำคัญที่ทรงพระราชทานให้คนไทยทุกหมู่เหล่า โดยเฉพาะคณะรัฐมนตรี สมาชิกวุฒิสภา ศาล องค์กรอิสระ ข้าราชการ และหน่วยงานต่าง ๆ ยึดถือปฏิบัติอย่างจริงจัง

ทรงพำนักเดือนทุกฝ่ายมาตลอดเวลาจนถึงปัจจุบัน แต่พระบรมราชาพานี้กลับได้รับการปฏิบัติสนองตอบอย่างจริงจังจากทุกฝ่ายน้อยที่สุด

ในการปฏิบัติอำนาจของคณะทหารทุก ๆ ครั้งที่ผ่านมา เหตุผลประการสำคัญอย่างหนึ่งที่ต้องกระทำการยึดอำนาจก็คือ มีการทุจริตคอร์รัปชันอย่างมากมาย ปัญหาการทุจริตคอร์รัปชันนี้ทำให้ประเทศไทยถูกจัดอันดับเป็นประเทศอยู่ในลำดับท้าย ๆ ในการป้องกันแก้ไข ต่ำกว่าประเทศเพื่อนบ้านหลายประเทศ ทำให้เป็นที่อับอายขายหน้าเป็นอย่างมาก จนถึงกับล้มเกล้าฯ รัชกาลที่ 9 ทรงมอบให้ผู้ว่าราชการจังหวัดทุกจังหวัดดำเนินการป้องกันแก้ไขอย่างเต็มที่ ถ้าทุจริตคิดมิชอบเสียเองก็ทรงสาปแช่งให้มีอันเป็นไป

องค์พระประมุขของประเทศได้ทรงเตือนรัฐบาล องค์การต่าง ๆ ให้ตระหนักในปัญหาเหล่านี้มาทุก ๆ รัฐบาล บางรัฐบาลก็จัดการปัญหานี้ได้ดี บางรัฐบาลเพิกเฉยปล่อยปละละเลยปัญหานี้ บางรัฐบาลถูกสังคมเพ่งเล็งว่าเข้าไปมีส่วนพัวพัน และไม่พยายามตรวจสอบหาคนผิดมาลงโทษได้ ยิ่งระบบการตรวจสอบควบคุมทางการเมือง เสียหาย ถูกแทรกแซงครอบงำ ความน่าเชื่อถือของรัฐบาลนั้น ๆ ก็จะลดน้อยถอยลงเพราะปัญหานี้ทุกวัน ในที่สุดถ้ารัฐบาลยังคงปิดกั้นช่วยเหลือรัฐมนตรี ญาติ บริวาร ให้พ้นจาก ความสงสัยของสังคมด้วยวิธีการง่าย ๆ จะทำให้รัฐบาลหมดสิ้นความเลื่อมใสศรัทธาในที่สุด

ด้วยความผูกพัน ความเลื่อมใสศรัทธาของคนไทยที่มีต่อพระมหากษัตริย์ และด้วยพระบรมเดชานุภาพของล้มเกล้าฯ รัชกาลที่ 9 ที่มีมาอย่างยาวนานยิ่งกว่าพระมหากษัตริย์พระองค์ใดในประเทศไทยและในโลกนี้ การปล่อยปละละเลยไม่แก้ไขปัญหาทุจริตคอร์รัปชันในวงราชการที่ทรงออกมาพรวดักเตือนอยู่ประจำจะเป็นเครื่องทำลายรัฐบาลในที่สุด

สรุป

ข้อมูลรายละเอียดของการนำเสนอ เรื่อง พระราชอำนาจ ที่กล่าวในงานเขียนชิ้นนี้ จะต้องยุติจบลงด้วยข้อเสนอให้คนไทยทุกคนตระหนักในความเป็นคนไทย มีวัฒนธรรมการปกครองที่ไม่เหมือนชาติใดในโลก อำนาจอธิปไตยที่ได้รับพระราชทานมากก็เป็นผลจากการเตรียมและความตั้งพระทัยของพระมหากษัตริย์ วันนี้ประเทศไทยมีพระเจ้าอยู่หัวฯ พระองค์เดียว ที่ยังทรงเป็นหลักชัยของชาติ ศูนย์รวมจิตใจของคนไทย ที่จะทรงปัดเป่าความทุกข์เดือดร้อน วิกฤติการณ์ต่าง ๆ ให้คนไทย

เมื่อเราเลือกเดินทางที่จะปกครองบ้านเมืองแบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ก็มีควรวอกแวก อยากลองนาระบบอื่นเข้ามาผสมผสานทดลองใช้ผิด ๆ ถูก ๆ แม้จะยังมีมั่นคงในการมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขอยู่ก็ตาม มีแต่จะสร้างปัญหาใหม่ ๆ ขึ้นมา ขอเพียงแต่คนไทยทุกคน ใช้สติปัญญาของตนเจริญรอยตามเบื้องพระยุคลบาท ตามพระบรมราชาพาน ตามพระราชดำริต่าง ๆ เพียงครั้งหนึ่งที่พระองค์ทรงพระราชดำริและทรงปฏิบัติ ประเทศไทยก็จักเจริญก้าวหน้า มีความมั่นคงมีความสงบและสันติสุขอย่างแท้จริง

อย่างไรก็ดีความเจริญ ความมั่นคง ความสงบสันติสุขจะยังไม่เกิดขึ้นถ้ายังไม่แก้ไขปรับปรุงรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน เพราะได้วางกลไกการใช้อำนาจไว้ไม่สอดคล้องกับวัฒนธรรมอำนาจของไทย นับตั้งแต่ การให้ความเข้มแข็งกับรัฐบาลโดยป้องกันมิให้ ส. ส. ขาดตัว ก็สามารถทำได้โดยง่ายด้วยการยุบรวบพรรค แต่ย้ายพรรคยาก ให้ ส. ว. มาจากการเลือกตั้ง แต่มิให้หาเสียง ผู้สมัคร ส. ว. ก็จะสามารถยุบพรรคการเมืองที่มีฐานเสียงให้ได้รับเลือกตั้งเข้ามาซึ่งแน่นอนที่สุดก็อาศัยพรรครัฐบาล ในที่สุดวุฒิสภาก็อยู่ในอาณัติของรัฐบาล เมื่อวุฒิสภาที่อยู่ในอาณัติของรัฐบาลทำหน้าที่สรรหาองค์กรอิสระต่าง ๆ ก็จะต้องคัดสรรที่มีรัฐบาลคอยกำกับเชื่อมโยง ในที่สุดองค์กรอิสระทั้งหลายก็ไม่สามารถตรวจสอบการทุจริตคิดมิชอบใด ๆ ของรัฐบาลได้เลย ดังที่เกิดขึ้นแล้วในปัจจุบัน ถึงเวลาที่ต้องปรับปรุงแก้ไขรัฐธรรมนูญครั้งใหญ่ได้แล้ว ซึ่งการปรับปรุงครั้งต่อไปนี้ก็ต้องคำนึงถึงพระราชอำนาจอันบริสุทธิ์ของพระมหากษัตริย์ไทยด้วย ควรจะกำหนดไว้ให้เหมาะสมกับองคาพยพทางการเมืองของประเทศ จึงจะทำให้ระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขของเรามั่นคง ถาวร เข้มแข็ง

งานเขียนชิ้นนี้ ผู้เขียนได้เสนอแนะให้ทุกฝ่ายปฏิบัติหน้าที่ของตนให้ถูกต้องเหมาะสมและได้ย้ำว่า ความถูกต้องเหมาะสมต้องเป็นไปตามนิตินิราชประเพณี

ผู้เขียนต้องบันทึกในท้ายเล่มเป็นการเพิ่มเติมรายละเอียดให้เห็นภาพชัดเจนคือ

นิตินิราชประเพณีที่เกี่ยวกับพระพุทธศาสนาที่คนไทย และ ฝ่ายราชการผู้เกี่ยวข้องต้องตระหนักว่า พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่พระมหากษัตริย์ทรงนำเข้าสู่ประเทศไทยมาแต่อดีต (ที่มีหลักฐานชัดเจนก็สมัยพ่อขุนรามคำแหงมหาราช) พระมหากษัตริย์ทรงเป็นเอกอัครศาสนูปถัมภกพระพุทธศาสนา อันเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของพระมหากษัตริย์มาจนปัจจุบัน พระมหากษัตริย์เป็นผู้ทรงสถาปนาสมเด็จพระสังฆราชมาตั้งแต่กรุงสุโขทัยเป็นราชธานีซึ่งมีพระสังฆราชถึง 3 องค์ คือ พระสังฆราชคณะคามวาสีฝ่ายชาย พระสังฆราชคณะอรัญวาสี และ พระสังฆราชคณะคามวาสีฝ่ายชวา

สมัยอยุธยาได้มีการปรับปรุงให้ เจ้าคณะคามวาสีฝ่ายชาย-ชวาและอรัญวาสีต่างอยู่ภายใต้พระสังฆราชองค์เดียวกันและพระสังฆราชก็ทรงได้รับการสถาปนาจากพระมหากษัตริย์ ต่อมาสมัยกรุงรัตนโกสินทร์รัชกาลที่ 1-4 พระมหากษัตริย์ก็ยังทรงสถาปนาพระสังฆราชอยู่ แต่แบ่งซอยเจ้าคณะออกเป็นเจ้าคณะเหนือ เจ้าคณะกลาง เจ้าคณะใต้ และเจ้าคณะอรัญวาสี

ในสมัยรัชกาลที่ 5 ในปี พ.ศ. 2445 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงตราพระราชบัญญัติลักษณะปกครองคณะสงฆ์ ร.ศ.121 ขึ้นให้สอดคล้องกับการปกครองของบ้านเมือง พระมหากษัตริย์ในฐานะองค์เอกอัครศาสนูปถัมภกได้ทรงปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราชด้วย โดยให้มีมหาเถรสมาคม-เจ้าคณะมณฑล-เจ้าคณะเมือง-เจ้าคณะแขวง-เจ้าอาวาสเป็นหน่วยปกครองลดหลั่นลงมาตามลำดับ

การที่พระมหากษัตริย์ทรงปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราชเช่นนี้ พระสงฆ์จึงใช้สรรพนามแทนพระองค์ว่า "สมเด็จพระบรมพิตร พระราชสมภารเจ้า" ประกอบกับวัดทุกวัดที่ต้องทำตามกฎหมายจะต้องได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา เท่ากับว่าพระมหากษัตริย์ทรงเป็นสมภารเจ้าอาวาสวัดทุกวัดโดยพฤตินัย แม้ทางนิตินัยทุกวันนี้วัดจะเป็นนิติบุคคลตามกฎหมายมีเจ้าอาวาสเป็นสมภารโดยตรง แต่ "พระราชสมภารเจ้า" ก็ยังดำรงความเป็นสมภารเจ้าอาวาสวัดทุกวัดตามนิตินิราชประเพณี

ในสมัยรัชกาลที่ 8 มีการปรับปรุงกฎหมายคณะสงฆ์ใหม่ แต่พระมหากษัตริย์ก็ยังทรงเป็นผู้สถาปนาพระสังฆราชเหมือนเดิม

พ.ศ. 2535 มีการแก้กฎหมายบังคับให้ทรงสถาปนาสมเด็จพระราชาคณะผู้มีอาวุโสสูงสุดขึ้นเป็นสมเด็จพระสังฆราช แต่ก็ยังมีได้มีการใช้กฎหมายในส่วนนี้เลย และมีบทบัญญัติให้นายกรัฐมนตรีแต่งตั้งผู้ปฏิบัติหน้าที่แทนสมเด็จพระสังฆราชกรณีที่มีอายุทรงปฏิบัติหน้าที่ได้ นายวิษณุ เครืองาม รองนายกรัฐมนตรีผู้ปฏิบัติหน้าที่แทนนายกรัฐมนตรีได้ลงนามแต่งตั้งพระราชาคณะรูปหนึ่งเป็นผู้ปฏิบัติหน้าที่แทนสมเด็จพระสังฆราช จนสังคมพากันตำหนิติเตียนว่าไม่สมควรที่ฆราวาสในระดับนายกรัฐมนตรีจะดำเนินการเช่นนั้น ในที่สุดต้องออกพระราชกำหนดมาแก้ไขให้มหาเถรสมาคมเป็นผู้ประชุม กำหนดให้พระราชาคณะองค์หนึ่งหรือหลายองค์ทำหน้าที่แทนสมเด็จพระสังฆราช

วิธีการเช่นนี้ได้ผิดจากนิตินิราชประเพณีที่กำหนดให้พระมหากษัตริย์ในฐานะองค์เอกอัครศาสนูปถัมภก และในฐานะทรงเป็นพระราชสมภารเจ้าเป็นผู้ทรงสถาปนา ก็ชอบที่จะถวายพระราชอำนาจนี้คืนโดยแก้กฎหมายเสียใหม่ ถ้าปล่อยปละละเลยละละละล้มเลิกไม่กล้าตัดสินใจก็จะเกิดสังฆเภทเป็นอนันตริยกรรมที่หนักของรัฐบาล

นิตินิราชประเพณีอีกประการหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา ซึ่งแสดงความสัมพันธ์ระหว่างสถาบันพระมหากษัตริย์กับพระพุทธศาสนาก็คือ การสร้างพระบรมมหาราชวังคู่กับวัดพระแก้ว ลองตรวจหลักฐานทางประวัติศาสตร์จากโบราณสถานต่าง ๆ จะปรากฏว่า ในเขตพระบรมมหาราชวังทุกแห่งจะมีร่องรอยของการสร้างวัด

พระแก้วอยู่ติดกับที่ประทับของพระมหากษัตริย์เพื่อจะได้ทรงปฏิบัติศาสนกิจต่าง ๆ ได้สะดวกแยกออกมาจากประชาชน ส่วนประชาชนทั่วไปหรือข้าราชการต่าง ๆ ที่ต้องปฏิบัติศาสนกิจของตนเองก็ต้องไปปฏิบัติ ณ วัดอื่น เว้นแต่จะร่วมพิธีกับพระมหากษัตริย์

กรณีการใช้วัดพระแก้วเพื่อทำบุญให้บ้านเมือง โดยพระมหากษัตริย์มิได้ทรงเป็นองค์ประธานจึงเป็นสิ่งมิบังควรปฏิบัติ

อีกตอนหนึ่งผู้เขียนได้หยิบยกเอาความสำนึกของผู้มีหน้าที่ลงนามรับสนองพระบรมราชโองการมากล่าวไว้ว่า ผู้ลงนามรับสนองพระบรมราชโองการจะต้องคำนึงถึงความถูกต้องทั้งทางกฎหมาย ข้อเท็จจริง จารีต วัฒนธรรม และประเพณีของไทยเราเอง และได้ยกตัวอย่างกรณีที่มีพระบรมราชโองการแต่งตั้งคุณหญิงจารุวรรณ เมณฑกา ผู้ว่าการตรวจเงินแผ่นดินไปแล้ว ภายหลังศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่าการสรรหาไม่ชอบด้วยระเบียบกฎหมาย ประธานวุฒิสภาผู้ลงนามรับสนองพระบรมราชโองการ จะต้องรับผิดชอบหาข้อยุติในสภาพที่แท้จริงของคุณหญิงจารุวรรณเสียก่อน ไม่ใช่ไปดำเนินการสรรหาผู้ว่าการตรวจเงินแผ่นดินคนใหม่แล้วนำขึ้นทูลเกล้าฯ เพื่อทรงโปรดเกล้าฯ แต่งตั้ง น่าจะเป็นการละเมิดพระราชอำนาจพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเพราะปัญหาการดำรงตำแหน่งของคุณหญิงจารุวรรณยังไม่มีข้อยุติ

การนี้ได้มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรกลุ่มหนึ่งประกอบด้วยนายเสนาะ เทียนทอง เป็นหัวหน้า ได้ทำหนังสือลงวันที่ 25 พฤษภาคม 2548 ถึงประธานวุฒิสภาขอให้ระงับหรือยุติการนำรายชื่อบุคคลขึ้นถวายคำแนะนำเพื่อให้มีพระบรมราชโองการแต่งตั้งเป็นผู้ว่าการตรวจเงินแผ่นดินแทนคุณหญิงจารุวรรณ เมณฑกา เพราะเห็นว่าการถวายคำแนะนำให้ทรงพระกรุณาแต่งตั้งผู้ว่าการตรวจเงินแผ่นดินครั้งนี้เป็นการกระทำที่ขัดต่อรัฐธรรมนูญ เป็นการบีบบังคับพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่นำสลดใจอย่างยิ่ง และเป็นการสร้างความขัดแย้งให้เกิดขึ้นระหว่างสถาบันพระมหากษัตริย์กับวุฒิสภาที่มีแต่จะสร้างความระคายเคืองเบื้องพระยุคลบาท สร้างความทุกข์ระทมแก่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว กล่าวคือ

1. คุณหญิงจารุวรรณ เมณฑกา ยังคงดำรงตำแหน่งผู้ว่าการฯ โดยชอบด้วยรัฐธรรมนูญ เพราะการดำรงตำแหน่งดังกล่าวนั้นถูกต้องครบถ้วนตามเงื่อนไขของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยแล้วคือ วุฒิสภาได้ถวายคำแนะนำและพระมหากษัตริย์ทรงมีพระบรมราชโองการแต่งตั้งเป็นผู้ว่าการฯ โดยชอบแล้ว ไม่มีผู้ใดสามารถถ่วงน้ำหนักหรือมีพระบรมราชโองการนี้ได้ การพ้นจากตำแหน่งก็ต้องเป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติหรือมีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้พ้นจากตำแหน่งซึ่งไม่มีปรากฏ

กระบวนการในการได้มาซึ่งตำแหน่งดังกล่าวแบ่งเป็น 3 กระบวนการคือ

- หนึ่ง กระบวนการสรรหาตามระเบียบ ซึ่งออกตามกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญ
- สอง กระบวนการตรวจสอบและเห็นชอบของวุฒิสภากฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญ
- สาม กระบวนการถวายคำแนะนำของวุฒิสภาและพระมหากษัตริย์ทรงโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งขึ้นตามรัฐธรรมนูญ

ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยแต่เพียงว่ากระบวนการสรรหาไม่ชอบ ไม่เคยวินิจฉัยว่ากระบวนการตรวจสอบและเห็นชอบ ตลอดจนกระบวนการถวายคำแนะนำของวุฒิสภาและการมีพระบรมราชโองการแต่งตั้งตามคำแนะนำของวุฒิสภาไม่ชอบ

ณ วันนี้ศาลรัฐธรรมนูญก็ไม่เคยวินิจฉัยเช่นนั้น มีแต่การอธิบายขยายความของผู้ที่ไม่มีอำนาจหน้าที่ตั้งตัวเองเป็นศาลรัฐธรรมนูญ และพวกเจ้าถ้อยหอมความที่ดีความขยายคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญเป็นว่าผู้ว่าการฯ พ้นจากตำแหน่งแล้ว ซึ่งขัดต่อรัฐธรรมนูญ ละเมิดพระราชอำนาจ เพราะตีความไปลบล้างการถวายคำแนะนำของวุฒิสภาและพระบรมราชโองการของพระมหากษัตริย์

หากกระบวนการสรรหาไม่ชอบ ก็เป็นเรื่องเฉพาะกระบวนการอันเป็นขั้นตอนตามระเบียบไม่มีผลไปกระทบลบล้างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยซึ่งเป็นกฎหมายแม่บทได้

อนึ่ง คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญผูกพันคณะรัฐมนตรี สภา และศาล แต่มีขอบเขตจำกัด 2 ประการคือ ผูกพันเฉพาะข้อความอันได้วินิจฉัยชัดแจ้งแล้ว จะไปถือเอาคำอธิบายของบุคคลบางคนซึ่งไม่มีฐานะเป็นศาล

รัฐธรรมนูญ เป็นคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญไม่ได้ และที่สำคัญคือไม่ผูกพัน ไม่กระทบลบล้างพระราชอำนาจและพระบรมราชโองการของพระมหากษัตริย์

เพราะเหตุนี้เมื่อผู้ว่าการฯยังมีวาระการดำรงตำแหน่งอยู่และยังไม่พ้นวาระไปตามกฎหมาย การที่วุฒิสภาจะไปถวายคำแนะนำให้พระมหากษัตริย์ทรงโปรดเกล้าฯแต่งตั้งผู้ว่าการฯคนใหม่ จึงเป็นการขัดต่อรัฐธรรมนูญ

2. การปฏิบัติหน้าที่ของคุณหญิงจรรุวรรณ เมณฑกา ได้ดำเนินมา 2 ปีเศษเกือบจะ 3 ปีแล้ว มีผลงานอันเป็นคุณประโยชน์ใหญ่หลวง เป็นที่ยอมรับในความซื่อสัตย์สุจริตและความสามารถในการคุ้มครองประโยชน์ของรัฐจากการฉ้อราษฎร์บังหลวงจนได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์อันเป็นการส่วนพระองค์ต่อเนื่องกันถึง 2 ครั้ง ซึ่งเป็นไปตามพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่ว่า ต้องส่งเสริมให้คนดีมีอำนาจ ต้องขจัดไม่ให้คนชั่วมีอำนาจ ซึ่งเป็นแบบอย่างให้แก่ข้าราชการที่ซื่อสัตย์สุจริตในการปฏิบัติหน้าที่เพื่อประโยชน์ของแผ่นดินและประชาชน ชอบที่วุฒิสภาจะได้ส่งเสริมให้คนดีมีความสามารถตามที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงใช้พระราชอำนาจแนะนำไว้ การดำเนินการที่จะถวายคำแนะนำให้ทรงแต่งตั้งผู้ว่าการฯใหม่มีผลเป็นการปลดคุณหญิงจรรุวรรณ เมณฑกา จึงเป็นการดำเนินการที่มุ่งขจัดคนดี ซื่อสัตย์ และมีผลงานออกจากอำนาจ ซึ่งเป็นเรื่องที่ไม่ชอบด้วยประเพณีในระบอบประชาธิปไตย ส่อไปในทางขัดขวางการปฏิบัติหน้าที่ของข้าราชการที่มีความซื่อสัตย์สุจริตและอาจเปิดช่องทางให้ผู้ที่ไม่มีคุณสมบัติหรือตกเป็นเครื่องมือของการฉ้อราษฎร์บังหลวง ซึ่งเป็นเรื่องที่ฝืนต่อความรู้สึกของประชาชน ขัดต่อมโนธรรมของประชาชนทั้งแผ่นดิน ทั้งไม่เชื่อตรงต่อการถวายสัตย์ว่าจะจงรักภักดีต่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

3. หากวุฒิสภาถวายคำแนะนำก็คือการสร้างสถานการณ์ 2 อย่างที่เป็นอันตรายใหญ่หลวงต่อชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ คือ

(1) เป็นการบีบบังคับพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวให้ต้องปลดคนดีที่มีความซื่อสัตย์สุจริตออกจากอำนาจหน้าที่ เป็นการบีบบังคับให้พระองค์ทรงกระทำส่วนทางกับสิ่งที่พระองค์ทรงตรัสสอนประชาชนมาเป็นเวลานานแล้วว่า ต้องส่งเสริมคนดีให้มีอำนาจ ถึงขนาดทรงสาปแช่งคนทุจริตให้มีอันเป็นไปเพื่อขจัดเภทภัยให้กับประเทศชาติและประชาชน การบีบบังคับพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเช่นนี้ควรจะได้คิดว่าเป็นการทำให้พระองค์มีความทุกข์ระทมในพระทัยสักเพียงไหน ที่จะต้องลบล้างสิ่งประเสริฐที่เป็นประโยชน์ต่อชาติบ้านเมือง ซึ่งได้ทรงตรัสสอนพสกนิกรมาตลอด

(2) เป็นการสร้างเงื่อนไขความขัดแย้งที่กระทบกระเทือนต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ เพราะถ้าหากไม่ทรงโปรดที่จะกระทำตามที่ถูกบีบบังคับ ก็จะเป็นเงื่อนไขให้เกิดความขัดแย้งระหว่างสถาบันพระมหากษัตริย์และวุฒิสภา ซึ่งเห็นได้ว่าไม่ทรงปรารถนาเช่นนั้นเลย ควรจะได้คิดว่าการสร้างเงื่อนไขเช่นนั้นขึ้น จะสร้างความระคายเคืองและสร้างความลำบากพระทัยให้กับพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวสักเพียงใด

แต่เหตุผลของคณะสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไม่เกิดผล ประธานวุฒิสภาได้นำความขึ้นกราบบังคับทูลถวายคำแนะนำให้ทรงมีพระบรมราชโองการแต่งตั้งผู้ว่าการตรวจเงินแผ่นดินคนใหม่ โดยอ้างเหตุผลว่าได้สรรหาถูกต้องตามรัฐธรรมนูญแล้ว

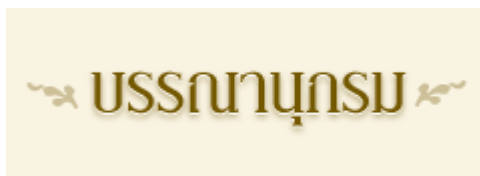
ความคิดเห็น 2 แนวทางที่ขัดแย้งกันเช่นนี้ยังรอพระบรมราชวินิจฉัยจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว แต่ในฐานะคนไทยผู้มีความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ ทุกคนทุกหมู่เหล่าทั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร - สมาชิกวุฒิสภา - รัฐบาล - ข้าราชการ - นักศึกษา - พ่อค้า - ประชาชน - ลูกเสือชาวบ้าน - ทสพช. - และอาสาสมัครต่าง ๆ ควรจะได้มีความมั่นคงและเชื่อมั่นในพระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์ ซึ่งทรงใช้พระราชอำนาจของพระองค์ด้วยทศพิธราชธรรมและเพื่อประโยชน์สุขแก่คนไทย ทรงใช้พระราชอำนาจโดยปราศจากการทุจริตคอร์รัปชันแม้แต่เพียงเล็กน้อย หากมีการล่วงละเมิดหรือลบล้างพระราชอำนาจเกิดขึ้น ก็ขอที่จะแสดงออกซึ่งการ

ต่อต้านขัดขวางผู้ลี้ภัยและผู้ลบล้างเหล่านั้นให้เห็นเป็นประจักษ์ ไม่เช่นนั้นก็จะเกิดความขุ่นเคืองและจะพากันลี้ภัย
ลี้ภัยผู้ลบล้างพระราชอำนาจอยู่เบื้อง ๑ จนในที่สุดพระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์ก็จะหมดประโยชน์และความ
จำเป็นที่จะต้องมีไว้เพื่อประเทศชาติสืบต่อไป

ขอให้คนไทยทุกคนย้อนอดีตดูสถาบันพระมหากษัตริย์ของเรา ในยามสงบก็ทรงพัฒนาคนและบ้านเมือง
ยามถูกรุกรานก็ทรงนำกำลังเข้ารบปกป้องรักษาบ้านเมืองไว้ ในปัจจุบันปกครองในระบบประชาธิปไตย ในยามสงบ
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวก็ทรงงานหนักเพื่อพัฒนาบ้านเมืองและชีวิตความเป็นอยู่ให้ประชาชน ยามเกิด
วิกฤติการณ์ก็ทรงออกมาแก้ไขวิกฤติการณ์ให้บ้านเมืองจนกลับเข้าสู่ความสงบสุข

ในแง่อำนาจอธิปไตย พระมหากษัตริย์ก็ทรงพระราชทานอำนาจนี้ให้ประชาชน เป็นผู้ทรงพระราชทาน
รัฐธรรมนูญให้กับปวงชนชาวไทย รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันก็ทรงพระราชทานพระบรมราชานุมัติให้ใช้บังคับ อัน
แสดงให้เห็นสถานภาพของพระองค์ทรงอยู่เหนือกว่ารัฐธรรมนูญ หากรัฐธรรมนูญมีปัญหาและคนไทยพร้อมใจกันขอ
พระราชทานรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ก็ทรงอยู่ในฐานะจะพระราชทานให้ได้ ไม่ต้องมีการปฏิวัติรัฐประหารให้อับอาย
ชาวโลกเขา

คำถาม ณ วันนี้ ชาวไทยทั้งปวงยังศรัทธาและเชื่อมั่นใน "พระราชอำนาจ" ของพระบาทสมเด็จพระ
เจ้าอยู่หัวผู้ทรงทศพิธราชธรรมอันประเสริฐหรือไม่ หรือกำลังเลอะเลือนไปกับบุคคลและข้อเสนอถึงรูปแบบและวิธี
บริหารปกครองใหม่ ๑ จนลืมของแท้ของดีที่เรามี

ปรีดี พนมยงค์ กับสังคมไทย. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัย ธรรมศาสตร์, 2526.

รัฐสภาสาร 47 ฉบับที่ 6 (มิถุนายน 2542).

กนก วงษ์ตระหง่าน. แนวพระราชดำริด้านการเมืองการปกครองของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2531.

ไกรยุทธ อีรตยาสินนท์. แนวพระราชดำริด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2531.

เจษฎา พรไชยา. พระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์ของประเทศไทยกับประเทศอังกฤษ. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2546.

ธงทอง จันทรางศุ. พระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์ในทางกฎหมายรัฐธรรมนูญ. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชานิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2529.

ธานินทร์ กรัยวิเชียร. พระมหากษัตริย์ไทยในระบบประชาธิปไตย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภา, 2520.

ประมวล รุจนเสรี. (วิทยานิพนธ์) การพัฒนาความรู้สึกนึกคิดของข้าราชการ. วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักรรุ่นที่ 32, 2532.

ประมวล รุจนเสรี. งานของแผ่นดิน. กรุงเทพมหานคร: เอส.พี.เอ็น. การพิมพ์, 2543.

ปรีชา ช่างขวัญยืน. ธรรมรัฐ-ธรรมราชา. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2542.

เลขาธิการวุฒิสภา, สำนักงาน. พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวกับรัฐสภา. กรุงเทพมหานคร: แอสโซซิเอทเต็ด ไฮ-คลาส กรุ๊ป, 2539.

เลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, สำนักงาน. รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540. กรุงเทพมหานคร: สำนักการพิมพ์ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 2547.

เลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, สำนักงาน. ฝ่ายบริการทางกฎหมาย. รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2475-2502, 2511-2534. 2 เล่ม. กรุงเทพมหานคร: ฝ่ายพิมพ์ กองการพิมพ์ สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา, (ม.ป.ป.).

วีนี เชียงเถียร. วาทวิเคราะห์พระราชดำรัสพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช เนื่องในวโรกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา (พ.ศ.2493-2542). วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาวาทวิทยาและสื่อสารการแสดง คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2542.

วิชฌุ เครืองาม. กฎหมายรัฐธรรมนูญ. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แสงสุทธิการพิมพ์, 2523.

ส. ศิวรักษ์. สถาบันพระมหากษัตริย์กับอนาคตของประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร: สถาบันสันติประชาธรรม, 2539.

สุจิตรา อ่อนค้อม. พระมหากษัตริย์ไทยกับศาสนาประจำชาติ. กรุงเทพมหานคร: สถาบันราชภัฏธนบุรี, 2543.

อมร รักษาสัตย์. รัฐธรรมนูญฉบับประชาชน พร้อมบทวิจารณ์. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2541.

เอกสารการสอนชุดวิชา. ความเชื่อและศาสนาในสังคมไทย. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2533.

